

Essequebo en Demerary, 1741-1781: beginfase van de Britse overname

Master thesis
History of European Expansion and Globalisation
Universiteit Leiden

Begeleider: Prof. Dr. G.J. Oostindie
Tweede lezer: Dr. J.V. Roitman
Student: Frank van de Kreeke (s1221701)
Aantal woorden: 30.921
Datum: 02-04-2013

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Vraagstelling	4
Literatuur	5
Bronnen	7
Aanpak	7
Structuur	8
Hoofdstuk 1: Essequibo en Demerary onder Nederlands beheer	9
Geschiedenis Essequibo en Demerary	9
Lokaal bestuur	15
Hoofdstuk 2: Onderzoekperiode, 1741-1781	18
Economische en demografische groei	18
Problemen	21
Centrale personen	22
Conflicten binnen de West-Indische Compagnie	24
Positie Britten	25
Conclusie	26
Hoofdstuk 3: Handel	27
Afhankelijkheid	27
Regelgeving	29
Moeilijkheden, mogelijkheden	31
Conclusie	32
Hoofdstuk 4: Kapers op de kust	33
Demerary	33
Incidenten buiten Demerary	38
Conclusie	40
Hoofdstuk 5 : Regels en overtredingen	41
Handel	41
Andere vergrijpen	44
Conclusie	47
Hoofdstuk 6: Positie Britten	49
Positie	49
Verzoeken	50
Conclusie	52

Hoofdstuk 7: Meningen over de Britten	54
Gedney Clarke	54
Nut Britten voor kolonie.....	57
Algemene meningen	59
Conclusie	60
Conclusie	62
Bibliografie	65
Primaire bronnen	67
Gebruikte afkortingen	68

Inleiding

De Gouden Eeuw is in Nederland nog steeds een onderwerp van nationale trots. Een relatief klein land wist zich staande te houden tussen grotere landen als Spanje, Engeland en Frankrijk, en die soms zelfs voorbij te streven. De Nederlanden wisten daarbij een omvangrijk koloniaal bezit op te bouwen, en verkregen gebieden op zowel het oostelijk halfrond, zoals Indonesië en Ceylon, als op het westelijk halfrond, zoals Noord-Amerika, Suriname en de Antillen. Deze gebieden zijn bekend bij het grote publiek, en hebben op bijzonder veel aandacht van historici kunnen rekenen. Enkele kleinere overzeese bezittingen lijken echter te zijn ontsnapt aan het collectieve geheugen, en hebben beduidend minder aandacht van onderzoekers weten te genereren.

Naast Suriname waren er nog een drietal landbouwkolonies op de kust van Zuid-Amerika in Nederlands bezit, in het gebied dat in de negentiende eeuw bekend stond onder de naam British Guiana, en thans onder de naam Guyana. De kolonie Berbice werd beheerd door een sociëteit, de andere twee kolonies, Essequibo en Demerary, werden beheerd door de West-Indische Compagnie. Deze kolonies waren van het begin van de zeventiende eeuw tot het einde van de achttiende in Nederlandse handen, tot zij aan het begin van de negentiende eeuw officieel werden overgedragen aan de Engelsen. Essequibo en Demerary werden tussen 1781 en 1814 in totaal driemaal ingenomen door Britse troepenmachten. Na de eerste twee innamen keerden zij terug in Nederlands beheer, maar na de derde keer besloot Engeland hen te houden.

De Britse overname van de kolonies was echter sluipenderwijs al begonnen ver voordat er oorlogsschepen aan te pas kwamen. Vanaf de jaren 1740 werd Essequibo opengesteld voor de vestiging van buitenlandse planters. Niet veel later begon de kolonisatie van Demerary, en ook daar waren buitenlandse planters welkom. Vooral Britse planters uit de regio zouden gebruik maken van deze optie, en in de veertig jaar die volgden zouden Britten een behoorlijk deel van de bevolking van deze kolonies gaan vormen. In deze periode kregen zij veel invloed op het reilen en zeilen van de kolonies, mede dankzij hun succesvolle plantages en hun aandeel in handel in slaven en goederen. De grote belangen die Britse ingezetenen gedurende de achttiende eeuw hadden verworven in Essequibo en Demerary speelden een grote rol in het definitieve verlies van de kolonies.

Deze scriptie zal zich richten op de groei van het Britse aandeel in Essequibo en Demerary, ofwel de Britse overname. De aandacht zal hierbij niet uitgaan naar de verdragsrechtelijke overname van de kolonies, maar naar het proces dat hier aan vooraf ging.

Vraagstelling

Voor de vraagstelling wordt besproken moeten eerst de plaats en de tijd beter worden afgebakend. Hoewel het proces van verengelsing zich in zowel Berbice als Essequibo en Demerary voordeed, was het proces het sterkst en het best waarneembaar in Demerary, dat pas in deze periode echt werd ontwikkeld. De aandacht zal daarom vooral uitgaan naar deze kolonie. Aangezien Demerary geen op zichzelf staande kolonie was, maar onder Essequibo viel, zal ook Essequibo een punt van aandacht zijn. Dat het hier ter lande beschikbare archiefmateriaal vooral betrekking heeft op deze twee kolonies is ook een belangrijke factor.

De periode die wordt onderzocht loopt van 1741 tot 1781, een mooie ronde periode van 40 jaar. Het beginjaar is 1741 omdat in dat jaar de vestiging van buitenlandse planters werd toegestaan. Na het uitbreken van de Vierde Engels-Nederlandse oorlog werden Essequibo en Demerary in 1781 voor het eerst ingenomen door de Britten. Aangezien ik vooral geïnteresseerd ben in de vreedzame fase van het proces is dat jaar een geschikt eindpunt.

Het doel van deze scriptie is tweeledig. Ten eerste hoop ik een beter beeld te verkrijgen van de interactie tussen Nederlanders en Britten in Essequibo en Demerary. Hierbij wordt gekeken naar zowel de Britse ingezetenen van de kolonie als naar Britse en Noord-Amerikaanse bezoekers. Onderwerpen waar naar gekeken wordt zijn de handel tussen Britten buiten de kolonie en Britse en Nederlandse ingezetenen, hoe strikt Britten zich aan de regels van de West-Indische Compagnie hielden, en (gewelddadige) incidenten met Britse kapers en andere schepen. Daarnaast wordt gekeken naar de positie van Britten in Essequibo en Demerary, en hoe de WIC over Britten dacht. Bij de mening van de WIC draait het om zowel de mening van de directeuren in de Republiek als om de mening van lokale functionarissen. De mening van particuliere Nederlandse ingezetenen komt, op een enkele uitzondering na, niet naar voren in het onderzochte archiefmateriaal.

Het tweede doel van deze scriptie is gebaseerd op het idee dat het openstellen van de kolonie voor Engelsen zou leiden tot het uiteindelijke verlies ervan, zoals dat onder andere gesteld is door Netscher. Ik ben niet van plan dit idee in twijfel te trekken. Wel ben ik benieuwd of in de periode 1741-1781 aanwijzingen zijn te vinden waar de West-Indische Compagnie aan had kunnen zien dat er wel eens problemen zouden kunnen ontstaan met de groeiende groep Britse ingezetenen. Uiteraard had zij de Vierde Engels-Nederlandse oorlog niet kunnen voorspellen, maar waren er indicaties voor bijvoorbeeld ontevredenheid van de planters? Hielden zij zich aan de regels? Met andere woorden, waren er aanwijzingen dat de loyaliteit van de Britse planters aan de WIC in gevaar kwam?

Concreet ziet de vraagstelling er als volgt uit:

1. Hoe verliep de interactie tussen Britten en Nederlanders in Essequibo en Demerary, gedurende de periode 1741-1781?
2. Waren er in dezelfde periode aanwijzingen die duiden op een gebrek aan loyaliteit aan de WIC onder de Britse bevolking van Essequibo en Demerary?

Literatuur

Er is relatief weinig literatuur beschikbaar op het gebied van de kleinere Nederlandse koloniën in de Guiana's. Hier zijn een aantal redenen voor aan te wijzen. Ten eerste is er sprake van een taalbarrière, het relevante archiefmateriaal uit de Nederlandse periode is voor het overgrote deel in het Nederlands geschreven, wat het materiaal moeilijk toegankelijk maakt voor de Engelstalige academische gemeenschap, waartoe ook de Guyanezen behoren. De geografische verspreiding van het archiefmateriaal is ook een barrière, delen van het relevante archiefmateriaal bevinden zich in Guyana en in het Verenigd Koninkrijk¹, wat weer een belemmering vormt voor de gemiddelde Nederlandstalige onderzoeker.²

Een andere factor is de relatieve onbelangrijkheid van Essequibo en Demerary tot ver in de achttiende eeuw. Pas na 1750 verkreeg de kolonie enige betekenis als een landbouwkolonie. Dit verklaart mogelijk de minimale interesse voor dit gebied onder de onderzoekers die zich bezig hielden met de Nederlandse koloniale geschiedenis. Veel van hun aandacht ging eerder uit naar bijvoorbeeld de activiteiten van de Oost-Indische Compagnie, Suriname, Curaçao of de Nederlandse slavenhandel.

Gelukkig is er wel geschikte literatuur beschikbaar. Gert Oostindie heeft in zijn recente artikel hier ook een overzicht van gemaakt³, mijn overzicht hier zal daar dan ook grote

---

¹ Een groot deel van de archieven van Berbice is in het bezit van de National Archives of Guyana, en veel documenten van de Kamer van Zeeland bevinden zich te Londen in het Public Record Office. Zie hiervoor: Van Langen, "Britse overname"; Meilink-Roelofs, "Archivalia".

² Oostindie, "'British Capital'," 33.

gelijkenissen mee vertonen, al zal ik zijn overzicht aanvullen met enkele andere titels. De oudste gedrukte bronnen dateren uit de tweede helft van de achttiende eeuw, en het begin van de negentiende eeuw. Dit zijn vooral beschrijvingen door contemporaine schrijvers.

Bijvoorbeeld Jan Jacob Hartsinck besteedt in zijn *Beschryving van Guiana* (1770) aandacht aan Essequibo en Demerary. Andere uitgaves zijn in wezen een verzameling brieven over aspecten van de kolonies, zoals *An essay on the natural history of Guiana* (1769) door Edward Bancroft, *Brieven over het bestuur van de kolonien Essequibo en Demerary* (1785-1788) door (een) schrijver(s) onder het pseudoniem Aristodemus en Sincerus, en *Notes on the West Indies* (1806) door George Pinckard. Ook het uitgebreide reisverslag *A voyage to the Demerary* (1807) van Henry Bolingbroke moet hier genoemd worden.⁴

Gedurende de negentiende eeuw en de eerste decennia van de twintigste verschenen nog een aantal publicaties over de Guiana's, zoals *The History of British Guiana* (1855) door Henry Dalton, *Geschiedenis van de kolonien Essequibo, Demerary en Berbice* (1888) door Pieter Netscher en *History of British Guiana* (1891) door James Rodway. Een grensgeschied tussen Venezuela en British Guiana werd aan het eind van de negentiende eeuw onderzocht door een commissie, ingesteld door de overheid van de Verenigde Staten. Dit onderzoek leverde een omvangrijke publicatie in 1897 op. Niet lang daarna volgde *Storm van 's Gravensande : the rise of British Guiana* (1911) door C.A. Harris en J.A.J. de Villiers, een semibiografische publicatie over de brieven van de hand van Storm. Een groot deel van die brieven is ook opgenomen in die publicatie. De Villiers werkte ook aan een Nederlandse editie, deze kwam uit in 1920.⁵

Recenter verscheen in 1987 *Colonialism and Underdevelopment in Guyana 1580-1803* door Alvin Thompson, en enkele hoofdstukken in *History of the Dutch in the Caribbean and the Guiana's* (1985) van Cornelis Goslinga handelen ook over Essequibo en Demerary. Daarnaast zijn er nog een aantal aspecten met betrekking tot de kolonies die nader onderzocht zijn. In de bundel *Riches from Atlantic commerce* (2003) schreef Eric Willem van der Oest een hoofdstuk over de handel met Essequibo en Demerary, met naast aandacht voor de handel met de Republiek ook aandacht voor de handel met Noord-Amerika en het Caribische gebied. In zijn proefschrift *De West-Indische plantages* besteedt J.P. van der Voort ook aandacht aan de handel met de kolonies, maar daarnaast besteedt hij ook veel aandacht aan de financiering van plantages vanuit de Republiek, de zongenaamde negoties of plantageleningen. Heel recent, januari 2012, verscheen de master thesis van de Leidse student Bram Hoonhout over hetzelfde onderwerp.⁶

Twee recente werken zijn van specifiek belang voor het onderwerp van deze thesis, de Britse overname van Essequibo, Demerary en Berbice. De eerste is de master thesis van de destijds aan de UvA studerende Johan van Langen, getiteld *De Britse overname van de Nederlandse koloniën Demerary, Essequibo en Berbice (Guyana)*. Het andere is een recent artikel van Gert Oostindie, waar ik als deelnemer aan een research seminar onder diens leiding een zeer bescheiden bijdrage aan heb kunnen leveren.⁷

---

³ Ibid., 31–33.

⁴ Hartsinck, *Beschryving van Guiana*; Aristodemus en Sincerus (pseud.), *Brieven over het bestuur*; Bancroft, *Beschryving van Guiana*; Pinckard, *Notes on the West Indies: Vol 1-3*; Bolingbroke, *A Voyage to the Demerary*.

⁵ Dalton, *The History of British Guiana*; Netscher, *Geschiedenis van de Kolonien*; Rodway, *History of British Guiana*; Burr and Jameson, *Report and Accompanying Papers*; Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*; De Villiers, *Storm van 's Gravensande (NL)*.

⁶ Van der Voort, *Westindische plantages*; Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*; Thompson, *Colonialism*; Van der Oest, "The Forgotten Colonies"; Hoonhout, "Subprime Plantation Mortgages."

⁷ Oostindie, "'British Capital'"; Van Langen, "Britse overname."

Bronnen

Het primaire bronnenmateriaal dat gebruikt is voor deze scriptie wordt beschreven in twee archiefinventarissen van het Nationaal Archief in Den Haag. De meeste relevante documenten waren te vinden via de archiefinventaris met de naam Tweede West-Indische Compagnie.⁸

Wat betreft het perspectief vanuit de Republiek gaat het om notulen van de Vergadering van Tienen, de Kamer van Zeeland en de Kamer van Amsterdam, en brieven die deze organen verstuurd naar Essequibo en Demerary. De aangehouden onderzoeksperiode voor deze categorie documenten is 1741-1781. De enige uitzondering hierop zijn de notulen van de Kamer van Amsterdam, die, om redenen die later uitgebreid aan bod komen, pas begin jaren 1770 iets te maken kreeg met Essequibo en Demerary. Voor die Kamer heb ik de periode 1770-1781 gehanteerd, waarbij ik steekproefsgewijs heb gecontroleerd of er voor 1770 werd gesproken over deze kolonie.

Wat betreft het lokale perspectief heb ik de brieven en andere documenten onderzocht die vanuit Essequibo en Demerary naar de Republiek zijn verstuurd. Het gaat hier om de brieven die tussen 1741 en 1781 zijn aangekomen bij de Vergadering van Tienen en de Kamers van Amsterdam en Zeeland. In de inventaris staan ook onder Kamer Maze brieven uit Demerary en Essequibo in de periode 1770-1779, dit zijn kopieën van brieven verstuurd aan de drie eerder genoemde organen. Overigens zijn deze kopieën in zeer goede staat, wat het lezen erg veraangenaamt.

De andere archiefinventaris die ik heb geraadpleegd tijdens het onderzoek draagt de naam Verspreide Westindische Stukken.⁹ Dit is een verzameling ongecategoriseerde documenten met betrekking op zowel de eerste als de tweede West-Indische compagnie. Een aantal van deze diverse documenten heeft betrekking op Essequibo en Demerary. Het gaat om onder andere brieven van het bestuur van de kolonie aan de Staten-Generaal en naamlijsten van plantage-eigenaren.

Tevens heb ik gebruik gemaakt van de publicatie van Harris en De Villiers, en de Nederlandse versie hiervan. Harris en De Villiers hebben hun publicatie over Storm van 's Gravensande gebaseerd op documenten in het Public Record Office te Londen. Hoewel hier strikt genomen geen sprake is van primair bronnenmateriaal bevatten deze publicaties accurate transcripties van een gedeelte van de brieven die Storm geschreven heeft. De Engelstalige publicatie uit 1911 is completer dan de Nederlandstalige versie uit 1920. Waar mogelijk heb ik toch gebruik gemaakt van de Nederlandse versie, omdat de originele documenten nu eenmaal in het Nederlands zijn geschreven.

Aanpak

Hier volgt een korte uitleg over hoe ik te werk ben gegaan bij het onderzoeken van de bronnen en het verwerken van de resultaten.

Mijn onderzoeksmethode was eenvoudig maar doeltreffend. Ik heb alle relevante documenten uit de periode 1741-1781 doorgenomen, en daarin gezocht naar alle stukken tekst die betrekking hadden op Britten. Wat betreft de notulen van de Kamers en de Vergadering van Tienen betekent dit dat ik ook heb gekeken naar stukken tekst die gingen over Britten op andere locaties dan Essequibo en Demerary. Op deze manier verzamelde ik genoeg ruw materiaal om de scriptie op te baseren.

---

⁸ Nationaal Archief, Den Haag (NL-HaNA), Tweede West-Indische Compagnie, nummer toegang 1.05.01.02 (WIC).

⁹ Nationaal Archief, Den Haag (NL-HaNA), Verspreide Westindische Stukken, nummer toegang 1.05.06 (VWS).

Het verwerken van de onderzoeksresultaten bleek ingewikkelder. Een heldere scheiding tussen bronnen die van toepassing waren bij de eerste deelvraag (interactie) en bronnen die van toepassing waren bij de tweede deelvraag (verminderde loyaliteit) bleek nauwelijks gemaakt te kunnen worden. Veel van de bronnen waren relevant voor het beantwoorden van beide onderzoeksvragen. Een thematische indeling bleek beter te werken. De indeling is primair gemaakt met de beantwoording van de eerste deelvraag in het achterhoofd, elk hoofdstuk behandelt een vorm van interactie met Britten. Per hoofdstuk is daarna gekeken in hoeverre er sprake was van aanwijzingen die duiden op een gebrek aan loyaliteit aan de WIC. Gevallen waarin de Britse ingezetenen zich probeerden te onttrekken aan regels van de WIC vormden de belangrijkste indicator hiervoor.

Structuur

Tot slot wordt hier de verdere indeling van de scriptie uiteengezet.

Het eerste en tweede hoofdstuk zijn historiografisch van aard. Aan de hand van de literatuur zal ik een aantal relevante onderwerpen nader onder de aandacht brengen. Het eerste hoofdstuk zal gewijd zijn aan algemene onderwerpen. Hier komen onder andere het lokale bestuur van de kolonie, de samenstelling en werkwijze van de West-Indische Compagnie en de chronologie aan de orde. Het tweede hoofdstuk zal gewijd zijn aan het proces dat vooraf ging aan de uiteindelijke Britse overname. Wat dit proces precies inhield zal via een aantal relevante onderwerpen als de positie van Britten in de kolonie en de groei van de kolonie worden duidelijk gemaakt.

De overige hoofdstukken berusten op de primaire bronnen. De indeling van deze hoofdstukken berust op een vijftal categorieën die in de bronnen veelvuldig aan bod komen. Hoofdstuk drie, vier en vijf gaan over respectievelijk handel met Britten, incidenten met Britse schepen, en het overtreden van de regels van de WIC. Hoofdstuk zes en zeven gaan over de positie van Britten in de kolonie en over hoe in kringen van de WIC over Britten werd gedacht.

Hoofdstuk 1: Essequibo en Demerary onder Nederlands beheer

Dit hoofdstuk is bedoeld om een algemeen beeld te schetsen van de kolonie Essequibo-Demerary in de vroegmoderne periode. Dit zal gebeuren door middel van een chronologie en het uitgebreider behandelen van enkele onderwerpen als het lokale bestuur van de kolonie en de belanghebbenden in de Republiek.

Geschiedenis Essequibo en Demerary

Het is moeilijk om exact te bepalen wanneer de Guiana's voor het eerst bevolkt werden door Nederlanders. Veel auteurs hebben zich er het hoofd over gebroken, hier volgt een kort overzicht van hun bevindingen. In zijn boek uit 1770 schrijft Jan-Jacob Hartsinck dat er al in de 16^e eeuw een nederzetting in de Guiana's was: 'De Nederlanders hadden zich ook al vroeg aan de Rivier van Essequibo neêrgezet: want de Spanjaarden hadden, met bystand der Indiaanen, hen in den Jaare 1596, reeds van daar verdreeven'.¹⁰ In zijn werk voor een commissie van de Verenigde Staten haalt J. Franklin Jameson dit citaat van Hartsinck aan, echter wijst hij erop dat Hartsinck zijn informatie uit de vierde hand heeft, en dat het originele citaat niet verwijst naar Nederlanders.¹¹ Ook een verwijzing van Hartsinck naar een fort in Essequibo in 1613 wordt door Jameson van de hand gewezen.

1626 is het eerste jaar waarvan met zekerheid kan worden gezegd dat de WIC een Nederlandse nederzetting in Essequibo heeft.¹² Dit jaartal wordt ook genoemd door George Lincoln Burr (in zijn werk voor dezelfde commissie), C. Harris & J. De Villiers en Alvin Thompson. Alle auteurs verwijzen naar dezelfde bron, een resolutie van de Kamer van Zeeland uit december 1626.¹³ Burr gaat nog een stap verder en concludeert dat de nederzetting al in 1625 moet hebben bestaan.¹⁴ Voor deze scriptie is het exacte jaartal niet van belang, het voldoet om te weten dat de eerste nederzetting gesticht werd in de jaren 1620.

Onder de Eerste West-Indische Compagnie

Essequibo en Demerary waren kolonies onder het beheer van de West-Indische Compagnie. De Compagnie kan dan ook niet ontbreken in deze inleiding. In 1621 verleenden de Staten-Generaal een octrooi aan de WIC. Hierin werd het recht op negotie op de kusten van Amerika en de westkust van Afrika vastgelegd. Volgens het octrooi zou de handel centraal staan, de praktijk zou echter anders uitwijzen. Volgens Thompson was van meet af aan al duidelijk dat het voeren van oorlog belangrijk zou zijn, en Rodway omschrijft het als volgt: 'Ostensibly a mercantile company, [...], it was really little better than a gigantic association for privateering and pillaging the Spanish settlements'.¹⁵ Menkman constateert dat ook in het octrooi aanwijzingen te vinden waren voor het 'karakter der Compagnie van oorlogsinstrument'. Hij wijst op bepalingen met betrekking tot het verkrijgen en verdelen van buit, inclusief het aandeel van de Stadhouder daarin. Hij stelt daarnaast dat de 'staat' de WIC vooral als een handig instrument zag dat haar militaire taken op zee over kon nemen.¹⁶ Den Heijer brengt enige nuance aan in het door Menkman geschetste beeld. Volgens hem waren de Staten-

---

¹⁰ Hartsinck, *Beschryving van Guiana*, 207.

¹¹ Burr and Jameson, *Report and Accompanying Papers*, 58.

¹² *Ibid.*, 61.

¹³ *Ibid.*, 181; Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 148; Thompson, *Colonialism*, 251.

¹⁴ Burr and Jameson, *Report and Accompanying Papers vol.1*, 181.

¹⁵ Thompson, *Colonialism*, 25; Rodway, *History of British Guiana*, 20.

¹⁶ Menkman, *West-Indische Compagnie*, 43,46.

Generaal er niet bewust op uit om van de Compagnie een oorlogsinstrument te maken. Wel wijst hij er op dat de Spanjaarden en Portugezen de Atlantische oceaan domineerden en diverse gebieden in Afrika en Amerika in bezit hadden. Bij een poging ook een voet aan de grond te krijgen in die gebieden zou een oorlog met Spanje onvermijdelijk zijn.¹⁷

De ontwikkeling van de kolonie Essequibo was van ondergeschikt belang. Wegens tegenvallende resultaten wilde de Compagnie in 1632 zelfs helemaal af van de kolonie, maar de Kamer van Zeeland voorkwam dit. De Compagnie had verder meer interesse in haar handelskolonies, zoals die op Curaçao en St. Eustatius. Ook waren zowel de Staten-Generaal als de Compagnie niet bereid veel energie te steken in het ontwikkelen van het bestuur van de kolonies op de Guianese kust. De kolonisten in Essequibo hielden zich bezig met het verbouwen van tabak en de handel in de kleurstof annatto. Zij werden hierbij echter ernstig gehinderd door een tekort aan vrijwel alles; kapitaal, kennis en mankracht. Pas in de tweede helft van de zeventiende eeuw zou hier verandering in komen, toen men zich meer ging richten op de productie van suiker.¹⁸

Met de Vrede van Munster (1648) raakte de West-Indische Compagnie haar belangrijkste bron van inkomsten kwijt. De oorlog tussen Spanje en de Republiek was ten einde, en daarmee de kaapvaart. Bovendien had de Compagnie te kampen met de kosten om haar bezittingen in Brazilië te verdedigen. Het was daarom belangrijk om nieuwe inkomstenbronnen aan te boren. Hoewel de WIC zich voornamelijk bleef richten op de handel werd er ook een impuls gegeven aan de Guiana kolonies. Rond 1650 begon de ontwikkeling van een kolonie in de nabij Essequibo gelegen Pomeroot, en in 1657 kwamen particuliere kolonisten naar Essequibo. Aan het einde van de jaren 1650 verhuisden Nederlandse planters vanuit Brazilië naar de Guiana's. Hoewel zij voornamelijk naar Pomeroot vertrokken gingen er ook een aantal naar Essequibo en Berbice, en namen hun kennis van het verbouwen van suikergewassen met zich mee. Vanaf deze periode werd de productie van suiker een belangrijk onderdeel van de kolonies.¹⁹

Vooraf met Pomeroot ging het goed in het begin van de jaren 1660. De Tweede Engels-Nederlandse Oorlog (1665-1667) zou daar echter een einde aan maken. De kolonies in de Guiana's vielen in handen van de Britten, waarbij Pomeroot de grootste schade opliep. Ondanks dat de Compagnie in deze oorlog Suriname wist te veroveren had zij enorme schulden die ze niet meer te boven zou komen. In 1674 werd de eerste WIC ontbonden door de Staten-Generaal.

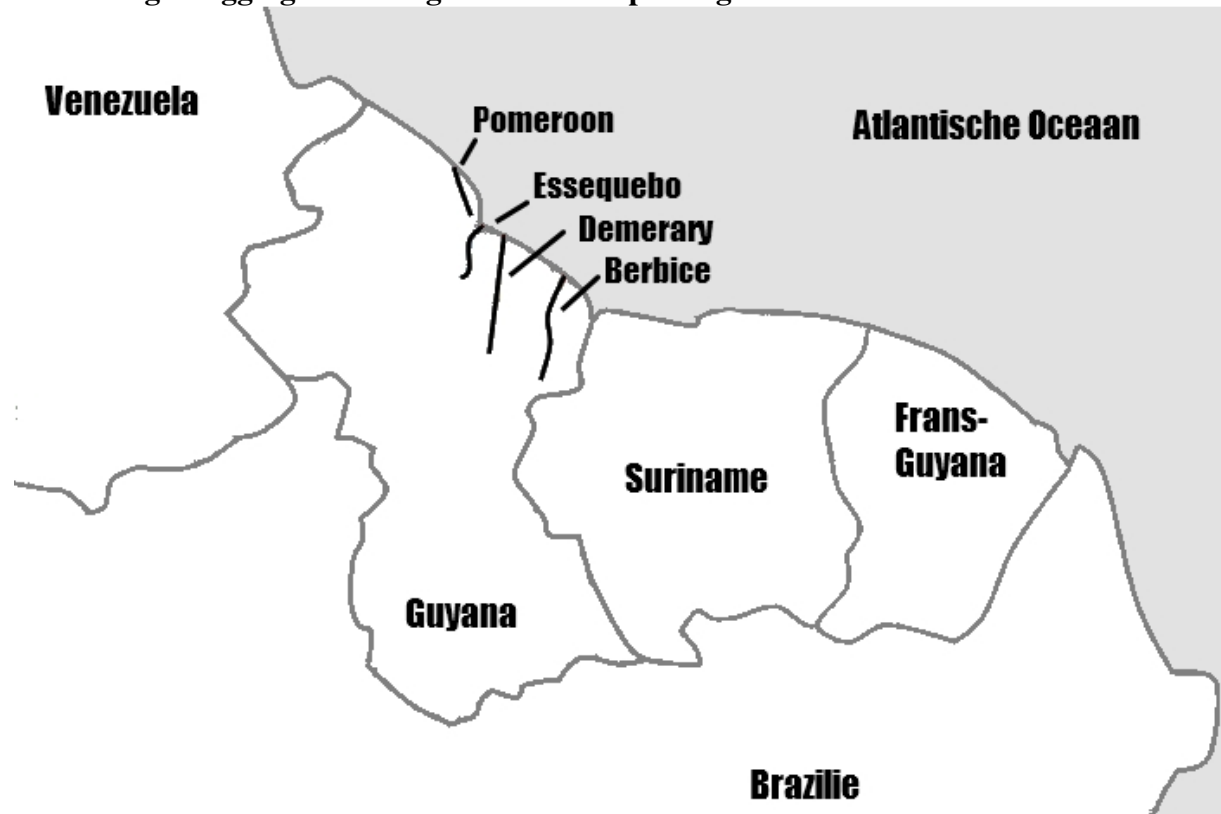
---

¹⁷ Den Heijer, *Geschiedenis WIC*, 33–34.

¹⁸ Thompson, *Colonialism*, 25–28.

¹⁹ *Ibid.*, 30–32.

Afbeelding 1: ligging voormalig Nederlandse plantagekolonies

Bron: maps.google.com (08-02-2013). Hedendaagse grenzen en namen dienen ter referentie.

1674-1740

Ondanks het oprichten van de nieuwe WIC, die zich meer op vreedzame doelen richtte, gingen de kolonies op de Wilde Kust er in de 17^e eeuw en het begin van de 18^e niet veel op vooruit. Volgens Thompson kwam dat voornamelijk door geringe investeringen, inefficiënt bestuur, conflicten met de inheemse bevolking en Europese oorlogen die ook in het Caribische gebied werden uitgevochten.²⁰ Vooral Berbice had het zwaar te verduren: in 1687 had zij te maken met een conflict met de Indianen, terwijl in 1689 en 1712 de Fransen binnenvielen en pas vertrokken na het betalen van losgeld. Essequibo werd echter ook niet gespaard, zij werd geplaagd door Franse aanvallen in de jaren 1708 en 1709. Plantages raakten beschadigd, en ook hier eisten de Fransen losgeld: 50.000 gulden, te betalen in slaven, landbouwproducten en contant geld. De kolonie moest deze schade te boven komen alvorens zij zou kunnen groeien.²¹

Voor Essequibo in het bijzonder geldt dat er vanaf het begin van de achttiende eeuw sprake is van een voorzichtige groei. Aan het einde van de zeventiende eeuw bezat de Compagnie er 3-4 plantages en waren er 12 plantages in handen van particuliere planters. In 1735 waren die aantallen toegenomen tot 5 plantages in handen van de Compagnie, en 25-30 in handen van particulieren.²² In vergelijking met Suriname stelden deze cijfers echter vrij weinig voor. Daar groeide het aantal plantages van 171 in 1713 naar 294 in 1745.²³ Thompson wijst erop dat Suriname (evenals Java en St.Eustatius) in het centrum van de aandacht stond wat betreft kolonisatie, in tegenstelling tot Essequibo, dat maar marginaal de aandacht kreeg.

²⁰ Thompson, *Colonialism*, 36.

²¹ Ibid., 36-37.

²² Thompson, *Colonialism*, 35; Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 440.

²³ Van Stipriaan, *Surinaams contrast*, 33.

Mogelijk kwam dit omdat Suriname onder Engels beheer al was uitgegroeid tot een redelijk succesvolle kolonie, waardoor er een solide basis lag voor de verdere ontwikkeling ervan onder Nederlands beheer. Waarschijnlijk heeft ook de oprichting van de Sociëteit van Suriname een rol gespeeld. De WIC, de stad Amsterdam en een particulier hadden hier ieder voor een derde aandeel in. Amsterdam beheerste daarmee een groot deel van het bestuur van en handel op Suriname.²⁴ Suriname kon daarom rekenen op meer aandacht van investeerders en kooplieden in de Republiek dan Essequibo, dat in die tijd beheerd werd door de Kamer van Zeeland.

Volgens Goslinga zijn er in het eerste deel van de achttiende eeuw twee trends waar te nemen in de ontwikkeling van Essequibo. De eerste trend is dat de handel op de binnenlanden²⁵ steeds meer ondergeschikt raakte aan de op de export gerichte plantagelandbouw, waar de winsten begonnen te stijgen. Daarbij werden ook pogingen ondernomen om andere gewassen te verbouwen, zoals cacao, katoen en in 1722 ook koffie. Suiker zou voorlopig het belangrijkste product worden.²⁶

De tweede trend is het cultiveren van gronden dicht bij de kust, ten koste van het land verder stroomopwaarts. Om deze trend goed te begrijpen is het van belang om te weten dat de kolonie in eerste instantie gecentreerd was rond Fort Kyk-Over-Al, ongeveer 50 kilometer stroomopwaarts. Het land daar was relatief eenvoudig te bewerken en de hoge ligging zou bescherming bieden tegen aanvallen van buitenaf. Vanaf het begin van de achttiende eeuw ontstond de trend dat plantages steeds dicht bij de kust werden ontwikkeld, omdat de grond daar veel vruchtbaarder was. Verder stroomopwaarts raakte de bodem snel uitgeput, binnen vijf jaar liep de opbrengst van een stuk land daar ruim tweederde terug. Tevens wijst Rodway er op dat de Compagnie wellicht een voortrekkersrol heeft gehad in deze tendens, door in 1721 een plantage dicht bij de monding van de rivier aan te leggen. De tendens bracht veranderingen met zich mee voor de manier waarop planters opereerden. Voordat de lager gelegen gronden geschikt werden voor landbouw moesten ze worden ingepolderd. Dit was echter erg duur en arbeidsintensief werk, dat alleen de rijkere planters zich konden veroorloven. Deze groep planters had grotere financiële belangen, en wilde daarom ook meer invloed op het bestuur van de kolonie.²⁷ In de volgende paragraaf wordt uitgelegd in welke mate zij die invloed kregen.

Behalve de plantages werd ook het bestuur van de kolonie stroomafwaarts verplaatst. De Franse invallen in 1708 en 1709 hadden duidelijk gemaakt dat Fort Kyk-Over-Al ongeschikt was voor de verdediging van de kolonie. Het fort was zo ver stroomopwaarts gelegen dat vijandelijke schepen zonder problemen de rivier op konden varen en daar voor een groot gedeelte vrij spel hadden. Bovendien hadden de Heren Tien ook door dat de suikerplantages in de kustgebieden belangrijk waren voor Essequibo. In 1737 werd het bestuur van de kolonie verplaatst naar het Groot Vlaggen Eiland in de monding van de rivier, waar enkele jaren later het nieuwe fort Zeelandia voltooid zou worden.²⁸ In datzelfde jaar arriveerde ook Laurens Storm van 's Gravensande in de kolonie. Hij zou de volgende 35 jaar een belangrijke rol zou spelen.

---

²⁴ Thompson, *Colonialism*, 37, 40; Den Heijer, *Geschiedenis WIC*, 91, 139.

²⁵ Er werd gehandeld in o.a. kleurstoffen als annatto en gebruiksvoorwerpen als hangmatten en kano's. Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 432.

²⁶ Thompson, *Colonialism*, 35; Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 438.

²⁷ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 438; Rodway, *History of British Guiana*, 67.

²⁸ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 441.

Omdat het volgende hoofdstuk in zijn geheel over deze periode zal gaan wordt zij hier slechts in grote lijnen behandeld. Thompson geeft een nuttige opsomming van de belangrijkste ontwikkelingen in de kolonie, dit keer voor de periode vanaf de jaren 1730. Deze ontwikkelingen waren het openstellen van Demerary, de handel met Noord-Amerikanen en Britten in het Caribisch gebied, meerdere aanpassingen aan het bestuur van de kolonie en het conflict binnen de WIC over wie de kolonie beheerde.²⁹ Daarnaast zou ik de slavenopstand van 1763 in Berbice willen noemen, de reeds aangestipte komst van Storm van 's Gravensande, en het openstellen van de kolonie voor andere nationaliteiten.

Toen Storm in 1737 in de kolonie arriveerde hield het bestuur van de kolonie zich onder meer bezig met expedities naar de binnenlanden op zoek naar natuurlijke rijkdommen in de vorm van mineralen en edelmetaal. Deze expedities waren echter duur en leverden niets substantieels op, al snel werd duidelijk dat landbouw de toekomst van de kolonie was.³⁰ Om de landbouw te bevorderen werd in de jaren 1740 voor het eerst toegestaan dat andere nationaliteiten een plantage mochten beginnen in Essequibo, met een vrijstelling van bepaalde belastingen voor tien jaar. Vooral veel Britten maakten hier gebruik van. Toen in 1746 ook Demerary werd opengesteld voor de aanleg van plantages begon het gebied te groeien, ongeveer 25 jaar later waren er zeker 130 plantages operationeel.

De andere ontwikkelingen die Thompson noemt hangen samen de ontwikkeling van Demerary. De groei van de kolonie werd beperkt door de slechte bevoorrading via de WIC, zowel van slaven als van voedsel en andere benodigdheden. Daarbij was het aantal schepen dat producten mee naar Europa kon nemen eveneens beperkt. Omdat de kolonisten toch in hun behoeften moesten voorzien ontstond de 'British North American trade'. Noord-Amerikaanse paarden en voedsel werden geïmporteerd, terwijl rum en melasse (en ondanks verboden ook vaak suiker) werden geëxporteerd. Vooral de Britse ingezetenen maakten zich schuldig aan het illegaal invoeren van slaven via Britse slavenhandelaren.³¹

Het tekort werd verergerd doordat er sprake was van een negatieve demografische groei van de slavenbevolking. Door de zware omstandigheden waarin de slaven zich bevonden, stierven er jaarlijks meer slaven dan er geboren werden. In Suriname, waar de omstandigheden vrijwel gelijk waren aan die in Essequibo en Demerary, nam de slavenbevolking rond 1750 per jaar af met vijf procent (zonder aanvoer van buitenaf). In Suriname verbeterde de situatie vanaf 1775, waardoor de negatieve groei daalde naar rond de 2,5%. De aanleg van nieuwe plantages, arbeidsintensief werk dat een hoge tol eiste onder de slaven, was daar grotendeels tot een einde gekomen. In Essequibo en Demerary werden echter nog wel veel nieuwe plantages aangelegd. Hoonhout vindt het daarom aannemelijk dat de slavenbevolking in Demerary en Essequibo ook na 1775 jaarlijks afnam met vijf procent. Cijfers van Van Langen onderschrijven dit; hij constateert een bevolkingsafname van 6,4% in het jaar 1796.³² Daarnaast was verzet van de slaven een probleem. De vorm van verzet die het meest voorkwam was desertie, slaven vluchtten het oerwoud in om daar eigen gemeenschappen te stichten, of probeerden te ontkomen naar de Spaanse bezittingen rond de Orinoco.³³ Ook was een grote opstand nooit ver weg, getuige de revolte in Berbice in 1763.

²⁹ Thompson, *Colonialism*, 44.

³⁰ Rodway, *History of British Guiana*, 105–110.

³¹ Thompson, *Colonialism*, 46.

³² Oostindie en Van Stipriaan, "Slavery and Slave Cultures", 83-85; Hoonhout, "Subprime plantation mortgages", 52; Van Langen, "Britse overname", 109.

³³ Thompson heeft onderzoek gedaan naar slavendesertie. Enkele voorbeelden zijn de desertie van een groep van 13 slaven in 1706, een groep van 42 slaven in handen van een particuliere planter in 1766 en een groep van 14 slaven in handen van de Compagnie in 1778. In 1772 schreef Storm van 's Gravensande dat het aantal

Slechts met de hulp van Indianen en een groep Britse soldaten kon worden voorkomen dat deze oversloeg naar Demerary.

De groei van de kolonie bleef ondertussen ook niet onopgemerkt bij de WIC. Hierdoor ontstond enerzijds een conflict tussen de Kamers van de Compagnie, met name die van Zeeland en Amsterdam. Zeeland meende op basis van eerdere afspraken het alleenrecht te hebben op handel met Essequibo-Demerary, de andere Kamers meenden van niet. Dit conflict zou ruim twintig jaar duren, en nooit tot volle tevredenheid worden opgelost. Anderzijds werd ook ingezien dat het bestuur van de kolonie veranderd moest worden wegens de groei van Demerary, en in 1750 en 1773 werden belangrijke wijzigingen doorgevoerd. Het bestuur van de kolonie komt later in dit hoofdstuk uitgebreider aan bod. Met deze wijzigingen kreeg Demerary een eigen bestuur en Commandeur, dit om het iets zelfstandiger te maken van Essequibo. De Directeur-Generaal van Essequibo bleef echter de eindverantwoordelijkheid houden.³⁴

Bij het uitbreken van de Vierde Engels-Nederlandse Oorlog (1781-1784) werden Essequibo en Demerary al vrij snel ingenomen door de Britten. Demerary gaf zich over in februari 1781, Berbice en Essequibo volgden snel.

1781-1814

Na de inname bleven de Britten maar kort in het bezit van de kolonie. Zij toonden zich in deze periode overigens behoorlijk mild, het bestuur van de kolonie bleef vrijwel ongewijzigd. Wel moesten de inwoners trouw zweren aan de Britse koning, en kwam er een Britse gouverneur die de hoogste macht had over Essequibo, Demerary en Berbice. In het begin van 1782 werden de kolonies echter veroverd door de Fransen, bondgenoten van de Republiek, vijanden van de Britten. De Fransen legden onder andere een nieuw fort aan en begonnen met de bouw van de stad die later Stabroek zou heten (nu Georgetown, hoofdstad van Guyana). Omdat zij dit wilden bekostigen door de belasting te verhogen maakten zij zich echter niet geliefd bij de bevolking. In 1784 werden de kolonies terug gegeven aan de Nederlanden.³⁵

Toen Essequibo en Demerary weer in handen van de WIC waren veranderde de compagnie wel wat aan het bestuur van de kolonie. De Directeur-Generaal zou voortaan in Demerary resideren, terwijl Essequibo een Commandeur kreeg toegewezen; de hiërarchie werd dus gewijzigd. In 1789 werd echter besloten om het bestuur van de kolonie weer samen te voegen, onder leiding van een Gouverneur. De gouverneur bestuurde de kolonie vanuit Demerary. Ondertussen was de WIC door de oorlog in zwaar weer beland. Ondanks hulp van de Staten van Holland werd duidelijk dat de Compagnie nooit meer uit de schulden zou komen, en de Staten-Generaal besloten in 1791 om haar op te heffen. Het bestuur van de kolonies kwam in handen van de 'Raad over de koloniën in Amerika en over de bezittingen van den Staat in Afrika'.³⁶

In 1795 werd de Republiek ingenomen door de Fransen, terwijl de Stadhouder naar Engeland vluchtte. De Nederlanden werden een vazalstaat van Frankrijk onder de noemer Bataafse Republiek. Het leek een kwestie van tijd voor ook de Caribische kolonies in Franse handen zouden komen. De Stadhouder had echter andere plannen, hij schreef vanuit zijn residentie in Kew een brief die werd meegegeven aan Britse bevelhebbers, waarin hij de koloniale bestuurders mededeelde dat ze de Britten moesten zien als bondgenoten. Later dat jaar verscheen een Brits oorlogsschip in Demerary, met het aanbod om, conform de 'Kew

---

deserteurs nog steeds toenam, en de officieren van de burgermilitie constateerden in 1784 dat desertie wekelijks voorkwam. Thompson, *Maroons of Guyana*, 5-7.

³⁴ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 447-448.

³⁵ Netscher, *Geschiedenis van de Koloniën*, 267-268; Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 456-457.

³⁶ Netscher, *Geschiedenis van de Koloniën*, 270-273.

Letters', de kolonie in beheer te nemen als bescherming tegen de Fransen. Dit leidde tot grote consternatie in met name de stad Stabroek. Orangisten (voor de Stadhouder, Brits gezind) raakten slaags met Patriotten (tegen de Stadhouder, Frans gezind), en de Orangistische gouverneur besloot de kolonie te ontvluchten. Het Britse aanbod werd afgeslagen. In april 1796 werd de kolonie echter alsnog ingenomen door Britten, nadat de Bataafse Republiek in oorlog met Engeland geraakt was.³⁷

Hiermee kwam de facto een einde aan het Nederlands bezit van de kolonie Essequibo en Demerary. Tussen 1802 en 1803 was de kolonie nog even Nederlands, maar toen in 1803 weer oorlog uitbrak tussen o.a. Engeland en Frankrijk namen de Britten wederom bezit van de kolonie. Beïnvloed door een 'strong mercantile lobby' besloot de Britse regering om haar ditmaal in bezit te houden, en in 1814 werd dit definitief vastgelegd.³⁸

Lokaal bestuur

Omdat de bestuurlijke instanties in Essequibo en Demerary nogal eens van naam en functie veranderden kan dit leiden tot enige verwarring. Voor deze scriptie zijn drie periodes van belang: eind jaren 1730 tot 1750, 1750-1772 en 1773-1781.

Aan het eind van de jaren 1730 werd het bestuur van de kolonie verplaatst van in de binnenlanden naar het Vlaggen Eiland, dicht bij de monding van de rivier. De zogeheten Commandeur (vergelijkbaar met een gouverneur) had vrijwel de volledige verantwoordelijkheid, en werd bijgestaan door een Raad van Politie en Justitie. In eerste instantie bestond die raad uit vier personen in dienst van de compagnie, maar in 1739 werd de Raad op last van de Kamer van Zeeland uitgebreid naar zes personen, waarvan één particuliere planter. In 1743 werd het aantal particuliere planters in de Raad verhoogd naar twee. De officieren van de burgermilitie vormden samen een College van Kiesheren en kozen in die hoedanigheid welke particuliere planters genomineerd werden om zitting in de raad te nemen. De Raad kwam een aantal keren per jaar bijeen en was verantwoordelijk voor het bestuur van de kolonie. Ook hield zij zich bezig met rechtspraak, het beheer van de compagnieplantages en de concessies van land.³⁹

Na het openstellen van Demerary werd een aantal wijzigingen aangebracht in het bestuur. Essequibo-Demerary stond vanaf 1750 onder leiding van de Directeur-Generaal, en Demerary kreeg een eigen Commandeur, die diende onder de eerder genoemde. In plaats van één raad waren er nu twee, de Raad van Politie (wetgevende en bestuurlijke macht) en de Raad van Justitie (rechterlijke macht). In de Raad van Politie zaten onder andere de Directeur-Generaal, de Commandeur, de commandant van de soldaten en de Secretaris. In eerste instantie zaten er geen particuliere planters in deze raad, pas in 1767 gebood de Kamer van Zeeland om weer twee particulieren zitting te laten nemen. In de Raad van Justitie zaten dezelfde vier leden die ik net noemde, en vier particuliere planters: twee uit Essequibo, twee uit Demerary. Deze raad deed uitspraak wanneer iemand vervolgd werd voor een overtreding, ook deed zij uitspraak in civiele geschillen. Uit praktische overwegingen werd in 1766 een aparte Raad van Justitie ingesteld in Demerary, al had die 'Kleine raad' minder bevoegdheden. Zij bestond uit de Commandeur en twee particuliere inwoners van Demerary. Tegen haar uitspraken kon in beroep worden gegaan in Essequibo.⁴⁰

---

³⁷ Netscher, *Geschiedenis van de Koloniën*, 275–280; Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 459–460.

³⁸ Oostindie, "'British Capital,'" 49.

³⁹ Netscher, *Geschiedenis van de Koloniën*, 91; Rodway, *History of British Guiana*, 102–103; Thompson, *Colonialism*, 51–52.

⁴⁰ Thompson, *Colonialism*, 52; Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 447–448; Netscher, *Geschiedenis van de Koloniën*, 130–131.

In 1773 besloten de Heren Tien, het hoogste orgaan van de WIC, om het bestuur in Essequibo en Demerary opnieuw te hervormen, waarbij Demerary meer zelfstandigheid verkreeg. Demerary mocht voortaan zelf beslissingen nemen over het reilen en zeilen in haar domein. Deze zelfstandigheid bleef, op aandringen van de Kamer van Zeeland, enigszins ingeperkt. De Directeur-Generaal in Essequibo hield de eindverantwoordelijkheid over zaken die beide delen van de kolonie aangingen, zoals de defensie. Verder moest er regelmatig een gecombineerde vergadering gehouden worden, waarbij de Commandeur en enige Raden van Demerary naar Essequibo kwamen. In elk gebied werd één volwaardige Raad van Politie en Justitie ingesteld, met daarin onder andere vier particulieren. Ook werden nieuwe functies ingesteld, de belangrijkste hiervan was de fiscaal. De fiscaal was verantwoordelijk voor juridische zaken, vergelijkbaar met de moderne openbaar aanklager. Daarnaast werd besloten de garnizoenen te vergroten, in beide delen van de kolonie zouden minstens honderd militairen worden gestationeerd.⁴¹

Voor de volledigheid is het hier ook gewenst om een kort overzicht te geven van wie de leiding over de kolonie in handen had:

Tabel 1: overzicht commandeurs en directeurs-generaal van Essequibo en Demerary

Persoon	Functie	Periode
Hermanus Gelskerke	Commandeur Essequibo	1729-1742*
Laurens Storm van 's Gravensande	Commandeur Essequibo Directeur-Generaal Essequibo en Demerary	1743-1750 1750-1772
Jonathan Storm van 's Gravensande (zoon van)	Commandeur Demerary	1750-1761*
Laurens Lodewijk van Bercheijk	Commandeur Demerary	1761-1764*
Jan Cornelis van den Heuvel	Commandeur Demerary	1765-1770
George Hendrik Trotz	Directeur-Generaal Essequibo en Demerary	1772-1781
Paulus van Schuijlenburg	Commandeur Demerary	1772-1781

Bron: Netscher, *Geschiedenis van de Koloniën*, 328.

* Overleden in functie

De WIC en andere belanghebbenden

Zoals eerder dit hoofdstuk beschreven werd de eerste WIC opgericht in 1621, kende zij successen in de kaapvaart op Spaanse doelwitten, maar wist zij zich om diverse redenen niet te handhaven met handel en het bestieren van haar koloniale bezittingen. In 1674 bezweek de Compagnie onder haar schulden en werd zij vervangen door de tweede WIC.

Het centrale bestuur van de nieuwe West-Indische Compagnie was in handen van de Heren Tien, de vernieuwde versie van de Heren XIX, die dezelfde positie had in de oude WIC. De Heren Tien bestond uit tien representanten; vier van de Kamer van Amsterdam, twee van de kamer van Zeeland, en één voor ieder van de drie kleinere Kamers (Maze, Noorderkwartier, Stad en Lande). Het tiende lid werd benoemd door de Staten-Generaal.⁴² De Heren Tien bepaalden het beleid van de Compagnie, lieten zich informeren over de staat van de koloniën en droegen de eindverantwoordelijkheid over de belangrijke beslissingen. Belangrijke vraagstukken kon zij ook doorverwijzen naar de Staten-Generaal. De Heren Tien kwamen slechts enkele keren per jaar bijeen, het beleid werd onder toezicht van de presidiale

⁴¹ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 452; Netscher, *Geschiedenis van de Koloniën*, 141–143; Rodway, *History of British Guiana*, 236–241.

⁴² Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 2; Den Heijer, *Geschiedenis WIC*, 112.

Kamer uitgevoerd door de vijf Kamers. De eer om presidiale Kamer te zijn viel alleen ten deel aan de Kamers van Amsterdam en Zeeland, die elkaar hierin afwisselden. Amsterdam was telkens voor een periode van zes jaar de presidiale Kamer, terwijl die termijn voor de Kamer van Zeeland twee jaar bedroeg. De sterke positie van Amsterdam ten opzichte van de andere Kamers zorgde voor veel wrevel bij met name de Kamer van Zeeland.⁴³ Volgens Rodway maakte de relatieve onafhankelijkheid van de Kamers het mogelijk dat een individuele Kamer haar eigen belang boven het belang van de Compagnie kon stellen.⁴⁴

Dit laatste ging vooral op voor de Kamer van Zeeland, die meende dat haar onder de eerste WIC verworven alleenrecht op de handel met Essequibo en Demerary nog steeds van toepassing was, en dit monopolie fel verdedigde. Lange tijd was zij hier ook succesvol in, en in het volgende hoofdstuk zal duidelijk worden dat de vaart op Essequibo en Demerary tot de Vierde Engels-Nederlandse oorlog door de Zeeuwen gedomineerd werd. De 'dwarse' houding van Zeeland had bovendien al eerder geleid tot een compromis tussen de Kamer en de Heren X. Dit hield in dat Essequibo beheerd zou worden door de Kamer van Zeeland, terwijl de Heren X het laatste woord hadden bij belangrijke beslissingen.⁴⁵

In tegenstelling tot de handel met en het beheer van de kolonie, had Zeeland beslist niet het hoofdaandeel in de kolonie op het gebied van de kapitaalstromen naar Essequibo en Demerary, en dan gaat het voornamelijk om de plantageleningen. Vanaf de jaren 1750 kwamen de negotiaties op. Dit waren een soort vennootschappen, waarmee simpel gezegd kooplieden en andere investeerders in de Nederlanden geld verschaften aan planters om plantages aan te leggen of uit te breiden. De plantage diende daarbij als onderpand. Omdat een van de doelen hiervan was om de stroom van koloniale producten naar de Nederlanden te vergroten, werd vastgelegd dat alle geproduceerde goederen verscheept dienden te worden naar de uitgever van de lening.⁴⁶ Dat dit niet gunstig was voor de Zeeuwen blijkt uit de cijfers van Van der Voort over de periode 1766-1775: van de 10,5 miljoen gulden die in plantages in Essequibo en Demerary werd gestoken, was 3,4 miljoen gulden afkomstig uit Middelburg, tegen 5,2 miljoen uit Amsterdam en 1,9 miljoen uit Utrecht. En ter vergelijking: er ging geen geld in deze vorm vanuit Middelburg naar Berbice en Suriname.⁴⁷ Bram Hoonhout geeft een overzicht van een aantal grote negotiatiefondsen die een miljoen gulden of meer investeerden. Vijf van de negotiatiefondsen in zijn overzicht richtten zich primair op Essequibo en Demerary. Van die vijf was er slechts één gevestigd in Middelburg, de andere vier waren Amsterdams. Hoonhout wijst erop dat zijn overzicht niet volledig is, evenwel geeft het mijns inziens een goede indicatie van de Amsterdamse oververtegenwoordiging op het gebied van plantageleningen.⁴⁸

---

⁴³ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 3.

⁴⁴ Rodway, *History of British Guiana*, 21.

⁴⁵ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 449.

⁴⁶ Van der Voort, *Westindische plantages*, 89–94.

⁴⁷ *Ibid.*, 103.

⁴⁸ Hoonhout, "Subprime Plantation Mortgages," 27.

Hoofdstuk 2: Onderzoekperiode, 1741-1781

In dit hoofdstuk zal ik een aantal onderwerpen met betrekking tot de Britse betrokkenheid bij Essequibo en Demerary behandelen. In de conclusie zal ik aan de hand van die onderwerpen een beeld schetsen van wat ik onder Britse overname versta.

Economische en demografische groei

Tot 1740 was de groei van de kolonie Essequibo bescheiden te noemen, vanaf de jaren 1740 kwam hier echter verandering in. Zoals eerder beschreven hadden expedities op zoek naar natuurlijke rijkdommen niet het gewenste resultaat, waardoor Storm van 's Gravensande besloot dat het verstandiger was voor de kolonie om zich te richten op de landbouw.

Om het verbouwen van gewassen te bevorderen werden er in de jaren 1740 twee maatregelen getroffen die een enorme invloed op de kolonie zouden hebben. De eerste maatregel was om in 1741 de kolonie open te stellen voor planters van andere nationaliteiten, met een vrijstelling van het betalen van hoofdgelden (persoonsbelasting) voor tien jaar als extra incentive. In principe ging het hier om alle nationaliteiten, al wordt in de literatuur voornamelijk aandacht besteed aan Britten, omdat zij verreweg de grootste groep vormden. Archiefmateriaal wijst echter uit dat ook bijvoorbeeld Fransen en Italianen naar Demerary kwamen. Joden werden wel actief geweerd. Zij hadden een slechte naam in Essequibo en Demerary omdat zij hun slaven slecht zouden behandelen. De ernstige vormen die slavendesertie in Suriname had aangenomen werden toegeschreven aan de hoeveelheid joden in die kolonie. Het bestuur van Essequibo en Demerary heeft zich dan ook altijd verzet tegen de vestiging van joden.⁴⁹

Vooraf Britse planters van bijvoorbeeld Antigua en Barbados, waar bodemuitputting een probleem begon te worden, maakten gebruik van deze mogelijkheid, en in 1744 waren er reeds zeven (van de 37) plantages in Essequibo in Britse handen.⁵⁰ Achteraf kan dit gezien worden als de eerste aanzet voor het uiteindelijke verlies van Essequibo-Demerary aan de Engelsen, maar destijds was het een goed idee. Ten eerste omdat er überhaupt niet veel planters in de kolonie geïnteresseerd waren, en ten tweede omdat de Engelse planters kapitaal en verder gevorderde kennis over de productie van suiker meenamen.⁵¹ Ook maakten de Nederlanders gretig gebruik van Britse kennis over het stoken van rum.⁵²

Deze eerste maatregel kwam echter pas volledig tot zijn recht door de tweede maatregel: het openstellen van het naastgelegen gebied langs de rivier de Demerary voor de aanleg van plantages. Toen het meest geschikte land in Essequibo op begon te raken vroeg Storm, inmiddels Commandeur van de kolonie, de Compagnie om toestemming om plantages in Demerary goed te keuren. In 1745 werd dit verzoek goedgekeurd, en in 1746 werd de eerste concessie uitgegeven. De WIC was echter niet van plan veel geld uit te geven aan de defensie van het nieuwe gebied, exploitatie was op eigen risico.⁵³ Vanwege de vruchtbare gronden, de relatieve rust onder de slaven en de belastingvoordelen werd Demerary erg populair onder planters. Dit deel van de kolonie groeide hard, en Essequibo werd vrij snel

---

⁴⁹ NL-HaNA, VWS, inv. nr. 59, naamlijst plantage-eigenaren Demerary, juli 1785; Netscher, *Geschiedenis van de Kolonien*, 131; Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 212-213.

⁵⁰ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 443-444; Thompson, *Colonialism*, 44-46, 75; Van Langen, "Britse overname," 49.

⁵¹ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 444; Van Langen, "Britse overname," 56.

⁵² Bankroft, *Beschrijving van Guiana*, 298.

⁵³ Al kwam er uiteindelijk toch een kleine 'Brandwagt', een post met een klein aantal soldaten. Rodway, *History of British Guiana*, 130.

voorbijgestreefd. In 1747 waren er in Demerary achttien grote suikerplantages, en in 1748 waren er al 38 concessies uitgegeven. Ter vergelijking, in 1744 telde Essequibo 37 plantages.⁵⁴ En hier zou het niet bij blijven.

Tabel 2: plantages in Essequibo en Demerary, incl. aandeel Britten 1700-1780

Jaar	Plantages Essequibo	Aandeel Britten	Plantages Demerary	Aandeel Britten
1700	15	-	-	-
1735	30-35	-	-	-
1744	37	7 (19%)	-	-
1746	-	-	18+ *	-
1762	68-71	8 (12%)	93	34 (37%)
1769	70-92	-	130-206	56 (27%) - 33%
1780	129-140	-	200-240	33%

Bronnen: Netscher, *Geschiedenis van de koloniën*, 108, 116, 149-150; Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 399-400; Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 440, 444; Thompson, *Colonialism*, 93; Van Langen, "Britse overname", 49; Van der Oest, "The Forgotten Colonies", 329.

*18 grote suikerplantages, niet gespecificeerd aantal kleinere plantages

Harris en De Villiers geven een overzicht van het aantal plantages in 1762 en in 1769, ontleend aan gegevens van Storm zelf. In 1762 telde Essequibo 68 plantages in handen van particulieren (drie van de WIC) en 2571 slaven. Acht plantages waren in handen van Britten. In Demerary waren er dat jaar 93 plantages, allen in handen van particulieren, en 1648 slaven. 34 plantages, ruim een derde, waren in handen van Britten. Zeven jaar later was Demerary Essequibo ook in de hoeveelheid slaven gepasseerd. In 1769 waren er namelijk 92 plantages in Essequibo en bijna 4000 slaven, terwijl in Demerary 206 plantages waren en bijna 6000 slaven. 56 van de plantages in Demerary was in de handen van Britten.⁵⁵ Rodway (en Goslinga) komt echter met andere cijfers, hij meldt dat er rond 1770 70 plantages in Essequibo waren, en 130 in Demerary, waarvan een derde in handen van Britten was.⁵⁶ Dit is mogelijk te verklaren door een verschil in opvatting over of alle uitgegeven concessies meetelden of enkel de plantages die in gebruik waren. Volgens Harris en De Villier is het waarschijnlijk dat een groot deel van de Nederlandse plantages in Demerary niet in gebruik was, of dat de eigenaren het beheer ervan overlieten aan een Britse opzichter.⁵⁷ Uit beide versies kunnen echter dezelfde twee belangrijke conclusies worden getrokken: Demerary was Essequibo voorbij gestreefd en een substantieel deel van de plantages was in Brits bezit.

⁵⁴ Thompson, *Colonialism*, 44-46; Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 446; Van Langen, "Britse overname," 49.

⁵⁵ Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 398-400.

⁵⁶ Rodway, *History of British Guiana*, 230; Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 447.

⁵⁷ Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 400. Thompson heeft het verschil in de beschikbare cijfers ook opgemerkt, hij heeft een soortgelijke verklaring op *Colonialism*, 254.

Tabel 3: inwoneraantal Essequibo en Demerary

Jaar	Slaven			Europeanen
	Essequibo	Demerary	Totaal	
1700	426	-	426	60
1716	20	-	374	-
1735	2600	-	2600	110
1762	2571	1648	4219	-
1766	2978	2569	5547	-
1769	3986-4543	5967	9953-10.510	-
1780	7714	-	-	-
1782*	8700	12559	21259	1434

Bronnen: tabel vrijwel volledig ontleend aan Van der Oest, "The Forgotten Colonies", 329. Enkele aanvullingen ontleend aan Harris and De Villiers, *Storm van s' Gravensande*, 399-400.

*In hoeverre de cijfers uit deze rij beïnvloed zijn door de Engelse invasie is mij onbekend. Dat deze ontwikkeling van invloed was is aannemelijk.

Om een verdere indicatie te geven van de economische groei van de kolonies zal ik een aantal cijfers ontleen aan Van der Oest. Zo was er een aanzienlijke groei in het scheepsverkeer op de kolonie, voor zowel schepen uit de Republiek als uit Noord-Amerika. In de periode 1740-1749 bezochten jaarlijks gemiddeld drie Nederlandse schepen de kolonie, terwijl dit aantal groeide naar jaarlijks vijftien schepen in de periode 1770-1779. Het aantal Noord-Amerikaanse schepen groeide in dezelfde periode nog harder, van gemiddeld 21 schepen per jaar naar 124 schepen gemiddeld per jaar. Deze groei was vooral te danken aan Demerary, waar in de periode 1770-1779 bijna vijf keer zoveel Noord-Amerikaanse schepen arriveerden als in Essequibo.⁵⁸

Uit de cijfers blijkt ook duidelijk dat het aantal Noord-Amerikaanse schepen fors groter was dan het aantal schepen uit de Republiek: in de jaren 1750 en 1760 bezochten per jaar gemiddeld ongeveer tien keer zo veel Noord-Amerikaanse als Nederlandse schepen de kolonies. In de jaren 1770 werd het verschil iets kleiner, per jaar arriveerden toen gemiddeld acht keer zo veel Noord-Amerikaanse schepen als Nederlandse.⁵⁹ De daling is te verklaren doordat in het begin van dat decennium de vaart op Essequibo en Demerary werd opengesteld voor niet-Zeeuwse schepen. Later dit hoofdstuk meer hierover.

Naast het scheepsverkeer nam ook het volume, en daarmee tevens de waarde, van geëxporteerde producten fors toe tussen 1740-1749 en 1770-1779. De hoeveelheid uitgevoerde suiker steeg van ruim tien miljoen pond naar ruim 35 miljoen pond, met een corresponderende waarde van respectievelijk 1.830.000 gulden en 6.350.000 gulden. De hoeveelheid uitgevoerde koffie steeg van bijna 25.000 pond (12.300 gulden) naar ruim 54,5 miljoen (21.298.887 gulden).⁶⁰ Ook in dit geval is de stijging waarschijnlijk vooral te danken aan Demerary. De gronden in Demerary waren namelijk goed geschikt voor de verbouw van suiker en koffie, terwijl de koffieplanten het in Essequibo niet goed deden.⁶¹

⁵⁸ Van der Oest, "The Forgotten Colonies," 342,355.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid., 351.

⁶¹ Netscher, *Geschiedenis van de Koloniën*, 116; Rodway, *History of British Guiana*, 10.

Problemen

Gedurende de periode 1741-1781 had Essequibo-Demerary te kampen met diverse problemen, waarvan sommige mogelijk het proces van verengelsing in de hand hebben gewerkt. De defensie was ondermaats en er was regelmatig een gebrek aan vrijwel alles, van bouwmaterialen en voedsel tot slaven. De slaven in de kolonie kwamen een aantal keer in opstand, en regelmatig probeerden zij te vluchten.

De defensie in Essequibo en Demerary was ondermaats. Het fort in Essequibo was in slechte staat, ook na de herbouw onder leiding van Storm van 's Gravensande. In Demerary was tijdens deze periode überhaupt geen fort. Gebrek aan munitie en buskruit was geen zeldzaamheid, en het aantal soldaten was laag. Pas in 1773 besloot de WIC dat er minstens honderd soldaten in elk van de twee gebieden moesten zijn. De omstandigheden in de kolonies waren verre van ideaal voor de aanwezige soldaten.⁶² Marjoleine Kars schrijft over de omstandigheden voor soldaten in Berbice ten tijde van de slavenopstand in 1763. Volgens haar waren soldaten onderbetaald, ondervoed en hadden ze last van ziektes, ongedierte en het tropisch klimaat. Onder deze omstandigheden kwamen ook soldaten in opstand, waarvan sommigen zich zelfs aansloten bij de rebellerende slaven.⁶³ Of de situatie voor soldaten in Essequibo en Demerary vergelijkbaar was is moeilijk te zeggen, maar het is aannemelijk dat ook daar de omstandigheden niet optimaal waren. Toen de Britten in 1781 de kolonies binnenvielen kon daar dan ook bar weinig tegen gedaan worden, en capitulatie volgde snel.⁶⁴

Voortdurend was er een tekort aan slaven in de kolonie, wat het arbeidsintensieve plantagewerk niet ten goede kwam, en de expansie nog minder. De WIC werd door Storm en de planters regelmatig gewezen op dit gebrek⁶⁵, maar leek daar niet bijzonder veel mee te doen. Waar Nederlandse slavenhandelaren Suriname regelmatig voorzagen van 2000 slaven per jaar, moesten Essequibo en Demerary het doen met bijvoorbeeld slechts 2619 slaven over een periode van zeven jaar.⁶⁶ Het gevolg hiervan was dat veel slaven werden gekocht bij buitenlandse handelaren, hoewel dit tegen de regels van de WIC was. Vooral de Britse planters in Demerary maakten zich schuldig aan deze illegale handel, via hun connecties met Britse slavenhandelaren. Volgens Netscher vond deze smokkel op grote schaal plaats, en was dit een noodzakelijke voorwaarde voor de groei van Demerary. Rodway wijst er op dat Storm zich bewust was van deze illegale handel in slaven, maar dat hij deed of zijn neus bloedde, omdat de kolonie er bij gebaat was.⁶⁷

De problemen met de levering van slaven werden versterkt doordat de slaven die wel in Essequibo en Demerary waren regelmatig voor ongeregelde zorgden. In 1763 werd met behulp van Britse troepen en indianen voorkomen dat de slavenopstand van Berbice oversloeg naar Demerary. Verder werd in het begin van de jaren 1770 een aantal plantages verwoest bij een kleine opstand, die daarna echter vrij snel in de kiem werd gesmoord met behulp van indianen.⁶⁸ Daarnaast liepen er regelmatig slaven weg van hun plantages, en

---

⁶² Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 441; Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande vol.1*, 42; Thompson, *Colonialism*, 53.

⁶³ Kars, "Policing and Transgressing," 196–205.

⁶⁴ Thompson, *Colonialism*, 53.

⁶⁵ Enkele voorbeelden: Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 38; Thompson, *Colonialism*, 46.

⁶⁶ Wegens onbetrouwbaarheid van wisselbrieven uit Essequibo en Demerary in de jaren 1760 wilden slavenhandelaren betaald worden in producten als suiker. Dit was echter in strijd met de bepaling dat planters hun producten moesten vershippen naar hun geldschieter. Omdat er toen geen problemen waren met Surinaamse wisselbrieven, gaven veel handelaren er de voorkeur aan om hun slaven daar te verkopen. Hoonhout, "Subprime Plantation Mortgages," 49-50; Van Langen, "Britse overname," 128.

⁶⁷ Netscher, *Geschiedenis van de Koloniën*, 128, 145; Thompson, *Colonialism*, 46; Rodway, *History of British Guiana*, 110–111.

⁶⁸ Rodway, *History of British Guiana*, 243; Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 42–43.

ondanks dat de indianen hiertegen werden ingezet kon er toch een kleine gemeenschap van zogenaamde Marrons ontstaan.⁶⁹ Mede als reactie hierop werden er regels opgesteld voor de omgang met slaven. Hierin werd onder meer vastgelegd dat slaven op zondag niet mochten werken, dat hun eigenaren moesten voorzien in voldoende voedsel en kleren, en dat zij niet te zwaar gestraft mochten worden.⁷⁰

De inwoners van Essequibo en Demerary waren om aan voldoende voedsel te komen grotendeels afhankelijk van de import, die vanwege het beperkte aanbod uit de Nederlanden vooral uit Noord-Amerika en de Caraïben kwam. Verboden van de Compagnie ertegen sorteerden weinig effect. Tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748) viel het aanbod uit Europa vrijwel geheel weg, een hongersnood werd slechts voorkomen door de handel met de Britten in de Nieuwe Wereld. Echter, hoe zeer de kolonies afhankelijk waren van deze handel zou pas blijken tijdens de Zevenjarige Oorlog (1756-1763). De Fransen maakten het onmogelijk voor Noord-Amerikaanse schepen om Essequibo en Demerary te bereiken, waardoor daar een gebrek ontstond aan vrijwel alles. Buiten oorlogstijd ontstonden ook regelmatig gebreken doordat weinig Zeeuwse schepen de kolonie aandeden. Amsterdamse schepen mochten van de Kamer van Zeeland niet worden toegelaten, en zij gaven Storm reprimandes als ze merkten dat hij die schepen toch toe had gelaten zonder de juiste papieren.⁷¹

De schepen die vanuit Noord-Amerika en de Britse eilanden naar Essequibo en Demerary kwamen, vertrokken over het algemeen niet met een leeg ruim, ondanks strenge restricties van de Compagnie. De planters klaagden over lage prijzen voor hun producten, een gebrek aan schepen die de producten naar Europa konden brengen en een geringe Europese vraag naar melasse en rum, en vandaar trokken zij zich weinig aan van verboden of restricties.⁷² De WIC zou in de loop der jaren wat minder streng worden, zo stond zij in 1729 toe dat er paarden gekocht mochten worden in Noord-Amerika, en in de jaren 1740 werd het toegestaan om melasse en rum te verkopen aan Noord-Amerikanen tegen een relatief lage uitvoerbelasting. Nog steeds was het illegaal om suiker uit te voeren naar Noord-Amerika, dit gebeurde echter toch.⁷³ Net als bij de illegale slavenhandel wist Storm dat deze praktijken zich voordeden, maar deed hij hier, in het belang van de kolonie, weinig tegen. Veel had hij overigens niet kunnen doen omdat de brede rivieren de mogelijkheid boden om 's nachts in het geheim stroomopwaarts te gaan en daar suiker in te laden.⁷⁴

De problemen in de kolonies hadden een tweeledig effect. De slechte staat van de defensie maakte het onmogelijk de kolonie effectief te beschermen tegen (Britse) agressie, terwijl de slechte bevoorrading de afhankelijkheid van de handel met Britse kolonies in de hand werkte, waarmee ook de interactie met Britten toenam.

Centrale personen

Om de Britse overname van Essequibo en Demerary goed te begrijpen moet hier ook aandacht besteed worden aan enkele personen die centraal staan in dat proces, en zonder wie het heel goed mogelijk is dat het proces niet of in mindere mate had plaatsgevonden. Deze personen waren onder andere in die positie omdat communicatie tussen Europa en het Caribische gebied langzaam was, brieven waren weken zo niet maanden onderweg. In de tussentijd was er daarom veel ruimte voor eigen beslissingen. Voor Essequibo en Demerary

---

⁶⁹ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 448, 453.

⁷⁰ Viotti da Costa, *Crowns of Glory*, 44–45.

⁷¹ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 446 ; Thompson, *Colonialism* 48-49.

⁷² Thompson, *Colonialism*, 48.

⁷³ *Ibid.*, 48–49.

⁷⁴ Rodway, *History of British Guiana*, 141, 146.

zijn twee personen van groot belang geweest. Een daarvan is Laurens Storm van 's Gravensande, die als Commandeur en Directeur-Generaal tussen 1743 en 1772 bijna dertig jaar de kolonie bestuurde. De tweede persoon is Gedney Clarke Sr., een Britse handelaar met economische belangen in onder andere Barbados, Noord-Amerika en Essequibo-Demerary.

Laurens Storm van 's Gravensande (1704-1775) arriveerde in 1738 met zijn vrouw en kinderen in Essequibo om daar als Secretaris aan de slag te gaan. Voor die tijd had hij gediend als militair, en dat was te merken: zijn eerste aandachtspunt was de slechte staat van defensie, en onder zijn toezicht werd het fort op Vlaggen Eiland opnieuw gebouwd. In 1743 werd hij Commandeur van Essequibo en van 1752-1772 was hij Directeur-Generaal van de kolonie Essequibo-Demerary. Harris en De Villiers besteden in hun boek over zijn brieven uitvoerig aandacht aan het karakter van Storm, hier volstaat om te melden dat hij loyaal en eerlijk was, en dat het hem niet te doen was om eigen financieel gewin. Ondanks vele problemen, zoals sterfte in zijn familie, ziekte en verwaarlozing door de West-Indische Compagnie, bleef hij zich inzetten voor het algemeen belang van de kolonie. Dit deed hij onder meer door verbeteringen aan te brengen in de defensie van de kolonie, zich in te zetten voor de economische ontwikkeling daarvan, een goede verhouding met de inheemse volken op te bouwen en in stand te houden, en door diverse grensconflicten met de Spaanse gebieden diplomatiek op te lossen.⁷⁵

Voor deze scriptie is een tweetal zaken van buitengewoon belang die plaatsvonden onder de leiding van Storm: het aantrekken van buitenlandse planters en kapitaal en het openstellen van de Demerary voor de aanleg van plantages. In het begin van de jaren 1740 werd de kolonie opengesteld voor buitenlanders, in de praktijk vooral Britten uit het Caribische gebied, bovendien werden de nieuwe bewoners voor tien jaar vrijgesteld van bepaalde belastingen. Vanaf het openstellen van de Demerary in 1746 werd hier gretig gebruik van gemaakt. Gedurende de achttiende eeuw kwamen er steeds meer Britse planters in de kolonie te wonen, en Demerary zou uitgroeien tot een van de succesvolste Nederlandse landbouwplantages op de kust van Zuid-Amerika.

Gedney Clarke Sr. (1711-1764) was een invloedrijke handelaar en vastgoedbezitter uit Barbados met diverse economische belangen in de Nieuwe Wereld. Op het gevaar af deze man tekort te doen wordt hier slechts aandacht besteed aan zijn relatie met Essequibo en Demerary. In de jaren 1740 was Clarke Sr. een van de eerste Engelsen die land kocht in Essequibo en Demerary. In de decennia daarop kochten Clarke Sr. en zijn zoon Clarke Jr. nog meer land, en in totaal hebben zij elf plantages in hun bezit gehad, goed voor een totale oppervlakte van 14000 - 16000 acres (5660-6475 hectare). Daarnaast voorzag Clarke Sr. andere planters in Demerary van kapitaal, en handelde hij daar in slaven, ondanks het verbod hierop door de WIC.⁷⁶ Om zowel zijn belangen als die van Demerary te beschermen was hij niet te beroerd om Storm en zelfs de WIC van advies te voorzien. In 1753 deed hij een aantal suggesties aan de Kamer van Zeeland, en durfde daarbij zelfs te pleiten voor vrije handel. In 1755 sprak hij zich uit voor de afscheiding van Demerary van Essequibo, omdat er aanwijzingen waren voor jaloezie van de kant van Essequibo. In 1755 hadden de leden van het College van Kiesheren bijvoorbeeld geweigerd om ingezetenen van Demerary toe te laten als kiesheer, terwijl de WIC dat wel wilde. In hun woorden: 'wij willen met Demerary niet te doen hebben, en weten niet wat soort van volk daer woont'.⁷⁷ Daarnaast stuurde hij in datzelfde jaar zijn zoon naar de Republiek, om daar het burgerschap te verkrijgen. Op die

---

⁷⁵ Voor een korte samenvatting, zie Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 443; Een uitgebreide versie is te vinden in Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande vol.1*, 28-102.

⁷⁶ Smith, "Gedney Clarke," 512-514.

⁷⁷ Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 41,68; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 31-05-1755, fol.614.

manier waren de plantages van de Clarkes veilig voor eventuele willekeur van de Nederlandse machthebbers.⁷⁸

Een laatste methode die Clarke Sr. gebruikte om zijn belangen te beschermen zou Essequibo en Demerary nog goed van pas komen. Hij had namelijk over de jaren vele relaties opgebouwd met belangrijke Britse functionarissen, onder wie hoge officieren in de Royal Navy. Tijdens de slavenopstand in Berbice in 1763 werd gevreesd dat deze zou overslaan naar Demerary, en Clarke Sr. vreesde het ergste voor zijn plantages. Door zijn connecties en eigen financiële middelen wist hij een klein leger van driehonderd man op de been te krijgen, honderd daarvan had hij geleend van de Royal Navy. Deze groep heeft een belangrijke rol gespeeld bij het stoppen van de onrusten in Berbice en Demerary.⁷⁹

Conflicten binnen de West-Indische Compagnie

Gedurende het bestaan van de WIC is er regelmatig sprake geweest van rivaliteit tussen de Kamer van Zeeland en de Kamer van Amsterdam. Tussen 1750 en 1770 laaide die rivaliteit op tot een slepend conflict tussen de Kamer van Zeeland enerzijds en de Kamer van Amsterdam en de door Amsterdam gedomineerde Heren Tien anderzijds. Inzet van dit conflict was het recht om handel te drijven op Essequibo en Demerary. De Zeeuwen meenden dat dit recht exclusief aan hen toebehoorde.

De bodem voor het conflict wordt al vroeg gelegd. In de jaren 1650 raakte de WIC, mede door het verlies van Brazilië, in diepe schulden. Omdat Essequibo op dat moment te weinig opleverde wilde de Kamer van Zeeland van deze kolonie af. Uiteindelijk werd zij in 1657 overgedragen aan de Zeeuwse steden Middelburg, Vlissingen en Veere. De Tweede Engels-Nederlandse Oorlog gooide echter roet in het eten voor de drie steden. Essequibo raakte tijdens deze oorlog enige tijd in Britse handen, en werd ook nog eens geplunderd door Fransen. Mede door de kosten van de herstelwerkzaamheden vonden de steden de opbrengsten van de kolonie tegenvallen. De steden wilden niet meer investeren in Essequibo, en in 1670 droegen zij het beheer van de kolonie over aan de Kamer van Zeeland. Hierbij werd afgesproken dat de kolonie slechts toegankelijk zou zijn voor Zeeuwse ingezetenen. Op basis van deze afspraak zou in 1750 het grote conflict ontstaan.⁸⁰

In de periode tussen 1670 en 1750 kwamen de Heren Tien al in botsing met de Kamer van Zeeland, zoals in 1685, toen zij de vrije vaart vanuit de Republiek op Essequibo toestonden, en in 1716, toen zij alle ingezetenen van de Republiek toestemming gaven zich in de kolonie te vestigen. De Zeeuwen gingen daar onder protest mee akkoord, omdat zij wisten dat er in de praktijk weinig van zou komen. Onder druk van de Kamer van Zeeland werd handel door niet-Zeeuwen nooit aangemoedigd door de Commandeurs ter plaatse. In 1750 was de situatie echter anders; in 1741 had commandeur Gelskerke toestemming gegeven aan Britse planters om zich in Essequibo te vestigen, en Storm van 's Gravensande hield de deur open voor meer Britten. Bovendien was Storm een voorstander van de vrije handel. De Heren Tien waren het op beide vlakken met hem eens.⁸¹ Dit verklaart de reactie van Zeeland op het besluit van de Heren Tien in 1750.

Na een bezoek van Storm aan de Republiek werd de interesse van de Heren Tien voor Essequibo en Demerary gewekt, en besloten zij zich meer in te laten met deze kolonies.⁸² Meerdere klachten van planters en hun geldschietters hadden de Heren Tien bereikt. Er zouden

---

⁷⁸ Smith, "Gedney Clarke," 522.

⁷⁹ Ibid., 519–520.

⁸⁰ Hartsinck, *Beschryving van Guiana*, 223–226; Netscher, *Geschiedenis van de Koloniën*, 77–79; Thompson, *Colonialism*, 33.

⁸¹ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 450.

⁸² Rodway, *History of British Guiana*, 135.

te weinig schepen van de Compagnie naar Essequibo komen, waardoor het moeilijk was om de producten van de plantages naar de Republiek te verschepen. Tevens was de nabij gelegen kolonie Berbice, die in Amsterdamse handen was, al in 1732 opengesteld voor de handel. Hierop besloten de Heren Tien om alle Kamers op te roepen de vaart op Essequibo en Demerary te bevorderen. De Zeeuwen protesteerden; ze beriepen zich op de afspraken van 1670 en betwistten dat er te weinig schepen in Essequibo kwamen. De Kamer van Amsterdam reageerde hier op door te stellen dat de afspraak van 1670 haar geldigheid had verloren met het opheffen van de oude Compagnie in 1674.⁸³

Twintig jaar lang regende het dergelijke argumenten over en weer, terwijl ook de Staten van Holland en de Staten-Generaal bij het conflict betrokken raakten. In 1770 was vrijwel iedereen het slepende geschil beu, en de Staten-Generaal vroegen Stadhouders Willem V om een uitspraak te doen. Die uitspraak stelde uiteindelijk niemand echt tevreden, omdat de Stadhouders een compromis voorstelde. Aan de ene kant oordeelde hij dat de vaart op de kolonies vrij moest zijn voor alle inwoners van de Republiek, maar om ook Zeeland een redelijk aandeel in de handel te geven verkreeg zij het recht om ieder jaar de eerste zestien schepen naar Essequibo en Demerary te sturen. Het conflict kwam hiermee grotendeels tot een einde. Enkele jaren later stak het conflict weer de kop op, toen de Heren Tien de nieuwe Commandeur en Directeur-Generaal benoemden, iets wat volgens de Kamer van Zeeland haar taak was. Zeeland stond hier echter alleen in. De Heren Tien namen zelfs een resolutie aan dat zij verantwoordelijk waren voor het centraal bestuur van Essequibo en Demerary. De Zeeuwse representanten stemden hier uiteraard tegen, maar dat mocht niet baten.⁸⁴

Positie Britten

De positie van Britten in Essequibo en Demerary was relatief gunstig, maar het was voor hen niet geheel zonder risico om zich te vestigen in de kolonie.

Er waren met name in Demerary een aantal gunstige factoren voor de vestiging van Britten. Buiten de tien jaar ontheffing van hoofdbelastingen was er voldoende vrij land beschikbaar om een plantage te beginnen, er was geen grote concurrentie met andere planters. Daarbij waren de beschikbare landen in Demerary ook nog eens goed gelegen: in de riviermonding en aan zee, waar planters zich in relatief hoge mate konden onttrekken aan controle door het lokale bestuur. Grote conflicten tussen Britten en Nederlander zijn ook niet bekend, al zou dat heel wel kunnen komen doordat dit onderwerp nog niet voldoende is onderzocht.⁸⁵ Tot slot was het de Britten toegestaan om hun eigen Engelstalige kerkdiensten te organiseren. Hier hadden ze aan het begin van de jaren 1750 toestemming voor gevraagd aan Storm, die dit meteen toestond.⁸⁶

Er waren echter ook minder positieve kanten. Britse planters bevonden zich in Essequibo en Demerary op het grondgebied van een vreemde republiek, en daardoor waren zij nooit honderd procent zeker van hun positie. Mocht er een conflict uitbreken tussen de Britten en de Republiek, dan zouden er grote problemen kunnen ontstaan. Ook in tijden van vrede waren de Britse planters niet geheel veilig voor willekeurige maatregelen die mogelijk tegen hen genomen zouden worden. Dit was een van de redenen waarom Gedney Clarke Jr. zich het Middelburgs burgerschap verwierf. Een andere manier om complicaties te

---

⁸³ Netscher, *Geschiedenis van de Koloniën*, 121–123; Hartsinck, *Beschryving van Guiana*, 227–228.

⁸⁴ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 451–452; Rodway, *History of British Guiana*, 232.

⁸⁵ Oostindie, “‘British Capital’,” 10; Van Langen, “Britse overname,” 59.

⁸⁶ Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 292.

voorkomen was trouwen met een Nederlandse. Van beide opties werd echter weinig gebruik gemaakt, dus de risico's behoeven waarschijnlijk niet overschat te worden.⁸⁷

Gedurende de periode 1741-1781 was het Britse ingezetenen niet toegestaan om te dienen in de Raden of als officier in de burgermilitie. De Kamer van Zeeland vreesde de gevolgen van een Brit met kennis van de defensie van de kolonie, wanneer er weer oorlog uit zou breken tussen de Nederlanden en Engeland.⁸⁸ Storm was het overigens niet geheel eens met het niet toelaten van Britten als leden van een Raad. Hij vond het moeilijk om een grote groep planters, van wie een aantal al geruime tijd in de kolonie woonden, uit te sluiten, te meer omdat er bepaald geen overschot was van geschikte kandidaten. Om zijn woorden kracht bij te zetten wees Storm er op dat er ook al eens katholieken in een van de Raden hadden gezeten, iets dat hij nog minder wenselijk achtte.⁸⁹ Overigens mochten Britten na de kortstondige Britse bezetting in 1781 wel deel uit maken van een Raad.⁹⁰

Conclusie

In dit hoofdstuk zijn aantal onderwerpen behandeld met betrekking tot de Britse betrokkenheid bij Essequibo en Demerary tussen 1741 en 1781. Na 1740 kwam mede dankzij de komst van een groot aantal Britse planters de groei van Essequibo en Demerary sterk op gang, waarbij aan het einde van de periode een derde van de plantages in Demerary in Britse handen was. De slechte bevoorrading van de kolonie zorgde ervoor dat de kolonisten, ook de Britten, zich richtten tot andere Britten en Noord-Amerikanen om hun tekorten aan levensmiddelen en slaven aan te vullen. Hiermee kwam de hele kolonie in nader contact met de Engelstalige gemeenschap in de Nieuwe Wereld. Hoewel de positie van Britten in Essequibo en Demerary ambivalent viel te noemen, lieten zij zich daardoor niet weerhouden van blijvende vestiging en door de WIC verboden handelspraktijken. Ook speelden een aantal invloedrijke personen een grote rol in het proces, terwijl de WIC het in het vaderland druk had met interne conflicten en financiële problemen, iets wat de aandacht voor wat er in de overzeese gebieden speelde vermoedelijk geen goed deed.

De voedingsbodem voor de Britse overname is gelegd in de periode 1741-1781. De planters in Essequibo en Demerary hadden voldoende reden om ontevreden te zijn over het beheer en beleid van de West-Indische Compagnie, en met name over de restricties die zij legde op de handel. De grootste ergernis was het verbod op het kopen van slaven bij buitenlandse handelaren, terwijl de Compagnie niet in staat was de legale aanvoer van slaven op een adequaat niveau te houden. Bij strikte naleving zou dit verbod een sterke beperking hebben gevormd voor de groei van individuele plantages en de kolonie als geheel. De gratis landconcessies en de vrijstellingen van de hoofdgelden voor een periode van tien jaar boden onvoldoende compensatie voor een verminderd groeiperspectief. De illegale invoer van slaven bood enig soelaas, maar bracht het risico op vervolging met zich mee. Het volledig vrijgeven van de slavenhandel zou het belang van de planters het beste gediend hebben. Aangezien dit haaks stond op het belang van de Compagnie, zou deze dat nooit toestaan. Veel planters stonden daardoor waarschijnlijk welwillend tegenover het idee dat een andere partij de kolonies zou beheren, en het is goed voor te stellen dat de (Britse) planters niet onaangenaam verrast waren toen Essequibo en Demerary in 1781 in Britse handen kwamen, en dat hen er veel aan gelegen was dat dit zo bleef.

---

⁸⁷ Van Langen, "Britse overname," 65–66; Smith, "Gedney Clarke," 522.

⁸⁸ Van Langen, "Britse overname," 66.

⁸⁹ Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 631.

⁹⁰ Oostindie, "'British Capital'," 43.

Hoofdstuk 3: Handel

Essequebo en Demerary waren niet zelfvoorzienend. Hun inwoners waren daardoor niet alleen afhankelijk van de export om geld te verdienen, maar ook afhankelijk van de import om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. De West-Indische Compagnie bleek regelmatig niet in staat om de meest basale bevoorrading op peil te houden, laat staan om in te spelen op behoeftigheden op de korte termijn. Communicatie tussen de Nieuwe Wereld en Europa nam immers weken, zo niet maanden, in beslag. Daarom is het niet verwonderlijk dat de inwoners van Essequebo en Demerary regelmatig handel dreven met Noord-Amerika en de Engelse eilanden in het Caribisch gebied. Sterker nog, deze handel was van levensbelang voor de kolonie. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de afhankelijkheid van deze handel, regelgeving met betrekking tot de vreemde handel, en zowel de moeilijkheden als de mogelijkheden die bij deze handel kwamen kijken. Het gaat hier om de legale handel, smokkel en fraude worden behandeld in het vijfde hoofdstuk.

Afhankelijkheid

Mijn bronnenonderzoek onderschrijft de bevindingen van andere auteurs over de afhankelijkheid van handel met Britten. De tekorten in de kolonie baarden met name Storm van 's Gravensande grote zorgen.

In februari 1745 schreef Storm al aan Zeeland dat door het uitblijven van een Zeeuws schip de kolonie te kampen heeft met tekorten aan onder andere voedsel en munitie. Storm is vrijwel radeloos: 'indien wij geen toevoer van d'Engelsche hadden (dat waerlijk gering en duur is) waeren wy al overlang alle tot die staet gebragt van ons met een stukje droog brood en een teug water te behelpen. Iedere aennadering van de rantsoen dag doet mij sweeten, niet wetende hoe het sal maken, en ben nu al twee rantsoene verplicht geweest de slaeven niets ter waerelt te geven, dat waerlijk seer hart voor haer is, en seer onwillig maakt.'⁹¹ Dit citaat dringt meteen door tot de kern van het probleem. Zonder Engelse aanvoer zou de kolonie honger lijden. Bovendien werken hongerige slaven minder hard, en zijn eerder geneigd in opstand te komen.⁹²

De tien jaar die volgden op dit schrijven tonen weinig tekenen van verbetering op dit vlak. In 1747 beklagde Storm zich over het uitblijven van Zeeuwse en Engelse schepen, en de tekorten die daardoor in de kolonie ontstaan. Hij heeft vernomen dat in Berbice dezelfde problemen spelen, al zou daar een Engelse bark wat vlees hebben verkocht. Storm putte nog enige hoop uit het onderweg zijn van een schip van Clark, maar evenwel smeekte hij de Kamer bijna om betere bevoorrading: 'In godes Naem edele groot achtb. Heeren, vergeet dog deese collonie niet'.⁹³ Een week later zou Storm aan Zeeland mededelen dat hij wegens de schaarsheid 'victualjes', levensmiddelen, van Barbados heeft laten komen. De notulen van de Kamer geven slechts weer dat deze mededeling voor notificatie is aangenomen.⁹⁴

In 1750 schreef secretaris Spoors, bij absentie van Storm, dat hij was 'genoodsaecht diversche victualles van de Engelschen' te kopen, voornamelijk van Gedney Clarke.⁹⁵ In 1755

⁹¹ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 94; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 11-02-1745, fol.132.

⁹² Hierbij moet worden opgemerkt dat slaven zelf verantwoordelijk waren voor een deel van hun voedselvoorziening. Vaak kregen zij van hun meester een stuk grond toegewezen waar zij bijvoorbeeld cassave en bakbananen verbouwden. Voor proteïnerijk voedsel waren zij afhankelijk van hun meesters. De meesters gaven hun slaven meestal gezouten vis, dit was de goedkoopste optie. Thompson, *Colonialism*, 119-121; Rodway, *History of British Guiana*, 225-226.

⁹³ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 11-09-1747, fol.180.

⁹⁴ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 682, notulen KVZ, 23-09-1748.

⁹⁵ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Spoors aan KVZ, 23-12-1750, fol.394.

berichtte de Raad van Politie dat al twee jaar lang grote hoeveelheden meel bij Engelsen gekocht moeten worden, waardoor de Compagnie bij hen in de schulden is. Alsof dat nog niet erg genoeg was volgde enkele maanden later dat jaar de volgende mededeling van Storm: 'En alzoo de Engelsche regeering in Noord America, op zeer swaare straffen, den uijtvoer van eenigerhande vivres [levensmiddelen] heeft verboden, en het gebrek algemeen is, in de colonie, zoo bevinde mij bij na radeloos, niet wetende hoe het met de randsoenen gekoomen zijnde'.⁹⁶

Ook halverwege de jaren 1760 was het raak. In 1765 deed Storm verslag van grote gebreken en was het pakhuis van de Compagnie zo goed als leeg. Sporadisch heeft de kolonie wat spullen kunnen kopen van schepen afkomstig uit Barbados, maar dat was niet toereikend. Storm heeft tevergeefs al twee brieven naar Barbados gestuurd om meer provisie. Ondertussen waren er zelfs geen kaarsen meer en moest het personeel 'met de hoenders naer bed'.⁹⁷ Twee jaar later leek het tij echter gekeerd te zijn. In maart van 1767 schreef een verheugde Storm het volgende: 'Daer leggen nu acht Engelsche barquen voor het Fort en drie in Demerary zoo dat nog paerde nog provisien nu ontbreken; zijn binne een week of drie over de 120 paerde verkogt en leggen weder 32 te koop.' Paarden waren onmisbaar bij het zware plantagewerk, ze dreven onder andere de zware molens aan waar het suikerriet mee gemalen werd, en er was daarom altijd veel vraag naar. Ook in 1768, toen er een aanzienlijke hoeveelheid Noord-Amerikaanse schepen in de kolonie lag, was Storms tevredenheid merkbaar: 'en nog meer werden gewagt met paarden, muilezels, en allerhande provisien die niettemin zeer wel hun prijs bleeven behouden onaangezien zoo grooten toevoer van dat alles.'⁹⁸

Deze gunstige stand van zaken mocht echter niet lang duren, de rest van zijn periode als directeur-generaal had Storm weer te kampen met dezelfde problemen. In april 1769 beklagde Storm zich wederom over tekorten, en over dat hij genoodzaakt was om die tekorten aan te vullen via handel met Noord-Amerika en Barbados. Zo stond hij ruim duizend gulden in de schulden bij Noord-Amerikanen, en om de slaven van rantsoen te kunnen voorzien heeft hij bakkeljauw (gedroogde en gezouten kabeljauw) moeten laten inkomen van Barbados. Eind november bleek de situatie onveranderd: 'de slaeven konnen sonder rantsoen niet leeven en werken, en waerlijk drie pond visch alle veertien daegen is niet veel; dit moet nu van d'Engelsche gekogt worden zoo als nog den 18 ses vaeten bakeljauw hebbe moeten koopen, en quamen geen Engelsche was de Colonij ongelukkig; dit baert groote onkosten zoo voor de Comp. als voor de planters.'⁹⁹

Begin 1771 bevestigde Storm nogmaals dat Essequebo en Demerary niet buiten de handel met Britten kon: 'De verleegentheid door het lang agterblijven der scheepen is groot, gebrek aan alles, alle de pakhuijsen leedig zo wel van d'Edele Comp. als van particuliere & sonder de Noord-Americaanen waar van enig ingekoomen zijn zoude het naar uijtsien.' Enkele weken later: 'Het groot gebrek en volkome ledigheijd van het Comp. pakhuijs hebben mij genoodsaekt van Capteijn Kent het nodige te kopen. Gelukkig nog dat eenige Noord Americaenen ingekomen zijn; zoude anders raedeloos geweest zijn.'¹⁰⁰

Ook Trotz, de opvolger van Storm, bleef deze zorgen niet bespaard. In de zomer van 1776, tijdens de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog, uitte hij zijn zorgen over de geringe hoeveelheid Noord-Amerikaanse schepen: 'Zoo intussen de negotie van en op Noordamerica nog lange gestremt blijft, zullen de planters dadelijk verleegeen raaken, en veel verliesen,

---

⁹⁶ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, RvP aan KVZ, 30-05-1755, fol.590; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 27-08-1755, fol.636.

⁹⁷ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 266.

⁹⁸ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 693, notulen KVZ, 06-06-1768.

⁹⁹ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 351, 360.

¹⁰⁰ *Ibid.*, 370, 372.

terwijl de zuiker plantagien importante schade leidden, door het niet debiteeren hunner kiltum¹⁰¹, kunnende deeze colonie wegens t ontfangen van bakkeljouw en verkoop off ruijlen van kiltum, nimmer die negotie ontbeeren.’¹⁰² Enkele weken later schreef Trotz wederom dat de ‘Noord Americaansche vaart meede zeer slapjes was’, hoewel er onlangs toch een Noord-Amerikaans schip was gearriveerd. Dit werd eind 1776 besproken in de Kamer van Zeeland. Hun notulen uit die periode zijn over het algemeen in de kantlijn voorzien van een beknopte maar accurate samenvatting. De samenvatting van deze verhandeling geeft echter alleen aan dat er een Noord-Amerikaans schip was gearriveerd. Trotz’ zorgen waren blijkbaar van ondergeschikt belang.¹⁰³

Regelgeving

De West-Indische Compagnie zat door de hierboven beschreven handel in een ambivalente positie. Aan de ene kant was de kolonie afhankelijk van de regionale handel, dus kon zij die niet verbieden. Aan de andere kant moest er geld verdiend worden, vandaar onder andere het verbod op invoer van vreemde slaven en op de uitvoer van suiker naar een locatie buiten de Republiek. In de periode tussen 1740 en 1780 kwamen er nog een aantal restricties bij, en werden enkele aanpassingen gedaan op het gebied van lastgelden en in- en uitvoer rechten.

In december 1748 schreef de Kamer van Zeeland aan Storm dat zij zich verwonderde over de geringe lastgelden die bezoekende Engelse schepen betalen. Wat ze echter nog meer verwonderde is dat deze schepen geen in- en uitvoerrechten betaalden: ‘dat door deselve, eenige, zeer geringe last gelden betaald werden, maer niet dat boven dien, nog eenige recognitiën voor inkomende of uijt gaende regten, van hunne goederen betaeld zijn, het geen aan ons als de uijtersten onbillijkheit voorkomen’.¹⁰⁴

Dit bezwaar lijkt overigens al langer te spelen, getuige de brief die Storm in maart 1749 aan de Kamer schrijft. Hij meldde daarin dat hij de Kamer al eerder heeft gewezen op het gebrek aan in- en uitvoerrechten: ‘ ik heb reeds overlange de eer gehad UEGA te remonstreren dat het zeer onredelijk was dat zij hier niet soo wel als in Suriname in en uijtgaende regten moesten betalen’. De Kamer zou hem daarop hebben gezegd om ‘een seer geringe impositie op de uijtgaende mallasses en kiltum te leggen’. Dit ging Storm echter nog niet ver genoeg, hij zou graag zien dat ‘vreemde vaertuijgen hier op deselfde voet als in Suriname wierde gehandelt’. Wat hij hier precies mee bedoelde schreef hij niet, maar het moge duidelijk zijn dat de regelgeving in Suriname minder toegeeflijk was als destijds in Essequibo en Demerary het geval was. Storm waarschuwt dat aanscherping van de regels ‘een grote murmurering alhier soude veroorsaeken enige der voornaamste portie in Engelsche vaertuijgen hebbende’. De andere ingezetenen vreesden waarschijnlijk dat door strengere regels minder Britse schepen de kolonie zouden bezoeken.¹⁰⁵

Toen Storm in 1750 de Republiek bezocht om in persoon de Kamer in te lichten over de situatie in Essequibo en Demerary, schreef hij hier ook een rapport over. Daarin herhaalde hij zijn verzoek om een beter reglement op te stellen voor de Engelse vaart. Naast de relatief lichte in- en uitvoerrechten waren een aantal bezwaren dat elk schip slechts 50 gulden lastgeld betaalde (ongeacht de grootte van het schip), en dat er werd gefraudeerd. Zo werd bijvoorbeeld de correcte hoeveelheid uitgevoerde siroop niet altijd netjes opgegeven. Daarom

---

¹⁰¹ Kiltum is een andere benaming voor rum.

¹⁰² NL-HaNA, WIC, inv. nr. 306, Trotz aan KVA, 12-07-1776, document nr.05.

¹⁰³ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 705, notulen KVZ, 25-11-1776.

¹⁰⁴ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 814, KVZ aan Storm, 20-12-1748.

¹⁰⁵ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 29-03-1749, ongenummerd document tussen fol.286 en 287.

verzocht Storm ook om beter toezicht en een ijkmeester om daarbij te helpen.¹⁰⁶ Of dit verzoek nut heeft gehad is moeilijk te zeggen. Wel bleek een decennium later dat toezicht op het scheepsverkeer niet voldoende was volgens de kamer. De Engelse schepen betaalden te vaak hun lastgeld niet, en er werden negen extra militairen gestuurd om er, desnoods met geweld, op toe te zien dat dit voortaan wel zou gebeuren.¹⁰⁷

Na de bestuurlijke herindeling van Essequibo en Demerary in 1773 vonden de Heren X het blijkbaar noodzakelijk om de regels opnieuw duidelijk te maken, en werd een nieuw verbod opgelegd. Het verbod op de invoer van slaven door vreemde schepen bleef gehandhaafd, en ook de uitvoerrestricties bleven in stand: niet-Nederlandse schepen mochten enkel melasse, rum en hout meenemen. Daarnaast werd een verbod ingesteld op de invoer van 'eenige Europeaansche manufacturen van goud, zilver, koper, staal, wollen, zijde of linnen of dergelijke' met vreemde schepen.¹⁰⁸ Dit verbod werd in april 1774 door de Raad van Politie in Demerary ingesteld.¹⁰⁹

De Raad van Politie in Essequibo bevestigde in eerste instantie zich volledig aan deze instructies te houden: 'Dat het geene uijt deese colonie door Engelsche off andere Natien gemeenlijk geëxporteerd werd bestaat in malassis, kiltum, en hout, waar van zij uijtgaande rechten betaalen'. Die rechten bedroegen overigens twee gulden per okshoofd melasse, één gulden per okshoofd rum en niets voor hout. Wat betreft de uitvoer van andere producten op vreemde schepen namen zij een slag om de arm: 'tegens het frauderen van zuijker of coffy zijn geen andere middelen te practiseren als dat de fiscaal er naukeurig op past en suspitie hebbende zulk een vaartuijg laat lossen om te examineeren moettende de capteins bij hun uijtklaering een eed doen geen andere producten in hun bodem te hebben als die zij opgeeven.'¹¹⁰ Een half jaar later constateerde de Raad toch een probleem met betrekking tot het verbod op de import van 'vreemde manufacturen'. De meeste Nederlandse schepen arriveerden namelijk als eerste in Demerary, waardoor Essequibo vaak aan het kortste eind trok en onvoldoende werd bevoorrad. Daarom verzochten zij om het verbod op te heffen. Dit verzoek werd echter afgewezen.¹¹¹

Voor de volledigheid wordt hier ook een verbod behandeld dat de Staten-Generaal instellen naar aanleiding van de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog. Op 20 maart 1775 verboden zij namelijk 'alle uijtvoer van geschut, kogels, alle soorten van waepenen en ammunitien van oorlog na eenig domeijnen off etablissementen van de kroon van Groot Brittannien voor den tijd van zes maanden'.¹¹² Dit verbod zou nog een aantal malen verlengd worden. Op zichzelf heeft dit verbod natuurlijk weinig van doen met beleid van de Compagnie. Echter, de reactie van de Kamer van Amsterdam maakt dit toch een interessant onderwerp. Uit notulen van juli 1775 blijkt dat zij vreesde voor negatieve effecten van die verbod op Essequibo en Demerary. Zij beseften het belang van de Noord-Amerikaanse handel voor de kolonie, en waren bang dat deze handel danig zou afnemen nu niet meer in munitie gehandeld mocht worden. Over een andere oplossing werd nagedacht, het resultaat daarvan is mij helaas onbekend.

---

¹⁰⁶ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 133; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 683, notulen KVZ, 27-07-1750.

¹⁰⁷ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 815, KVZ aan Storm, 09-11-1761.

¹⁰⁸ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 72, VVT aan Trotz en Raden & Schuijlenburg en Raden, 15-04-1773, fol.230-24.

¹⁰⁹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 181, publicatie Raden Demerary, 23-04-1774.

¹¹⁰ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 181, Trotz en Raden aan VVT, 31-01-1774, fol.229-230.

¹¹¹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 702, notulen KVZ, 02-07-1774; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 72, VVT aan Trotz en Raden, 28-09-1774, 810.

¹¹² NL-HaNA, WIC, inv. nr. 527, Trotz en Raden aan KVA, 05-07-1775, fol. 817-819.

Moeilijkheden, mogelijkheden

Vanwege het belang van de regionale handel is het niet verwonderlijk dat het WIC-personeel ter plaatse ontwikkelingen op dit gebied scherp in de gaten hield. Overigens werd daarbij het belang van de Compagnie niet uit het oog verloren.

In 1750 constateerde Spoors dat de lage suikerprijs voor problemen zou kunnen zorgen. ‘Dewijl ik bij den deplorablen prijs der suijkeren, voorzie, dat veele is ’t niet suijker direct, ten minsten een goed gedeelte van hun riet voor siroop [melasse], en kiltum sullen emploijeren, insonderheid de Engelsche Plantagien alhier.’¹¹³ Dit leverde de planters een dubbel voordeel op: meer winst op hun producten en melasse en rum hoefden niet naar de Republiek verzonden te worden. In 1764 constateerde de Kamer van Zeeland een probleem met de export van rum dat niet gerelateerd was aan de waarde van suiker. Vooral Engelse planters zouden genegen zijn de productie van rum te verkiezen boven de productie van suiker, vanwege ‘die extraordinaire kunst van kiltum te stoken, die de Engelsche bezitten’.¹¹⁴

De Raad van Politie in Demerary vreesde in 1774 voor een soortgelijk probleem. De prijs van melasse was blijkbaar dermate gedaald dat het goedkoper was melasse te kopen en er zelf rum van te stoken, dan om rum te kopen. Engelse handelaars waren daarom vooral uit op melasse. ‘Dat niets nadeeliger voor de planters is, en gevolgljik voor de collonie, dan den uijtvoer van malassis geconsidereerd, het groot verschil der prijs, welke voor deselve in tegenoverstelling van de kiltum gegeven word, zelf na behoorlijke aftrek van de onkosten en arbeid welke vereijshd word om deselve tot kiltum te stoken en ten klaersten blijken van welke dienen kan de greetigheijd der Engelsche Capteijnen omme de malassis boven alle andere betaling aan te neemen[...]’.¹¹⁵

Vreemd genoeg stuurde de Raad van Justitie in Essequebo later dat jaar een brief waarvan de inhoud bijna haaks staat op de bevindingen die in Demerary gedaan zijn. Zij heeft namelijk een toegenomen vraag naar rum geconstateerd: ‘[...]thans alhier van Guernsey en andere plaetschen van Oud Engeland vaertuijgen beginnen te navigeeren die met contante specien de kiltum in deze rivier komen opkopen’.¹¹⁶ Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat in twee maanden tijd de prijzen zijn bijgetrokken, dit lijkt echter niet heel waarschijnlijk.

Dit voorbeeld toont overigens ook aan dat ontwikkelingen op het gebied van de handel niet altijd tot meer zorgen leidden. De Raad was er namelijk erg mee ingenomen dat de Engelse schepen voor de rum betaalden met contant geld. Hier was een gebrek aan in de kolonie, waardoor betalingen vooral in producten en in wissels werden gedaan. En die wissels werden steeds moeilijker geaccepteerd, getuige Storm in 1772: ‘D’Engelsche welke provisien brengen weijgeren volstrekt iets af te geeven sonder contante betaling off producten; wissels willen zij niet hebben nog ontfangen.’¹¹⁷ Om de hoeveelheid contant geld in de kolonie te verhogen stelde de Raad voor om de recognitie op rum te verlagen, hierbij wijzende op enkele Deense eilanden waar helemaal geen recognitie betaald hoefde te worden. Zij stelde voor om de recognitie van twee gulden per okshoofd naar één gulden per okshoofd te verlagen.¹¹⁸ Dit lijkt incorrect, omdat in de vorige paragraaf al duidelijk is geworden dat de recognitie op rum eerder in 1774 al één gulden per okshoofd bedroeg. Het is echter ook mogelijk dat het bedrag in de tussentijd verhoogd is, aangezien de tweede brief ruim vijf maanden later verstuurd is dan de eerste.

¹¹³ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Spoors aan VVT, 23-12-1750, fol.398.

¹¹⁴ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 787, KVZ aan Storm, 27-02-1764.

¹¹⁵ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 181, Schuijlenburg en Raden aan KVA, 20-04-1774, fol. 380-381.

¹¹⁶ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 181, Trotz en Raden aan KVA, 05-07-1774, fol.506-507.

¹¹⁷ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 385.

¹¹⁸ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 181, Trotz en Raden aan KVA, 05-07-1774; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 702, notulen KVZ, 26-09-1774.

Conclusie

Dat de handel met de Britse eilanden en Noord-Amerika van groot belang was voor Essequibo en Demerary is evident. Dit bleek al uit de literatuur, en wordt nogmaals bevestigd door mijn eigen onderzoek. Ook is duidelijk dat de West-Indische Compagnie hier zich bewust van was, en dat geldt niet alleen voor haar functionarissen ter plaatse, maar ook voor de directeuren in de Republiek. Een kleine kanttekening hierbij is dat de Kamer van Amsterdam zich meer interesseerde voor ontwikkelingen op het gebied van de regionale handel dan de Kamer van Zeeland. Evenwel was laatstgenoemde sporadisch geneigd om advies van haar commandeurs en directeurs-generaal ter harte te nemen, en het lijkt er op dat deze Kamer minder rigide was dan hoe zij in de literatuur wordt afgeschilderd.

De compagnie was zich bewust van de grote afhankelijkheid van haar kolonie van handel met Engelsen en 'Amerikanen'. Ook was zij zich bewust van een grote groep Britse planters in diezelfde kolonie. Dat deze combinatie op lange termijn wellicht nadelig voor de compagnie zou kunnen zijn lijkt echter door niemand te zijn opgemerkt, het werd in ieder geval niet opgeschreven. De door mij opgemerkte zorgen hadden voornamelijk betrekking op de korte termijn: Storm van 's Gravensande c.s. waren met name verontrust over de geringe voorraden, terwijl de Kamers zich vooral zorgen maakten wanneer zij hun inkomsten zagen dalen.

Hoofdstuk 4: Kapers op de kust

Tussen 1740 en 1780 waren er regelmatig incidenten tussen Engelse en Noord-Amerikaanse schepen en Nederlandse schepen en kolonies. Deze incidenten vonden overal plaats in de Atlantische driehoek, en ook Essequibo en Demerary konden hier niet aan ontkomen. In dit hoofdstuk zal een overzicht gegeven worden van zowel de incidenten in en rond Essequibo en Demerary, als van incidenten op volle zee en in andere Nederlandse gebieden. Uit dit overzicht zal blijken dat de frequentie en intensiteit van deze incidenten in deze periode sterk toenam. Deze toename was vooral te merken in Demerary, mijns inziens een voorbode van de uiteindelijke Britse overname van de kolonies.

Kaapvaart

Bij een groot deel van de incidenten waren Britse kapers betrokken, voor de context volgt hier daarom eerst een beknopte toelichting op de kaapvaart.

Omdat het onderhouden van een marine een kostbare aangelegenheid was, maakten achttiende-eeuwse overheden in tijden van oorlog ook gebruik van de kaapvaart. Particuliere kapiteins werden ingehuurd om (onder regulaties) vijandelijke schepen te veroveren, en in ruil daarvoor kreeg de kaper een gedeelte van de waarde van de buit. Kapers vormden een substantieel onderdeel van de zeemacht van een land, soms waren er zelfs bijna even veel kapers actief als marineschepen. In 1761 bijvoorbeeld, tijdens de Zevenjarige Oorlog (1756-1763), had de Royal Navy ruim 80.500 man in dienst. Ruim 75.500 man diende op een schip dat voorzien was van een Britse kaperbrief. Een nadeel van het inschakelen van kapers was dat deze zich niet altijd aan de regels hielden. Schepen van neutrale landen waren dan niet altijd veilig, zoals in dit hoofdstuk zal blijken.¹¹⁹

Alle incidenten in dit hoofdstuk vonden plaats in oorlogstijd. Het gaat hier om de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748), de Zevenjarige Oorlog en de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog (1775-1783).

Demerary

Wat betreft incidenten in Essequibo en Demerary ging het er de eerste 35 jaar (1740-1775) van de onderzoeksperiode rustig aan toe.¹²⁰ Na het uitbreken van de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog in 1776 kwam hier verandering in, Noord-Amerikaanse schepen vormden daarna het voornaamste doelwit van Engelse kapers. Dit is mijns inziens ook een van de redenen waarom de door mij aangetroffen incidenten zich vrijwel uitsluitend voordeden in Demerary, waar Noord-Amerikaanse schepen beduidend vaker handel kwamen drijven dan in Essequibo. In deze periode ontving Demerary gemiddeld 101 Noord-Amerikaanse schepen per jaar, tegen 23 in Essequibo.¹²¹ Een andere reden hiervoor is de gebrekkige beveiliging van Demerary. In Essequibo was die niet veel beter, maar daar was in ieder geval een fort.

Augustus 1777

Het eerste incident vond plaats in augustus 1777. De bemanning van twee Engelse schepen heeft getracht om een Noord-Amerikaanse schoener uit de rivier weg te nemen. 's Nachts waren zij in twee kleinere vaartuigen de Demerary opgevaren, en hadden zij de schoener van haar ankers gelicht. Het plan viel echter in duigen omdat de schoener in de monding van de

---

¹¹⁹ Anderson and Gifford, "Privateering", 100-102, 106.

¹²⁰ De enige uitzondering hierop die ik heb aangetroffen is een incident met een Franse kaper in 1757. Voor zover ik heb gezien was dit het enige incident in de periode 1740-1780 met een kaper van een andere nationaliteit dan de Britse. NL-HaNA, WIC, inv. nr. 687, notulen KVZ, 06-09-1757.

¹²¹ Van der Oest, "The Forgotten Colonies," 355.

rivier bleef steken op een zandbank. Na enig diplomatiek verkeer tussen de schoener en de brandwacht werd een scheepje aan land gestuurd. Zowel dit scheepje als de bemanning werden daarop direct in bewaring genomen.¹²²

Uit de verhoren van de bemanning, die Van Schuijlenburg later dat jaar naar de Staten Generaal stuurde, blijkt dat het gaat om vijf matrozen van het ene Engelse schip onder commando van kapitein Robertson, en de kapitein van het tweede schip, Stephen Dunn uit Belfast. De matrozen vertellen vrijwel hetzelfde verhaal: hun schip lag in de buurt van Demerary voor anker, waar het schip van Dunn zich bij hen voegde.¹²³ Vervolgens zijn op orders van Robertson twee sloepen met in totaal 15-20 man aan boord de Demerary opgevaren en hebben die een schoener losgesneden en getracht hiermee weg te varen. Uiteraard was naar eigen zeggen geen van de matrozen hierbij betrokken.¹²⁴ Dunn vertelt een ander verhaal, waarin hij kapitein Robertson de schuld geeft. Met een schot van zijn schip zou hij Dunn's schip tot stoppen gemaand hebben, waarna Dunn en zijn bemanning gevangen werden genomen. Dunn bestrijdt meegeholpen te hebben aan 'his [Robertson] villany in this river'.¹²⁵ Uit de verhoren blijkt evenwel dat beide schepen eigendom zijn van het handelshuis Thompson op Barbados, wat de verklaring van Dunn twijfelachtig maakt.

De gang van zaken was in het geheel niet naar de zin van kapitein Robertson, die de in beslag genomen boot en bemanning terug eiste bij Van Schuijlenburg. Wat opvalt aan zijn brief is de dreigende toon:

'Sir,

I understand that my boat was stoped by yr orders. I am not at war with Holand but if you do not send my boat onboard I shall take care to take sufitient revenge for it before I leave this coast. My orders from the admiral in Antegua is to take all vessels belonging to America at sea or in the harbor, therefore to avoid a war with England you had better comply with my request in sending me my boat and people or else I will play my part amongst you before I quit this coast. Send me yr answer as soon as possible or I shall begin to stop yr boats and take man for man and boat for boat.'¹²⁶

De afloop van dit incident is mij onbekend, maar het gebrek aan verdere informatie doet vermoeden dat Robertson zijn bedreigingen niet heeft waargemaakt. Ook is mogelijk dat Van Schuijlenburg uit vrees voor de aangekondigde represailles heeft besloten het vaartuig en de bemanning vrij te geven.

September 1777

Het volgende incident werd door Van Schuijlenburg als volgt omschreven: 'Sedert mijne laatste zijn wij hier weder een dag of agt door een gearmeert Eng. Vaartuijg, een wijnig ontrust geweest. Deselve heeft in de mond van de rivier ten anker gelegen, en heeft mij laten vragen om eenige provisien te mogen gaan kopen t geen ik hem gepermitteerd hebbe op conditie dat hij sijne papieren soude vertoon, t welke hij dan ook gedaan heeft, hij was

---

¹²² NL-HaNA, VWS, inv. nr. 147, Schuijlenburg en Raden aan Staten-Generaal, 17-11-1777 ; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 528, Schuijlenburg aan KVZ, 29-08-1777, vanaf fol. 1271.

¹²³ NL-HaNA, VWS, inv. nr. 147, verhoor matroos Thomas Kelly, augustus 1777.

¹²⁴ NL-HaNA, VWS, inv. nr. 147, verhoren matrozen Daniel MacFenton en Henry Millis, augustus 1777.

¹²⁵ NL-HaNA, VWS, inv. nr. 147, verhoor kapitein Stephen Dunn, augustus 1777.

¹²⁶ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 528, Capt. Robertson aan Schuijlenburg, 18-08-1777, fol.1299.

voorzien van *Lettres de Marque*¹²⁷ van het eiland Granade, hij had 2 Noordamerikaansche vaartuijgen, de een komende van Surinamen en de andere uijt zee ingejaagd & wyl ik bevreesd was hij mogelijk wel hetselve soude tragten te onderneemen, wat de vorige [Robertson c.s.] gedaan had, so ben ik verpligt geweest alle in en uijtgaande vaartuijgen, als booten aan de brandwagt te doen aanleggen ten eijnde te kunnen zien of er sig geen gewapend volk aan dat vaartuijg bevond'. Gezien de gebeurtenissen van de maand ervoor is het weinig verrassend dat Van Schuijlenburg zoveel waakzaamheid betrachte bij een dergelijke ontmoeting. Veel interessanter is het vervolg van dit citaat, waarin zijn frustratie duidelijk naar voren komt: 'wanneer nu eens de brandwagt, en een kleijne batterij op de hoek deser rivier klaar sal sijn, sullen wij niet hoeven te souffreren, sulke geringe vaartuijgen 3a4 dagen in de mond der rivier te sien leggen, eer het hun geleegen komt kunne commissie te vertoonen.'¹²⁸

Deze frustratie zal wellicht gedeeld zijn door capitein commandant¹²⁹ Van den Heuvel, die bijna een jaar eerder al aan Amsterdam schreef wat er verbeterd moest worden aan de defensie van Demerary. Zo stelde hij een aantal batterijen in de mond van de rivier voor, onder andere 'opdat de Engelsche eylandsche, noord americaansche en andere vaartuijgen belet werden om voor bij de brandwagt uijt loopen, en daar door smokkelen en persoonen zonder pas uijtvoeren, gelijk onlangs nog door een barbadosche capitijn Neblet geschied is.'¹³⁰

November 1777

Wederom was er een kaper in Demerary gearriveerd met de intentie om voorraden aan te vullen. 'Een Noordamerikaansch gewapend vaartuijg zijnde een brigantijn van 16 stukken canon en hondert man equipage genaamd the resistance gecommandeert door enen Samuel Chew, dewelke versogte alhier van water en brandhout voorsien te worden.' De capitein commandant heeft dit verzoek toegestaan omdat de papieren van Chew in orde waren, zo schrijven Schuijlenburg en Raden aan de Staten-Generaal. Uit een brief van Van Schuijlenburg alleen aan de Kamer van Amsterdam lijkt echter naar voren te komen dat er nog een ander motief meespeelde. Hij stelde dat de capitein commandant en twee leden van de Raad het verzoek niet hebben willen weigeren omdat Chew een kaper was. Wellicht vreesden ze dat Chew een weigering niet zomaar over zijn kant zou laten gaan. Overigens wist men in Demerary dat Chew ook inderdaad een kaper is: 'Capn Chew had daags voren niet verre van onse kust genomen de sloep the revenge [Engelse kaper], gemonteerd met 12 stuks geschut, en 80 man equipage'. Commandeur Van Schuijlenburg en de Raden waren van mening dat de situatie in de regio steeds onveiliger werd wegens de vele Engelse en Noord-Amerikaanse kapers, en verzochten de komst van een Nederlands oorlogsschip.¹³¹ Aan dit verzoek is voldaan, zoals blijkt uit de aankomst van oorlogsfregat Jason in juni 1778.¹³²

Februari en juni 1778: The Revenge

Opvallend is dat in 1778 Demerary nog een aantal keer te maken kreeg met een Engelse kaper genaamd The Revenge. Hard bewijs dat het hier om hetzelfde schip gaat heb ik niet kunnen

¹²⁷ Kaperbrief, een document om mee aan te tonen dat de kaapactiviteiten van een schip gesanctioneerd werden door haar overheid, in tegenstelling tot de activiteiten van piraten. Zie pagina 33 voor een korte toelichting op de kaapvaart.

¹²⁸ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 185, Schuijlenburg aan KVA, 06-10-1777, fol. 219-220.

¹²⁹ Hoogste militair in rang, commandant van de beroepsmilitairen.

¹³⁰ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 307, cap. comm.. V/d Heuvel aan KVA, 16-12-1776, no.5.

¹³¹ NL-HaNA, VWS, inv. nr. 147, Schuijlenburg en Raden aan Staten-Generaal, 19-01-1778; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 185, Schuijlenburg aan KVA, 09-01-1778, fol. 259-261.

¹³² NL-HaNA, WIC, inv. nr. 530, Trotz aan KVA, 20 juni 1778, fol. 313-315.

ontdekken, het lijkt mij echter onwaarschijnlijk dat er twee Engelse kapers onder deze naam ongeveer tegelijkertijd actief waren in hetzelfde gebied.

In februari 1778 kwam *The Revenge* voor het eerst in actie in Demerary, bij een poging een Noord-Amerikaans schip te veroveren voor de kust. De Noord-Amerikaanse schoener *Conwest*, van kapitein J. Grain, vaarde voorbij de brandwacht zonder te stoppen, waarop zij met een waarschuwingsschot tot stoppen werd gedwongen. De kapitein kwam aan land om zijn papieren te tonen. Hij kon echter niet terug aan boord van zijn schip komen omdat 'vreemd volk' hem dat belette. Daarop keerde de kapitein terug naar de brandwacht om hulp te vragen. De officier aldaar heeft de schoener opgeëist en gezegd dat de bemanning zich over moest geven. Dit deden ze niet, waarop een aantal schoten van een ander schip en van de brandwacht gelost werden, waarbij twee of drie doden zijn gevallen, 'het welke haar eijgen schult is geweest, want bij ieder schot is gewagt van de brandwacht off zij zig wilde opgeven, het welk zijn niet hebben willen doen'. Uiteindelijk hebben twee Hollandse koopvaardijschepen de schoener 'aangeklampt', en 18 man (van de *Revenge*) gearresteerd.

Enige tijd later heeft ene kapitein Hawkins de schoener en zijn volk opgeëist, wat hem in eerste instantie geweigerd is. Een van de Raden heeft de matrozen echter laten gaan omdat hij bang was voor moeilijkheden, tegen het advies van de capitein commandant. Niet veel later bleek dat de capitein commandant het bij het rechte eind had: 'gelijk ook des anderen daags gebleeken heeft als wanneer hij [Hawkins] met de vloed de rivier is inkomen zeijlen met sijn volk op het halve dek, alle gewapend, en verder 's alles in ordre om te vegten, om niet te spreken van de storende injurerende termen die tot diergelijke geprivilegeerde Engelsche rovers houden jegens onse Hollandsche natie was dat trotseeren als een respects manqueering aan onse natie genoeg om de gevangenen gearresteert te hebben gehouden.'¹³³

Aangezien er verder niet over gesproken werd ga ik er van uit dat dit machtsvertoon van Hawkins slechts bedoeld was om de autoriteiten in Demerary te intimideren. Of dit gelukt is, is moeilijk te zeggen, maar Van Schuijlenburg nam het incident in elk geval serieus. Bij zijn verslag aan de Kamer van Zeeland stuurde hij direct zijn ontwerp voor een tweede versterkte positie aan de monding van de rivier mee.¹³⁴

Begin juni van dat jaar keerde *The Revenge* terug. Bemanningsleden van *The Revenge* hadden een Noord-Amerikaanse schoener ingenomen in de monding van de Demerary. Echter, toen de brandwacht het vuur opende heeft de bemanning de schoener weer verlaten en hebben zij zich uit de voeten gemaakt.¹³⁵

Juni 1778: Delight

Hoewel het eerder genoemde oorlogsfregat *Jason* *The Revenge* net gemist moet hebben, hoefde haar bemanning niet bang te zijn om zich te vervelen. Een Engelse kaper met de naam *Delight* zou namelijk voor de nodige beroering zorgen.

Op 16 juni schreef Van Schuijlenburg het volgende aan Amsterdam: 'dat deesen dagen weeder eenige insolentien zijn gepleegd door een Engelsche caper genaamd de *Light* [*Delight*] capiteijn Summers dewelke uijt een schoender mij toebehoorende, en die ik na een der plantagien aan de oostzeekust had gesonden eenige provisien genoomen had[...]'. Op orders van kapitein Van den Velden, bevelhebber op de *Jason*, zijn de betreffende schoener en twee bewapende sloepen erop uit gestuurd om de kaper te gaan halen. Dit verliep succesvol, en de Engelse officieren werden gearresteerd.¹³⁶

Een week later schreef Van Schuijlenburg dat Van den Velden de *Delight* weer had laten gaan, terwijl hij een officier en vier bemanningsleden van het schip aan boord van de

¹³³ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 535, extract notulen vergadering Schuijlenburg en Raden, 17-02-1778, fol.51-64.

¹³⁴ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 185, Schuijlenburg aan KVZ, 16-02-1778, fol.345-347.

¹³⁵ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 708, notulen KVZ, 19-09-1778.

¹³⁶ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 309, Schuijlenburg aan KVA, 16-06-1778.

Jason heeft vastgehouden. Dit onderpand bleek echter niet voldoende. Op 20 juni veroverde de Delight een Noord-Amerikaanse schoener, op zo'n geringe afstand van de kust van Demerary dat men aldaar duidelijk kon zien en horen wat er gebeurde. De Jason heeft daarop de achtervolging ingezet.¹³⁷ Getuige de brief die de commandeur op 31 augustus van dat jaar aan Amsterdam stuurde verliep de achtervolging succesvol. 'De noordamerikaansche schoener, welke wij den 20^e [juni] hadde zien en hooren neemen' is terugveroverd door de Jason, en naar Demerary overgebracht.¹³⁸

In mei 1779 werd het verblijf van de Jason in Demerary geëvalueerd door de Heren X, waarbij bovenstaand incident uiteraard ook werd besproken. Zij merkten op dat sinds het vangen van de kaper 'de inwoonders geene insolentien of molest van de capers hadden geleden'. Evenwel werd besloten gedurende de 'nog aanhoudende onlusten in America' (Onafhankelijkheidsoorlog) zo vaak als mogelijk één of meer oorlogsschepen voor de kusten van Essequebo en Demerary te laten patrouilleren.¹³⁹

Maart 1779

In maart 1779 deed Van Schuijlenburg verslag van twee Engelse kapers die elk zonder toestemming gewapend volk aan land hebben gestuurd om provisie in te slaan. Dit vond plaats op zowel de plantage van de weduwe Blondel gelegen aan de oostzeekust, als op de plantage van Waller, gelegen aan de westzeekust. Een niet bij naam genoemde planter heeft kans gezien om de bemanning van één van de schepen te spreken, en hem is bevestigd dat zij daar enkel waren om voorraden aan te vullen. Hostiliteiten zijn dan ook uitgebleven.¹⁴⁰ Het feit dat Engelse kapers zelfverzekerd genoeg waren om gewapende mannen zonder toestemming aan land te zetten in het gebied van een vreemde mogendheid zou de alarmbellen echter moeten doen afgaan. En inderdaad baarde het incident de Kamer van Amsterdam zorgen. Zij vreesden dat dergelijke incidenten in de toekomst vaker plaats zouden vinden, en dat hostiliteiten in dergelijke gevallen wellicht niet zijn te vermijden.¹⁴¹

September 1780: Snow White

Op 18 september 1780 vond in Demerary een incident plaats met '[...]zeker Engels vaartuijg genaamt Wight [andere getuige noemt haar Snow Wight], gevoerd door eenen schipper met name Th. [Thomas] Gremers, toebehoorende aan James Grant, kooplieden te Quebec, gemonteerd met 18 stukken geschut en twintig man[...]' Fiscaal Van Grovenstins deed verslag van de gebeurtenissen.¹⁴²

Omdat er drie gevluchte negers van ingezetene J. Ryan aan boord van het schip waren gezien wilde de fiscaal het schip laten arresteren. Gremers voelde daar echter niks voor en is de rivier ontvlucht. 'Dat soo dra den selven bij de alhier ter Reede leggende Hollandsche scheepen en s.comp. Brandwagt waare gekomen, hij alle zijne zeijlen hadde bij geset, waar op de gem. Brandwagt een schot bij hem deede. Dan ziende dat hij daar na niet wilde luijsteren, deed deselve benevens de scheepen eenige schooten met scherp op hem, als wanneer hij de insolentie hadde van wederom zoo op de scheepen als de brandwagt te vuuren'.¹⁴³

Sergeant Van Diemen, gestationeerd op de brandwacht, gaf een overzicht van het aantal scherpe schoten: 'Daar sijn van de Brandwagt elf scherpe schots in 't geheel gedaan en

¹³⁷ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 309, Schuijlenburg aan KVA, 23-06-1778.

¹³⁸ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 309, Schuijlenburg aan KVA, 31-08-1778.

¹³⁹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 74, VVT aan Schuijlenburg en Raden, 18-05-1779, fol. 104-105.

¹⁴⁰ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 709, notulen KVZ, 31-05-1779; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 19, notulen VVT, 27-04-1780, fol.110.

¹⁴¹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 434, notulen KVA, 15-06-1779, fol. 81o-82.

¹⁴² NL-HaNA, WIC, inv. nr. 536, Fiscaal Van Grovenstins aan KVA, 25-09-1780, fol.249, 253.

¹⁴³ Idem, fol.250.

van de Groot sijn schip 4 a 5, en van de caper of Snow te rug 9 schots [...]’ Over de afloop van het incident meldt hij het volgende: ‘De Snowwight zeijlde uijt sonder te kunne agtervolg werden, door geschud off door vaertuijg en volk van hier, doen hij dag sig zonder gevaer te bevinde deed hij een los schot van blijdschap soals men ’t hier wil.’¹⁴⁴

Incidenten buiten Demerary

Deze paragraaf is gebaseerd op de notulen van de Vergadering van Tienen, de Kamer van Amsterdam en de Kamer van Zeeland. Daarnaast is zij vooral bedoeld om de incidenten in Essequebo en Demerary in een breder kader te tonen. Vanwege deze twee redenen zal er minder gedetailleerd op de incidenten worden ingegaan.

Algemeen

Uit notulen van halverwege de jaren 1740 komt naar voren dat zowel in 1745 als in 1746 gesproken is over het gedrag van Engelse schepen. Zo werd in juli 1745 door de Kamer van Amsterdam gesproken over een resolutie van de Staten-Generaal naar aanleiding van ‘de depredatie der Engelse armateurs in America, en specialijk omtrent de opgesetene van het eijland Curacao’.¹⁴⁵ Nog geen jaar later, in april 1746, besprak de Kamer van Zeeland ‘de menigvuldige en nog continueerende depraeditien, welke door die van de Engelse natie zoo inde West-Indien, als in Europe werden gedaan omtrent de scheepen toebehoorende aan de Ingesetene van dezen Staat’.¹⁴⁶

Ook in de jaren 1750 was het een aantal keer raak. In oktober 1757 werd bijvoorbeeld bij het arriveren van het schip de Leonidas in Vlissingen geconstateerd dat haar brievenzak was opengebrouwen.¹⁴⁷ De bemanning zei dat dit gedaan was door Engelsen.¹⁴⁸ In juli 1758 bezochten twee Vlissingse koopmannen de vergadering van de Kamer van Zeeland. Zij kwamen daar vertellen dat de Prins Willem en de Dirk Appolonia, twee ‘vrijhandelscheepen’ waarvan zij de boekhouders waren, gekaapt waren door Engelse commissievaarders.¹⁴⁹ De situatie op zee was schijnbaar zo onveilig, dat Storm van ’s Gravensande in januari 1759 schreef dat door ‘de menigvuldige roverijen der Engelsche’ schepen de overtocht van Zeeland naar Essequebo en Demerary niet aandurfd. Voor deze kolonie was het gebrek aan Zeeuwse schepen zeer vervelend: er begonnen grote tekorten te ontstaan, en een grote hoeveelheid suiker lag klaar om naar Zeeland te verschepen.¹⁵⁰

Helemaal aan het eind van de onderzochte periode werden nog een aantal niet aan een bepaalde plaats gebonden incidenten besproken. In september 1777 hebben enkele kooplieden op de Caraïben zich gemeld bij de Kamer, zij vonden het erg onveilig om handel te drijven in het gebied, aangezien de zee vol was van kapers wegens de oorlog tussen Engeland en Noord-Amerika.¹⁵¹ In augustus 1778 kwam een incident aan bod waarbij de Juffrouw Martina, onderweg van Curaçao naar Zierikzee, werd genomen door een Engels schip en overgebracht naar Plymouth. De betreffende Engelsen rechtvaardigden dit door te stellen dat de lading van het schip uit Noord-Amerika zou komen.¹⁵² In 1780 maakten twee verschillende schippers

---

¹⁴⁴ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 536, Fiscaal Van Grovenstins aan KVA, 25-09-1780, fol.254.

¹⁴⁵ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 400, notulen KVA, 10-07-1745, fol.52.

¹⁴⁶ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 681, notulen KVZ, 04-04-1746.

¹⁴⁷ Een brievenzak werd verzegeld bij vertrek uit een kolonie, en mocht pas bij aankomst worden geopend.

¹⁴⁸ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 687, notulen KVZ, 06-10-1757.

¹⁴⁹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 687, notulen KVZ, 31-07-1758.

¹⁵⁰ De Villiers, *Storm van ’s Gravensande*, 188.

¹⁵¹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 432, notulen KVA, 16-09-1777, fol.209o-210.

¹⁵² NL-HaNA, WIC, inv. nr. 433, notulen KVA, 11-08-1778, fol.84.

melding van een vergelijkbaar incident: Engelse kapers hadden hun schip bezocht, de brievenzak geopend en enkele brieven hieruit weggenomen.¹⁵³

St. Eustatius

De meest volumineuze stroom klachten is afkomstig van St. Eustatius. Vooral in de periode 1756-1761 (tijdens de Zevenjarige Oorlog) deden zich veel incidenten voor. Commandeur De Wind schreef daar in 1756 het volgende over aan de Kamer van Zeeland: ‘in plaats van dezelve te observeeren, worden tractaaten overtreden, als of dezelve ten eenemaale kragteloos waaren, en willen absoluut onse natie wetten en reglementen, na hunne caprice voorstellen de advocaaten om het spell gaande te houden en hunne sacken te vullen, aanmoedigen de reeders van capers om alle Hollandse barken, door deselve sonder de minste reeden of suspicie t sij gaande of komende te neemen en op te brengen en verpligten dan de eijgenaars om in persoon hunne vaartuijgen te komen reclameeren’¹⁵⁴ Een andere brief die De Wind dat jaar schreef wordt in de Zeeuwse notulen als volgt samengevat: ‘houdende in het breede de hostiliteijten die aldaar dagelijks door de Engelsche oorlogschepen of commissie vaarders gepleegt werden’.¹⁵⁵ Naast meerdere gelijksoortige klachten¹⁵⁶ wil ik nog even de aandacht vestigen op een incident in 1759, waarbij volgens De Wind de Engelsen zo ver zijn gegaan, dat zij op veroverde schepen aanwezige vrije Curaçaose mulatten als slaaf hebben doorverkocht.¹⁵⁷

De jaren 1760 en 1770 bleven daarna relatief rustig op St. Eustatius, maar vanaf 1777 was het weer raak. Dat jaar schreef de commandeur dat het Engelse oorlogsschip *The Seaford* twee Nederlandse schepen had gekaapt en naar Antigua hebben gebracht. In 1778 volgden wederom klachten over hetzelfde schip: ‘insultes den engelsche scheepen van oorlog, bijzonder van ’t schip de *Seaford*’.¹⁵⁸

Elmina

Hoewel beduidend minder meldingen van incidenten met Engelse schepen uit dit gebied afkomstig waren, heeft zich daar toch een in 1776 een incident voorgedaan dat hier niet mag ontbreken. Kapitein Cornwallis was met een oorlogsfregat (36 kanonnen, 220 man equipage) naar ‘Cabo Cors’¹⁵⁹ gezeild, waarbij hij onderweg twee Braziliaanse schepen liet beschieten. Aangekomen eiste hij een schadevergoeding voor enkele in de regio geplunderde Engelse schepen, wat hem werd geweigerd. Daarop is hij naar ‘Fort Cormantijn’ gezeild, en heeft hij 200 pond sterling geëist bij ‘opper-commandant Thierens’. Het Engelse schip beschoot hierbij tevens het fort, er werd echter geen een keer terug geschoten, en Thierens verbood zelfs een arriverende sloep op het Engelse schip te vuren. Daarop is het geëiste bedrag van 200 pond sterling betaald.¹⁶⁰ Dit incident zou een indicatie kunnen zijn van ontoereikende middelen om het fort te verdedigen. De schrijver van het verslag, fiscaal van Guinea, beschuldigt de

¹⁵³ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 435, notulen KVA, 19-09-1780 en 10-10-1780, fol. 357, 457.

¹⁵⁴ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1190, De Wind aan KVZ, 30-09-1756 document nr. 7.

¹⁵⁵ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 687, notulen KVZ, 03-01-1757.

¹⁵⁶ Zie bijvoorbeeld NL-HaNA, WIC, inv. nr. 687, 07-02-1757 en 24-07-1758; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 13, notulen VVT, 01-09-1758, fol.161.

¹⁵⁷ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 13, notulen VVT, 13-05-1760, fol.221.

¹⁵⁸ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 432, notulen KVA, 26-08-1777, fol.194 ; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 18, notulen VVT, 30-04-1778, fol. 41o-42.

¹⁵⁹ Cabo Corso en Fort Cormantin waren factorijen op de Afrikaanse kust. Opvallend is dat de oude namen worden gebruikt in de bron. Bij de Vrede van Breda in 1667 werd Cabo Cors toegewezen aan de Engelsen en hernoemd naar Cape Coast, Fort Cormantin kwam in Nederlandse handen en werd hernoemd naar Fort Amsterdam. Den Heijer, *Geschiedenis WIC*, 78, 80.

¹⁶⁰ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 933, Fiscaal Van Leefdael aan KVZ, 20-05-1776, document nr. 62; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 705, notulen KVZ, 29-10-1776.

commandant echter van lafheid. Hij vond de defensie dus in ieder geval wel toereikend. Opvallend aan dit incident is daarnaast niet alleen dat de kapitein van een Engels oorlogsschip het in zijn hoofd haalde te schieten op het fort van een neutraal land, maar ook dat een relatief klein bedrag als tweehonderd pond daar blijkbaar voldoende aanleiding voor was.

Conclusie

Op basis van de voorgaande paragrafen kan geconcludeerd worden dat incidenten tussen ingezetenen van de Republiek en Engelse schepen zich regelmatig voordeden. Voor wat betreft de door mij onderzochte periode is echter wel een duidelijke scheiding te maken tussen 1740-1775, en de periode vanaf 1776, die achteraf gezien omschreven zou kunnen worden als de aanloop naar de Vierde Engels-Nederlandse oorlog.

Het leeuwendeel van de incidenten voor 1776 beperkte zich tot vrij geïsoleerde gevallen, waarbij Engelse kapers Nederlandse schepen veroverden in formeel neutrale gebieden. Vanaf 1776 kwam daar met name in Demerary een einde aan. Niet alleen het aantal incidenten nam toe, ook de intensiteit nam toe. In eerste instantie richtten Engelse kapers zich op Noord-Amerikaanse schepen die de kolonie bezochten, later zetten zij daar zelfs gewapend volk op land. Nog zorgwekkender zijn de incidenten waarbij Engelse schepen het vuur openden op Nederlandse doelen, zoals in 1776 bij Elmina, en in 1780 in Demerary.

Het gaat te ver om te stellen dat de W.I.C. een oorlog tussen Engeland en de Republiek had kunnen zien aankomen. Op basis van het voorgaande kan wel gesteld worden dat er voldoende reden was voor de West-Indische Compagnie om zich zorgen te maken over het gedrag van sommige Engelsen, en in dit hoofdstuk is ook gebleken dat men zich inderdaad zorgen maakte. Die zorgen richtten zich echter vooral op Engelsen buiten Essequebo en Demerary, bewijs dat deze zorgen zich uitstrekten naar Engelse ingezetenen ontbreekt.

Hoofdstuk 5 : Regels en overtredingen

Of het voor de Compagnie verstandig was om een grote groep Britten in haar plantage te hebben had zij aan een aantal factoren kunnen afleiden. Een van die factoren is hoe goed deze groep zich aan de geldende wetten en regels hield. In dit hoofdstuk komen de gevallen aan bod waar zij, en andere Engelstaligen, zich juist niet aan de regels hielden. Het doel hiervan is vaststellen of de Britse inwoners van Essequebo en Demerary zich vaker schuldig maakten aan overtredingen dan de Nederlandse inwoners. Mocht dat het geval zijn, gold dit dan voor alle regels, of slechts voor een aantal? Het hoofdstuk is onderverdeeld in twee categorieën: overtredingen gerelateerd aan de handel en overtredingen die daar niet aan gerelateerd zijn.

Handel

Zoals in het tweede hoofdstuk duidelijk is geworden, hanteerde de Compagnie strenge regels met betrekking tot de handel. Het is niet verwonderlijk dat deze regels weinig populair waren. Kapiteins van Engelse schepen hadden niet altijd zin om lastgelden en uitvoerrechten te betalen, terwijl het verbod op invoer van slaven door vreemde mogendheden de planters een doorn in het oog was. Deze paragraaf richt zich voornamelijk op het omzeilen van deze twee regels.

Wel de lusten, niet de lasten

Een mooi voorbeeld in deze categorie beschreef Storm in augustus 1752 aan de Kamer van Zeeland, nadat hij een kapitein erop betrapt had meer uit te willen voeren dan hij had opgegeven. 'Ik hebbe sederd mijne te rug komst een wakend oog gehouden op het frauderen der Engelsche stroophaelders, en ook eene Newton geatrappeerd, welke sijn barcq onverhoeds door den adisistent & pakhuijsmeester hebbende laten visiteren 40 vaten malasses meerder daer in hebbe gevonden als opgegeven hadde, waar van hem de dubbelde regten hebben doen betaelen aen d'Ed comp. en een boete daer en boven, en voor het toekomende de poene van confiscatie van barcq en laeding daer op gesteld'. Het eerste deel van deze zin wekt al het vermoeden dat het hier geen op zichzelf staand incident betreft, een vermoeden dat bevestigd wordt in de rest van het citaat: 'het is of d'Engelsche het fraudeeren niet konnen laten, waerom d'aanstelling van een eijk en keurmeester seer noodzakelijk soude wesen'.¹⁶¹

In 1761 maakte de Engelse kapitein 'Metkalf' het nog een stuk bonter dan Newton door gewoon te vertrekken uit Demerary: 'synde onlangs ader een Engels Capiteijn, Metkalf genaemt, naer sijn negotie gedaen hadde de rivier sonder paspoort en sonder een duijt van de lastgelden te betaelen uijtgezeijlt en heeft de brandwacht laeten schieten soo veel sij wilde'. Dit incident werd overigens door Storm als voorbeeld gebruikt wanneer hij Zeeland schreef over zijn zorgen met betrekking tot de lastgelden en recognitie. Volgens hem was het erg moeilijk te controleren of die in Demerary wel eerlijk betaald worden. Met name de Engelse planters zouden 'daer den spot maer mede drijven'.¹⁶²

In 1765 heeft Storm aan Zeeland geschreven dat hij instructies naar Demerary heeft gestuurd om de sluikhandel tegen te gaan. Op elk schip dat niet Zeeuws is diende voortaan een wacht van 5 soldaten aan boord te gaan, om te voorkomen dat er in het geheim suiker werd geladen. De Kamer was hier erg over te spreken.¹⁶³ Of deze maatregel het gewenste effect heeft gesorteerd is onduidelijk, maar lijkt mij onwaarschijnlijk. In 1776 blijkt uit schrijven van capitein commandant Van den Heuvel dat smokkel nog steeds een groot

¹⁶¹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 04-08-1752, fol.491.

¹⁶² De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 204.

¹⁶³ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 816, KVZ aan Storm, 02-12-1765, fol.5.

probleem was. Hij stelde voor om op een aantal plaatsen in de monding van de rivier een batterij kanonnen op te richten, zodat schepen niet zomaar weg kunnen zeilen, zoals een kapitein van Barbados daar dat jaar had gedaan.¹⁶⁴

Overigens waren Nederlandse kapiteins ook wel eens geneigd om de regels te omzeilen. Voor 1772 had Zeeland het monopolie op de handel met Essequebo en Demerary. Dat hield in dat naast vreemde schepen alleen Zeeuwse schepen werden toegelaten. Dit weerhield sommige kapiteins er blijkbaar niet van een creatieve oplossing te bedenken. Storm schreef in 1768: 'dat hij Directeur Generaal zig zeer verlegen zoude hebben gevonden, bij aldien het bewuste schip d'Amphitrite, t geen onder een Hollands vlag komende en geen Zeeuwsche hout- en zoutbrief hebbende, van het lossen en laaden was gerepelleerd, onder een Engelsche vlag was opgedaagd, alzoo de Engelsche scheepen gewoon zijn ter lossing en lading ge-admitteerd te worden.'¹⁶⁵ Hoewel het die keer volgens de regels is gegaan werd iets dergelijks blijkbaar wel eens geprobeerd.

Slaven

Eind 1767 behandelde de Raad van Justitie een zaak tegen John Bermingham, een naam die dit hoofdstuk vaker gezien zal worden, die bij zijn woning 40 slaven had verkocht die toebehoorden aan de planter Sommersall. 'Het getal deser gefraudeerde slaeven bedraegt veertig stuks en alle de kopers op een stuk of drie nae staende houdende dat haere slaeven van J. Bermingham en ten zijnen huijse gekogt en aen hem de betaling gedaen hadde en de Raed Changuion verklaerende die slaeven aldaer in het kookhuijs gesien hadde'. Eerst volgde een discussie of er wel vervolging moest plaats vinden. Vooral secretaris Spoor dacht dat dit niet het geval was, omdat de overtreding al zeven maanden geleden plaats had. Storm voelde zich gedwongen een brief van de Kamer erbij te pakken om aan te tonen dat hij naar diens orders handelde. Hij eiste 'de confiscatie van de slaeven ten behoeve en voor d'Ed. West. Compagnie behoudens het regt der kopers tegen J. Bermingham zoo haer misleid heeft [...] en als Fiscael de waerde derselve tot straf der ongehoorsaamheijd aen de wetten'. Evenwel veroordeelde de Raad Bermingham slechts tot een boete van 1000 gulden, met het argument dat het al lang geleden was gebeurd.¹⁶⁶

De reactie van de Kamer laat zich raden. In juli 1768 schreef zij Storm aan, en meldde hem tevreden te zijn dat hij vervolging tegen Bermingham heeft ingesteld wegens de invoer en verkoop van vreemde slaven. Diezelfde dag schreef zij echter ook een brief aan de Raad van Justitie, met een heel andere toon. Ze was zeer ontstemd dat Bermingham slechts veroordeeld was tot 1000 gulden boete. Getuigen verklaarden zijn schuld, dus zou hij veroordeeld moeten zijn tot het betalen van de waarde van de slaven. Zij droeg de leden van de Raad op hun instructies beter op te volgen.¹⁶⁷ Blijkbaar bleef het gebeurde de Kamer dwars zitten, want in een brief uit december 1768 herhaalde zij haar afkeuring: 'in het tegendeel zijn wij het met zijn Ed. [Storm] daar in volkomen eens, dat de strafwaar toe ued. Voorn. Bermingham ter zaake voorsz. hebben gelieven te condemnieren, geensints is gepropostioneerd van het door hem geperpetreerde fait omtrend personen, die in hunne functie buiten teegenspraak in de bijzondere protectie van de hooge overheid behooren te zijn, en voor al had deese straf behooren zwaarder te zijn in een tijd, dat het hoogst noodzakelijk was, eens een rigoureuus exempel te stellen, tot soutien van de zoo sterk aan het wankelen gebragt subordinatie in de colonie'¹⁶⁸

¹⁶⁴ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 307, cap comm v/d Heuvel aan KVA, 16-12-1776, no.5.

¹⁶⁵ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 693, notulen KVZ, 29-08-1768.

¹⁶⁶ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 314-315.

¹⁶⁷ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 816, KVZ aan Storm, 18-07-1768, fol. 424 ; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 816, KVZ aan RvJ, 18-07-1768, fol.424-425.

¹⁶⁸ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 817, KVZ aan RvJ, 10-12-1778, fol.25-26.

In 1770 leek het er op dat de planters in Demerary het verbod op de invoer van slaven en masse overtraden. In maart van dat jaar schreef Storm hier het volgende over: ‘ondervinde d’ingesetene van Demerary opentlyk en met een opgeheve hand teegens de wetten & beveelen aangaan, openbaerlyk & zonder de minsten achterhoudentheijt de slaeven van d’Engelsche koopen’. Ene Jan Blondel had zelfs tegen een legale slavenhandelaar gezegd dat hij niet naar Demerary had hoeven komen, omdat ‘wij kunnen van d’Engelsche slaeven genoeg krijgen.’ Storm was ten einde raad, en wist niet meer hoe hij dit probleem aan moest pakken. ‘Sagte middelen helpen niet & middelen van geweld durff ik in zoo een algemeen verval niet employeeren; ook ben ik daar niet in staat toe.’¹⁶⁹

Later dat jaar deelde Storm de Kamer van Zeeland mee dat twee Engelse barken in Demerary waren gearriveerd, elk met ruim 30 slaven aan boord. Twee getuigen beweerden dat zij slaven aan boord van een van deze schepen hebben gezien, de kapitein van het betreffende schip ontkende dit. Later blijkt dat de schepen vlak voor de kust voor anker zijn gegaan, en dat zij daar in het geheim slaven hebben verkocht.¹⁷⁰ Een ander voorbeeld uit 1770 bewijst hoe wijdverbreid de illegale handel in slaven was. ‘In de laaste Commissionaale Vergadering was een der borger officieren welke verhaalde een Engelsche barq van St. Christoffel behoorende aan A. Sommersall 37 stuks slaven had ingebracht waarop ik de barq & de koopman heb laten arresteeren & de laaste voor den Raad laten dagvaarden. UEGA soude niet gelooven wat een beweeging dit in de Revier veroorzaakt heeft & hoe men rondloopt om alle soorten van attestatien in te winnen. De Heer Heijliger is 3 dagen bij John Bermingham beneden geweest om raad te schaffen. Een seeker heer is hier gekoomen om te trachten die pot te smooen & heeft mij ses duisent guldens aangeboden, het welke van de hand geweest hebbe.’¹⁷¹

De naam Heijliger komt in 1772 weer boven bij een overtreding. Storm verdenkt ene kapitein Bair ervan 80 slaven van Barbados aan Heijliger te hebben geleverd. Wegens gebrek aan bewijs, en stellig ontkennen van Heijliger, heeft dit echter niet kunnen leiden tot een arrestatie.¹⁷² Een saillant detail is dat deze zelfde Heijliger enige tijd gouverneur is geweest in Berbice, iets wat noch hem noch de beheerders van de kolonie bevallen was, gezien zijn ambtsperiode van één jaar en twee maanden.¹⁷³

Om een vertekend beeld te voorkomen is het noodzakelijk om te benadrukken dat het merendeel van de planters in Demerary aandeel had in de illegale slavenhandel, en dat dit zeker niet alleen was voorbehouden aan de groep Engelsen. Daarnaast zette zelfs Storm van ’s Gravensande zijn vraagtekens bij het Zeeuwse monopolie op de slavenvaart. In 1769 beklagde hij zich hier al over. Hij wees er toen onder meer op dat slaven uit de Engelse kolonies zeker de helft goedkoper waren dan die geleverd door Zeeuwen. Ook melde hij dat jaar dat hij een verzoek heeft gehad van enkele Engelse planters om toch Engelse slaven te mogen kopen. En hoewel hij dat conform de regels geweigerd heeft, werd dit verzoek hem toch kwalijk genomen door de Kamer van Zeeland, die zich voornam de directeur-generaal en Raden ‘in zeer serieuze termen’¹⁷⁴ aan te schrijven.¹⁷⁵ Als bijna twee jaar later is gebleken dat

---

¹⁶⁹ De Villiers, *Storm van ’s Gravensande*, 364-365.

¹⁷⁰ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 698, notulen KVZ, 22-04-1771.

¹⁷¹ De Villiers, *Storm van ’s Gravensande*, 370.

¹⁷² NL-HaNA, WIC, inv. nr. 525, Storm aan VVT, 15-05-1772, fol.259; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 700, notulen KVZ, 03-08-1772.

¹⁷³ De Villiers, *Storm van ’s Gravensande*, 268-269.

¹⁷⁴ Dit klinkt vrij tam, maar deze aanduiding werd gereserveerd voor ernstige afkeuring.

¹⁷⁵ De Villiers, *Storm van ’s Gravensande*, 339; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 695, notulen KVZ, 05-06-1769; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 697, notulen KVZ, 19-02-1770.

de handel in Engelse slaven niet bepaald is afgenomen, schreef de Kamer Storm persoonlijk aan, en verweet ze hem hier niet voldoende tegen op te treden.¹⁷⁶

Andere vergrijpen

Uit de voorgaande paragraaf is wel duidelijk gebleken dat de ingezetenen van de kolonie de regels wat betreft de handel niet al te nauw namen. Ik ben echter ook een aantal overtredingen op andere gebieden tegengekomen. Deze overtredingen liepen uiteen van sjoemelen met de grenzen van een plantage tot moord. Om toch enige ordening aan te brengen hanteer ik een onderscheid tussen incidenten waarbij geweld of de dreiging daarvan aan te pas is gekomen, en incidenten waarbij dat niet het geval was.

Geweld

In februari 1749 was er een incident tussen een Zeeuws schip en een Engels schip, over het voeren van een 'Engelsche wimpel' door die laatste. Het slavenschip Maria Jacoba van kapitein A. Wichman en de 'Zeaflowr' van kapitein J. Gibbs bevonden zich tegelijkertijd in de kolonie. Gibbs kwam enkele familieleden van de gouverneur van Berbice ophalen, en was in eerste instantie binnengekomen zonder Engelse vlag. Later had hij die vlag toch gehesen, waarop Wichman een sloep met twintig bewapende mannen naar de 'Zeaflowr' stuurde, die Gibbs hebben gedwongen de Engelse vlag te strijken. Storm keurde zowel het hijsen van de Engelse vlag door Gibbs als de reactie van Wichman af.¹⁷⁷

In april 1753 werd de kolonie opgeschrikt door een incident met een Engelse planter die zich had misdragen op het eiland Nevis. Deze Eduard Simons was in Demerary gearriveerd met 72 slaven, en had gronden toegewezen gekregen. Enkele weken later arriveerde Thomas Ogilvie met een brief en volmachten van de luitenant-generaal van de Engelse Bovenwindse eilanden. Simons had zijn plantage en slaven verhypothekend op een inwoner van St. Christoffel. Toen deze Simons tot betaling wilde dwingen verzette Simons zich hier gewapend tegen, en is met zijn slaven gevlucht. Storm heeft nadat hij hier bericht van kreeg de Raden bijeen geroepen, die vervolgens unaniem hebben besloten om Simons te veroordelen tot het moeten betalen van zijn schulden. Simons is hierop gearresteerd en overgebracht naar de woning van kapitein-luitenant Mennes, waar dit besluit aan hem meegedeeld is. Aangezien hij geen kant meer op kon heeft hij een deal gesloten met Ogilvie, en een hoeveelheid slaven toegezegd. De opdracht hiertoe is naar de plantage van Simons gestuurd. Enkele dagen later volgde bericht uit Demerary: 'dat niet alleen de slaeven niet geleverd waeren maer dat alle wel gewapent geresolveert waeren sig te verweeren en die geen die op de plantagie quamen voor de kop te schieten.' Dit zorgde voor veel consternatie. De militie is bijeen geroepen, en Simons werd overgebracht naar het fort, omdat de vrees bestond dat zijn slaven hem zouden bevrijden uit het huis van Mennes. Daarop schreef Simons zelf nog een brief naar zijn plantage waarin hij de slaven vraagt mee te werken. Storm heeft deze brief wel eerst gelezen voor hij verstuurd werd. Uiteindelijk liep de zaak met een sisser af, de slaven van Simons besloten mee te werken. De schrik zat er echter wel goed in bij de planters van Demerary.¹⁷⁸

In juni 1771 arriveerde een Engelse barkentijn in Demerary. De officiële eindbestemming van dit schip was Duinkerken. De schipper was echter voornemens om niet naar Duinkerken te gaan, maar om de lading van het schip te stelen en die elders voor zichzelf

---

¹⁷⁶ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 817, KVZ aan Storm, 02-12-1771, fol.375-376.

¹⁷⁷ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 19-02-1749, fol.283; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 27-03-1759, fol.305.

¹⁷⁸ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 141-142.

door te verkopen. Een van de matrozen wilde hier niet aan meewerken, en is vermoord. Of de moord heeft plaatsgevonden in Demerary is mij niet duidelijk, wel is duidelijk dat de schipper in Essequebo voor de moord ter dood werd veroordeeld. Zowel het schip als de lading zijn daarop verkocht.¹⁷⁹

In 1776 deed zich een incident voor tussen de Engelse directeur van een plantage in Demerary en een groep slaven van compagnieplantage Agtekerke in Essequebo. Directeur-Generaal Trotz schreef aan de Kamer van Amsterdam dat er, toen hij bij commandeur Van Schuijlenburg in Demerary op bezoek was, er enkele slaven van plantage Agtekerke bij hem kwamen klagen dat ze waren verjaagd en beroofd. Ze hadden toestemming om troeliebladeren¹⁸⁰ te kappen in Demerary, maar zijn daar verjaagd door een Engelse directeur van een plantage, die tevens hun bezittingen heeft afgenomen. De situatie was dreigend, omdat alle negers van de Engelse plantage bewapend waren met stokken. Van Schuijlenburg schreef daarop een brief aan de bewuste directeur (naam niet genoemd), om de negers van Agtekerke de bladeren te laten kappen en hun spullen terug te geven.¹⁸¹ Dit incident werd later besproken door de Heren X. Zij waren van mening dat particuliere planters niet gedwongen konden worden anderen op hun gebied troeliebladeren te laten kappen.¹⁸²

In januari 1779 wilde fiscaal van Demerary Van Grovenstins vervolging instellen tegen de Engelse planter Culpeper, voor het kastijden van een neger die niet aan hem toebehoorde. De neger had veel pijn geleden en heeft zich langdurig onder doktersbehandeling moeten stellen. De neger zou niets misdaan hebben, en zelfs als de neger wel iets misdaan zou hebben had Culpeper zich tot de betreffende eigenaar moeten wenden, en daarna tot de fiscaal. Van Grovenstins eiste een boete van 600 gulden met daarbovenop de kosten voor de behandeling van de mishandelde neger.¹⁸³ Vanzelfsprekend was Culpeper het er niet mee eens. Hij weigerde iets te betalen. De neger zou een brief hebben bezorgd van een officier van de heer Cells, die Culpeper wilde uitdagen voor een gevecht. Daarop heeft Culpeper tegen de neger gezegd hem geen brieven meer te bezorgen. Twee weken later bracht dezelfde neger toch een brief van Dr. Charles Ravenscroft, met mededeling dat Ravenscroft Culpeper zou slaan wanneer hij hem tegen zou komen. Toen Culpeper de negerjongen erop aan sprak stond die te lachen. Culpeper voelde zich beledigd en heeft daarom de neger laten kastijden.¹⁸⁴ Hoe het ook zij, tot een veroordeling is het niet gekomen. Binnen de Raad van Justitie was men verdeeld over de toelaatbaarheid van het kastijden van andermans slaven.¹⁸⁵

Dit segment zou ik graag afsluiten met een curieus incident waarbij ene John Burnet per ongeluk de Nederlandse ingezetene Isaac Schansman zou hebben doodgeschoten. Burnet en Schansman waren samen met twee jongens het bos ingegaan om op papegaaien te jagen. Burnet en de jongens getuigen dat een snaphaan¹⁸⁶ die werd doorgegeven per ongeluk afging en Schansman vol in het gezicht trof. Diverse andere getuigen meldden dat ze Burnet al enige jaren kenden als een kalm en verstandig persoon, die er bovendien een hechte vriendschap met het slachtoffer op na hield. Burnet is uiteindelijk niet schuldig bevonden. Ik heb dit incident hier echter toch opgenomen, omdat de zaak mij verdacht voorkomt. De enige twee getuigen zijn twee jongens, en chirurgijnen die het lichaam van Schansman hebben

---

¹⁷⁹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 699, notulen KVZ, 14-10-1771.

¹⁸⁰ Grote palmladeren die bijzonder geschikt zijn om te gebruiken als dakbedekking, in Essequebo waren die echter vrijwel niet aanwezig.

¹⁸¹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 306, Trotz aan KVA, 12-07-1776, document nr.5.

¹⁸² NL-HaNA, WIC, inv. nr. 73, VVT aan Trotz en Raden, 28-06-1778, fol.55.

¹⁸³ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 535, extract notulen RvJ, 19-01-1779, fol.823-824.

¹⁸⁴ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 535, Culpeper aan Van Grovenstins, 17-12-1778.

¹⁸⁵ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 535, extract notulen RvJ, 829,831.

¹⁸⁶ Een geweer.

onderzocht constateerden dat diens halve gezicht was verdwenen, en ‘in de caviteit van het geheel hoofd weinig of geen herssens gevonden’.¹⁸⁷

Overig

Dit onderdeel begint met een incident dat veel lijkt op het incident met Simons in het vorige stuk. Een inwoner van Barbados had zich naar Essequibo begeven, maar bleek het een en ander op zijn kerfstok te hebben. Bij absentie van Storm schreef Secretaris Spoors daar in 1750 het volgende over: ‘[...]van de Barbados gearriveert, zeekeeren persoon met name Samuel Withaker, den welken den 24 dito is gevolgt, door sekeren heer Samuel Towers, een voornaam coopman aan de Barbados, sig aan mij adresseerende, en te kennen gevende, dat hij Withaker in zijn dienst als boekhouder was geweest, en gedurende sijn absentie naar Antigua, alle zijne zaaken in handen hebbende qualijk had geadministreert, en in die tusschen tijd had weete te obtineeren, eene vkomene licentie van den heer Gouverneur van Barbados, ten eijnde sig van gen. Eijland te mogen begeeven, dat der nagts, na zijn retour van Antigua, sig had geabsenteert, en inde voortz. bark na herrewaerts was gekoomen, dat bevonden had, hij Withaker een aansienelijke somme geld hadde ontvreemd, en derzelven versogt, hij Withaker mogte werden gearresteert, zoals dan op dit versoeck en de confessie van voortz. Whitaker is geschied’. Towers wilde Whitaker mee terug nemen naar Barbados, zodat die daar berecht kan worden. Spoors kon dat echter niet goedkeuren, omdat Whitaker verzocht in Essequibo te worden berecht: ‘Heer Towers heeft sterk aangehouden, om den zelve weder na de Barbados te voeren, en vermits hij daer teegens supplieerde versoeckende hij, hier te regt gestelt te worden, hebbe ik sulx niet connen consenteeren, en is hij Whitaker op het versoeck en op de kosten van meergemelte Towers alhier nog in civiel arrest gebleeven’. Tot slot verzocht Spoors om instructies voor het geval dat de gouverneur van Barbados formeel om uitlevering zou vragen.¹⁸⁸

Een heel ander incident vond plaats in 1769-1770. John Bermingham en F. Changuion hadden een conflict over de grenzen tussen twee van hun plantages. Uit een lijst van plantages uit 1769 blijkt dat het vermoedelijk ging over de grens tussen plantage Rome van Bermingham en de plantage Zorg & Hoop van Changuion, beide gelegen op de oostwal van Demerary. Changuion bezat daarnaast nog een plantage, Bermingham bezat er nog drie.¹⁸⁹ Bermingham lijkt in deze kwestie geprobeerd te hebben het recht in eigen hand te nemen. Op eigen initiatief heeft hij samen met landmeter Du Saffon zijn land hermeten en de scheidspalen verplaatst. De Kamer van Zeeland liet haar afkeuring blijken.¹⁹⁰

Bermingham is nog een aantal keer vaker de fout ingegaan. Zo heb ik zelf geconstateerd dat Storm zich nog eens beklagde over Bermingham in een brief aan Zeeland, al is die brief helaas niet aanwezig in het Nationaal Archief.¹⁹¹ Johan van Langen vermeldt in zijn scriptie ook een aantal incidenten. Bermingham was eens zonder toestemming naar Barbados gereisd, en een andere keer had hij geen respect getoond voor de Directeur-Generaal en Raden.¹⁹²

Overigens was Bermingham niet de enige die zich respectloos uitliet tegenover de Raad. In mei 1772 werd een geschil tussen de Britten William Croydon en kapitein Robberts uitgevochten voor de Raad van Justitie. Vooral bij Robberts liepen de gemoederen hoog op. Wanneer Storm hem maande tot kalmte reageerde hij met de vraag of Storm daar aanwezig

¹⁸⁷ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 184, Fiscaal Brown aan KVZ, 12-06-1777, 1110-1157.

¹⁸⁸ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Spoors aan KVZ, 08-09-1750, document ongenummerd tussen fol. 383 en 384.

¹⁸⁹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 697, notulen KVZ, 18-07-1770; NL-HaNA, VWS, inv. nr. 139, naamlijst plantages 1769.

¹⁹⁰ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 817, KVZ aan Storm, 24-12-1770, fol.318.

¹⁹¹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 699, notulen KVZ, 20-01-1772.

¹⁹² Van Langen, “Britse overname”, 64.

was als president van de Raad of als advocaat van Croydon. Storm voelde zich dermate beledigd dat hij zich terugtrok uit de zaak en de leiding over droeg aan het oudste raadslid.¹⁹³

In 1775 verscheen planter John Jobb voor de Raad van Justitie in Essequibo. Hij werd er van beschuldigd om de procedures na de dood van een aantal slaven niet te zijn nagekomen. Enkele slaven die kort na een kastijding om het leven zijn gekomen had hij begraven zonder hiervan kennis te geven, en zonder chirurgijnen de lichamen te laten controleren op de precieze doodsoorzaak. Dit heeft hij ook gedaan bij een 'slavin met kind'.¹⁹⁴ Uiteindelijk werd besloten dat Jobb geen boete krijgt opgelegd. Wel moest hij de proceskosten van 500 gulden betalen.¹⁹⁵

Nederlandse ingezetenen in de fout

Om te voorkomen dat dit hoofdstuk te eenzijdig wordt, zal deze paragraaf enkele overtredingen behandelen die zijn begaan door Nederlanders. Het doel is niet om een volledig overzicht te geven, maar om een contrast te bieden met de voorgaande paragrafen.

In de jaren 1740 verbleef ene Thomas Hildebrand in Essequibo. De Kamer van Amsterdam had hem gestuurd om op zoek te gaan naar zilver- en goudaders. Dit leverde niets op, en erger nog, Hildebrandt behandelde zijn werknemers en de aan hem geleende slaven erg slecht. Dit zorgde bijna voor een slavenopstand, en in 1744 werd hij door de Raad verbannen uit Essequibo.¹⁹⁶ In 1748 werd een planter gearresteerd en naar de Republiek gestuurd voor verdere bestraffing, omdat hij zich per brief ongepast had uitgelaten over de Heren Tien en de Kamer van Zeeland.¹⁹⁷

Ook werden er enkele moorden gepleegd door Nederlandse ingezetenen. In 1753 werd ene Christoffel Bek, werkzaam als voorman op compagnieplantage Agtekerke, verbannen uit de kolonie omdat hij een slavin had gedood. In 1757 werd een andere Nederlander veroordeeld tot een boete van 500 gulden voor een 'vergelijkbare overtreding'.¹⁹⁸ Begin jaren 1760 had planter Nicolaas Hedevelt een indiaan mishandeld met een kapmes. De indiaan overleefde dit niet, en Hedevelt moest de kolonie verlaten.¹⁹⁹

De ernstigste overtreding die een ingezetene van een plantagekolonie kon begaan staat ook op naam van een Nederlander. In 1772 had Pieter Callaert een slavenopstand veroorzaakt in Demerary, waarbij hij de slaven tevens voorzien had van wapens. De opstand werd in een vroeg stadium neergeslagen, al waren er een aantal doden te betreuren. Callaert werd schuldig bevonden en veroordeeld tot de marteldood.²⁰⁰

Conclusie

Dit hoofdstuk is een overzicht van gevallen waarin Engelstaligen in Essequibo en Demerary de geldende regels hebben overtreden. Geenszins wordt hier gepretendeerd dat dit overzicht volledig is, er kunnen echter wel een aantal conclusies over worden getrokken. Ten eerste, vrijwel alle voorbeelden in dit hoofdstuk speelden zich af in Demerary. Dit is niet verwonderlijk, aangezien Engelsen hier een groter aandeel van de bevolking vormden dan in Essequibo. Wellicht dat net als bij de incidenten met Engelse schepen hier eveneens het

¹⁹³ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 525, Storm aan VVT, 15-05-1772, fol.279-280.

¹⁹⁴ Of het gaat om een zwangere slavin, of om een slavin en een kind is niet duidelijk.

¹⁹⁵ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 183, extract notulen RvJ, 07-07-1775, fol.1967-1970.

¹⁹⁶ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 442; Rodway, *History of British Guiana*, 106–108.

¹⁹⁷ Rodway, *History of British Guiana*, 132–133.

¹⁹⁸ *Ibid.*, 150.

¹⁹⁹ Van Langen, "Britse Overname," 64.

²⁰⁰ Goslinga, *The Dutch in the Caribbean*, 443; Netscher, *Geschiedenis Van De Koloniën*, 144; Rodway, *History of British Guiana*, 243.

gebrek aan toezicht een factor is. Dit zal in ieder geval gelden voor wat betreft het met voeten treden van de regelgeving met betrekking tot de handel.

Ten tweede is het aantal gevonden overtredingen die niet gerelateerd waren aan de handel op een periode van 40 jaar vrij laag te noemen. Ik heb dan ook niet de indruk dat Engelsen significant vaker dergelijke overtredingen begingen dan de andere nationaliteiten in de kolonie. Ook ingezetenen van de Nederlandse nationaliteit waren niet van zonde vrij, en het was een Nederlander die in de ogen van de koloniale autoriteiten de zwaarste misdaad beging.

Wat betreft de illegale handel in slaven moet ik iets genuanceerder zijn. In hoofdstuk twee heb ik geschreven dat uit de literatuur naar voren komt dat voornamelijk de Engelse planters slaven importeerden via hun connecties met Britse slavenhandelaren. Ik heb geen reden gevonden om hier aan te twijfelen. Wel is in dit hoofdstuk gebleken dat deze handel zich zeker niet beperkte tot de Engelse inwoners, maar dat ook een groot deel van de Nederlandse ingezetenen zich schuldig maakte aan het kopen van illegaal ingevoerde slaven. De oorzaak van deze wijdverspreide illegale handel moet primair gezocht worden in het strikte beleid dat de Compagnie hanteerde, zonder zorg te dragen voor regelmatige en betaalbare legale verkoop van slaven.

Hoofdstuk 6: Positie Britten

In hoofdstuk twee is al vastgesteld dat Britten in Essequibo een ambivalente positie hadden. Aan de ene kant mochten zij zich vestigen onder gunstige omstandigheden en golden voor hen vrijwel dezelfde rechten en plichten als voor Nederlandse planters. Aan de andere kant zou hun lot onzeker zijn in het geval de Republiek en Engeland in oorlog zouden komen, en waren enkele hogere functies niet voor hen weggelegd. In dit hoofdstuk wordt besproken wat ik in de bronnen ben tegengekomen met betrekking tot de positie van Engelsen in Essequibo en Demerary. Ik richt me hierbij op de bekendere voorbeelden, zoals de discussie over de (on)wenselijkheid van Britten als officier in de burgermilitie, maar ook op een onderwerp dat mijns inziens onderbelicht is in de literatuur: diverse verzoeken die Britten aan de Compagnie hebben gericht.

Positie

Het belangrijkste onderwerp dat ik op dit gebied ben tegengekomen is ook in de literatuur aan bod gekomen, zoals in het boek van Harris en De Villiers en de scriptie van Johan van Langen.²⁰¹ Het gaat hier om de vraag of Britse ingezetenen ook mogen dienen als burgerofficier. In 1769 liet de Kamer van Zeeland zich negatief uit over het beoogde aanstellen van George Charter als officier in de burgermilitie (Vaandrig van het Groene Vaandel). De man is een 'Roomsche Engelsman', twee punten waartegen de Kamer protesteert. In haar woorden: 'en zou het in zoo een onverhoopt geval [oorlog Engeland met Republiek], daar men weet hoe zeer de Engelsche voor hun land en natie altoos geporteerd zijn en blijven, niet de onvoorzigtigheid zelve zijn, een Engelsman tot Borger Officier te hebben, die veele raads-vergaderingen voor al in Demerary zou moeten bijwoonen, en ten minsten van de meeste ordres en arrangementen tot defensie volkomen ge-informeerd zijn.' Daarbij kreeg een 'Duitsch-man' ook geen publieke functie in een Engelse kolonie.²⁰²

Storm was het grotendeels met de Kamer eens, maar stelde niet veel keus te hebben. Er waren niet veel capabele mensen in de kolonie om als burgerofficier aan te stellen, daarom vond Storm het nodig Engelsen als zodanig aan te stellen wanneer die geschikter waren dan Nederlanders. 'Den Commandeur nog ik zijn gans niet geposteert voor Engelsche maar wat sal men doen als subjecten ontbreken & ik heb in de protocollen gezien men eertijds wel Rooms gesinde Raaden van Politie gehad heeft, welke volstrekt niet behoorde te weesen, maar meede in die tijd bij gebrek van beeter.' Verder vond hij niet dat Engelsen volledig zouden moeten worden uitgesloten: 'kan ik niet wel zien d'Engelsche borgers die zoo een aantal maaken volstrekt uijtgeslooten kunnen worden, voor al als lange jaaren in de Colonie woonagtig en eijgendom hebbende regte borgers zijn.'²⁰³

Bovenstaande alinea's bevatten geen nieuwe informatie. Wel nieuw is dat ik heb gezien dat Storms argumenten nut hadden: het standpunt van de Kamer met betrekking tot Engelse burgerofficiëren lijkt eind 1770 iets milder geworden. Zij stond toe dat als er verder geen capabele Nederlanders aanwezig zouden zijn in de kolonie, een capabel Engelsman kon worden aangewezen als burgerofficier. Bekwame Nederlanders bleven echter altijd de voorkeur houden.²⁰⁴ Op een lijst van burgerofficiëren in Demerary van 1776 staan evenwel enkel Nederlanders.²⁰⁵

---

²⁰¹ Zie Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 631; Van Langen, "Britse overname", 65.

²⁰² NL-HaNA, WIC, inv. nr. 817, KVZ aan Storm en Raden, 24-07-1769, fol.188.

²⁰³ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 364.

²⁰⁴ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 817, KVZ aan Storm, 24-12-1770, 328.

²⁰⁵ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 307, lijst burgerofficiëren Demerary, mei 1776, document nr.28.

Overigens was er onder de beroepsmilitairen van Demerary wel een Engelsman te vinden. Op de monsterrollen van maart 1780 staat een korporaal J. Schydlin uit Londen, in dienst getreden in augustus 1778. Ook een Mr. Duff uit Ierland staat als soldaat op de lijst.²⁰⁶ Dit zou er op kunnen duiden dat de andere Kamers de bezwaren van Zeeland niet deelden, maar waarschijnlijker is het dat dit geen probleem was omdat de heren een lage rang hadden, en daardoor geen strategische informatie over de defensie bezitten.

Een andere bron waaraan iets valt af te lezen over de positie van Engelsen is een overzicht van ‘borgtogten’, opgesteld door de secretaris van Demerary in 1775. Voordat iemand toestemming kreeg de kolonie te verlaten, moest er iemand anders garant staan voor de schulden van diegene. Dit om te voorkomen dat iemand zijn hielen zou lichten en zijn schulden onbetaald achter zou laten. Britten werden ook geaccepteerd als borg. Een paar voorbeelden: ‘Sir, I am security for all the affairs of Mr Robb Taylor in this colony till his return from Barbados. I am Sir your most obt. Se. Tho. Osborn’, ‘This is to surrtify that I am bound for all the just demands against Urbin Street as witness my hand. William Charter’, ‘Sir, I will be security for Mr Wm M Kays pass, as he wants to go to the islands for his health. William Roth’. Ook Fransen werden overigens geaccepteerd: ‘Je me rends caution pour mons. Arnoud afin quil puitte avoir son passeport. J. Perpigna’.²⁰⁷ Ook niet-Nederlandse ingezetenen werden blijkbaar genoeg vertrouwd om borg te staan.

Verzoeken

Een aantal keer deden Britse ingezetenen verzoeken aan de West-Indische Compagnie. Soms deden zij dit bij de commandeur of directeur-generaal, en soms schreven zij een brief aan de directeuren in Amsterdam of Middelburg. Die verzoeken werden soms ook ingewilligd.

Zo hebben Britse planters in 1744 verzocht om suiker met eigen schepen naar Zeeland te mogen uitvoeren. De Zeeuwse Kamer heeft dit verzoek goedgekeurd, maar wel op twee voorwaarden: het laden van de schepen mag enkel onder toezicht gebeuren, en er dient een correct manifest te worden opgesteld en meegezonden.²⁰⁸ Via Storm uitten de planters hun dankbaarheid: ‘Hebbe d’eer UEGA uijt naem der Engelsche ingeseetenen te bedanken voor de toestemming die UEGA aan haer hebben gelieven te geeven om haere producten met haer eijge vaertuijgen naer Zeeland te mogen senden.’²⁰⁹

Het lijkt er op dat het vorige verzoek niet voor onbepaalde tijd werd goedgekeurd, want tien jaar later werd het herhaald. Gedney Clarke schreef in 1756 een brief aan Zeeland, waarin hij zich beklagde over het gebrek aan Zeeuwse schepen in Demerary. Hij verzocht daarom ook om toestemming om met enige andere ingezetenen een schip te mogen ‘inkopen’, om hun suiker mee naar Zeeland te verzenden.²¹⁰ Blijkbaar had Clarke dit verzoek eerder aan Storm gedaan, die het verzoek in eerste instantie had afgewezen. De Kamer gaf Storm hier gelijk in, maar omdat zij vreesde dat een verbod erop de kolonie schade zal berokkenen (waarom precies wordt niet vermeld), gaven zij Storm toestemming om dergelijke toekomstige verzoeken toe te staan.²¹¹ Uit de notulen blijkt overigens ook dat de Kamer de

---

²⁰⁶ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 536, monsterrollen Demerary maart 1780, fol.57-64.

²⁰⁷ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 182, overzicht borgtochten Demerary 1774-1775, fol.730-731.

²⁰⁸ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 814, KVZ aan Storm, 24-08-1744.

²⁰⁹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 12-05-1745, fol.152o.

²¹⁰ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 687, notulen KVZ, 03-01-1757.

²¹¹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 815, KVZ aan Storm, 03-01-1757, fol. 88o.

klachten van Clarke gegrond achtte, wellicht dat ze daarom vond dat een verbod schadelijk zou zijn.²¹²

Enkele jaren later deed Clarke Jr. een verzoek dat de Kamer een stuk minder bevallen moet zijn. Hij verzoekt namelijk om zelf slaven in te mogen voeren die hij nodig heeft om zijn land te bewerken. Ik kan mij niet voorstellen dat de Clarkes niet wisten hoe de Kamer over dit onderwerp dacht. Evenwel blijkt uit de notulen van de Kamer dat zij de Clarkes erg hoog heeft moeten zitten: er wordt aangegeven dat het verzoek nader wordt 'geëxamineerd'. Ik vermoed dat een dergelijk verzoek van ieder ander direct zou zijn afgewezen.²¹³

Een verzoek van geheel andere orde werd in 1753 gedaan, toen Engelse planters graag zouden zien dat er een Engelse predikant mocht komen. Dit verzoek wordt ook behandeld in Harris en De Villiers. De Kamer van Zeeland gaf hier toestemming voor, maar wel op twee voorwaarden: volledig op kosten van Engelse particulieren, en voor de predikant dient dezelfde belasting te worden betaald als voor Nederlandse predikanten.²¹⁴ Deze voorwaarden zijn overigens bedacht door Storm, blijktens zijn brief van 14 april van dat jaar. Daarin schrijft hij de planters gezegd te hebben dat de Kamer het verzoek wel zou goedkeuren, 'onder deese twee voorwaerdens (welke sij billijk keurden), eerstelijk, dat sulx soude weesen op haer eijge kosten sonder dat de Comp. daer iets toe hoefde te contribueeren en ten tweede dat sy om die reeden sig niet souden trachten te onttrekken aen de betaeling de gewoone ongelde tot de betaling van een Nederduijts predikant vereijst.²¹⁵

Ook dit verzoek werd herhaald. In 1760 hebben Britse planters zich bij Storm gevoegd met de vraag of er niet een predikant kon komen die ook het Engels beheerste. Dit is blijkbaar niet gebeurd, want zes jaar later werd er gevraagd of er op eigen kosten een Engelse predikant mocht worden aangesteld.²¹⁶

Ook hebben sommige Engelsen een verzoek gedaan om in dienst van de Compagnie te treden. Het gaat hier om de heren Clinton Williams en James George Williams, geen relatie. In 1772 hebben zij beide geholpen bij het neerslaan van een slavenopstand, waarvoor zij zijn beloond met een zilveren degen. De heren hebben per brief hun dankbaarheid aan de Kamer van Zeeland betoond. Clinton Williams schreef bijvoorbeeld: 'I beg leave to offer my most grateful acknowledgement and to assure you that I shall always retain a true sense of the honor you have confer'd on me, and also that I shall be happy on all occasions to contribute in any manner that may be in my power towards the prosperity of this colony'.²¹⁷

Nu ze goed te boek stonden bij de W.I.C. besloten beide heren, voor zover ik kan zien afzonderlijk van elkaar, om te vragen om een commissie. In 1777-1778 waren er plannen om een schip te bouwen dat ter bescherming van de kolonies moest dienen, beide Williams' zouden hier graag het commando over voeren. James Williams doet zijn verzoek bij de Raad van Politie in Essequibo. De notulen van die Raad vermelden hier het volgende over: 'gedeclemeerd dat hij in die tijd vernomen had, dat er intentie was om een kustbewaarder aen te leggen, en dat hij om die reeden had gevraagd, om die commissie als Capteijn, daer op te worden aangesteld.'²¹⁸

---

²¹² NL-HaNA, WIC, inv. nr. 687, notulen KVZ, 31-01-1757.

²¹³ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 689, notulen KVZ, 20-07-1761.

²¹⁴ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 815, KVZ aan Storm, 23-07-1753, fol.88o; Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 39-40.

²¹⁵ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 143.

²¹⁶ Ibid, 200; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 692, notulen KVZ, 11-05-1767.

²¹⁷ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 182, J.G. Williams aan KVZ, 01-12-1774, fol.624; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 181, C. Williams aan KVZ, 27-02-1774, fol.481.

²¹⁸ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 184, extract notulen RvP Essequibo, 09-05-1777, fol.1064-1065.

Of hij deze brief zelf heeft gestuurd, of dat de brief is doorgestuurd door een van de Raden is mij niet duidelijk, maar eenzelfde verzoek van Clinton Williams belandde bij de ‘the Chamber of Ten’. Williams schreef al enige jaren handel gedreven te hebben op Essequibo, doch dit heeft hem nooit winst opgeleverd. Toevallig was hij in de buurt toen de slaven van Hooft in opstand kwamen, en heeft toen besloten de opstand te helpen onderdrukken. Tot zijn eigen verrassing heeft hij het overleefd, maar zijn goed was daarbij dusdanig beschadigd geraakt dat hij nu niet meer zoveel kon verdienen. Vandaar dat hij dit verzoek deed.²¹⁹

Ik heb geen aanwijzing kunnen vinden dat een van de heren de beoogde aanstelling heeft gekregen. Het lijkt er niet op dat de kwestie na de brief uit 1778 nog besproken is. Ik betwijfel daarnaast of het schip ooit nog is gebouwd.

Uiteraard werden er ook verzoeken gedaan gerelateerd aan het beheer van plantages. Zo schreef Van Schuijlenburg in 1773 dat een inwoner van Tobago om toestemming heeft gevraagd om een plantage te beginnen in Demerary. Op zichzelf is dit niet verwonderlijk, aangezien de kolonie nog steeds aan het groeien was en er regelmatig nieuwe gronden werden uitgegeven. Deze specifieke plantage zou zich echter toeleggen op de productie van indigo. Deze productie kwam eigenlijk niet meer voor in Demerary. Schuijlenburg toonde zich verheugd, volgens hem zou het de kolonie ten goede komen als de indigo aan zou slaan. De gronden die hij deze planter heeft toegewezen waren niet geschikt voor koffie, het zou fijn zijn als iets anders er wel goed zou groeien.²²⁰

Planter Thomas Cumming deed in 1774 een verzoek met betrekking tot de grootte van het land dat bij de plantage Garden of Eden hoort. Deze plantage was ooit van Gedney Clarke, en is na enige tijd in het bezit van Samuel Carter geweest te zijn in de handen van Cumming gekomen. Hij vermoedde dat hij door een onzorgvuldigheid van Van Bercheijk, die voor hij commandeur werd landmeter was, minder land tot zijn beschikking had dan zijn voorgangers. Hij verzoekt daarom weer te mogen beschikken over de 2000 akkers land die hem zouden toebehoren.²²¹ Of dit uiteindelijk is goedgekeurd heb ik niet kunnen ontdekken.

Verzoeken met betrekking tot de grootte van stukken land vielen niet altijd in goede aarde, zo blijkt uit een voorval in 1775. Samuel Spooner, ingezetene van Essequibo, had bij de Raad van Politie in Demerary om dubbele diepte gevraagd.²²² Demerary zei geen jurisdictie te hebben, maar was evenwel van mening dat Spooner geen dubbele diepte zou moeten krijgen, omdat hij dit enkel wil om een hogere prijs voor de plantage te kunnen vragen bij verkoop. ‘Alzo wij in ’t algemeen van begrip zijn, dat deselve meerendeels, so niet altijd tot nu toe [...] hebben gestrekt, eenvoudig omme de prisatien te verkoopen, en daar door ofte meer geld voor de plantagien te kunnen maken.’ Ook directeur-generaal Trotz was van mening dat verzoeken om dubbele diepte vaak frauduleus van aard waren.²²³

Conclusie

Op basis van het voorgaande kan geconcludeerd worden dat de positie van Britten in Essequibo en Demerary niet significant verschilde van die van Nederlanders. Weliswaar

---

²¹⁹ NL-HaNA, VWS, inv. nr. 67, C. Williams aan VVT, 13-03-1778.

²²⁰ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 301, Schuijlenburg aan KVA, 25-02-1773, document nr.4.

²²¹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 303, Thomas Cumming aan RvP Demerary, 03-12-1774, document nr.22.

²²² Concessies voor plantagegronden werden uitgegeven met een bepaalde diepte, gemeten vanaf de rivieroever. Als aan bepaalde voorwaarden voldaan was kon een verzoek om die diepte te verdubbelen worden ingediend.

²²³ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 182, Schuijlenburg en Raden aan VVT, 16-05-1775, fol.341-342; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 530, Trotz aan KVA, 12-10-1778, fol.465.

mochten Britten niet plaatsnemen in een van de Raden, en werd een positie als burgerofficier hen alleen toegestaan in gevallen dat het echt niet anders kon, maar verder golden voor hen dezelfde rechten en plichten als voor de andere ingezetenen. Dat zij regelmatig verzoeken deden aan de Compagnie toont ook aan dat zij blijkbaar zeker genoeg van hun positie in de kolonie waren om zichzelf onder de aandacht van de Compagnie te brengen. Ze hadden niet het idee dat zij daar op hun tenen hoefden te lopen. Dat hun verzoeken ook regelmatig werden goedgekeurd bevestigt dit.

Hoofdstuk 7: Meningen over de Britten

De vorige vier hoofdstukken waren vooral gericht op de activiteiten van Britten in Essequibo en Demerary. Dit hoofdstuk richt zich niet primair op die activiteiten, maar op hoe Britten gezien werden door lokale bestuurders en directeuren van de West-Indische Compagnie. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op wat de Britse ingezetenen in hun ogen toevoegden aan de kolonie, en hoe zij over Britten dachten, zowel over de ingezetenen als over Britten in het algemeen. Een paragraaf zal geheel gewijd zijn aan Gedney Clarke, omdat die relatief veel voorkomt in het archiefmateriaal.

Gedney Clarke

Gedney Clarke en zijn zoon Gedney Clarke Jr. behoorden tot de invloedrijkste planters in Demerary. In het derde hoofdstuk is Clarke al kort voorgesteld als een eminent handelaar met belangen in de hele Nieuwe Wereld, die veel plantages bezat in Demerary, en een belangrijke rol heeft gespeeld bij de verdediging van de kolonie ten tijde van een slavenopstand. In deze paragraaf zal het vooral gaan over wat Storm van 's Gravensande en de Kamer van Zeeland van de Clarkes vonden, en over de correspondentie tussen Clarke en de Kamer. Daarnaast lijkt het me gepast om ook even kort te behandelen wat Clarke van de Compagnie vond.

In januari 1751 rapporteert secretaris Spoors aan de Kamer van Zeeland dat Clarke Essequibo heeft bezocht met drie 'voornamen' van Barbados. Deze heren waren misschien geïnteresseerd in het beginnen van een plantage. Clarke was daarnaast voornemens om een grote zaagmolen te bouwen.²²⁴ Anderhalf jaar later schreef Storm dat Clarke van plan was om drie andere molens in Demerary op te richten, één aangedreven door water, twee aangedreven door paarden. Hij zou dit onder andere doen om het de kleinere planters mogelijk te maken onder gunstige voorwaarden hun suikerriet te laten malen. De eigenaren van de weinige molens in de kolonie konden daarvoor vragen wat zij wilden. Storm was erg te spreken over Clarkes inzet voor Demerary.²²⁵ Drie jaar later was de genoemde watermolen klaar, Storm was erg onder de indruk, en beschreef het bouwwerk als 'het puijk van gans America'.²²⁶

Storm was over het algemeen goed te spreken over de resultaten die Clarke boekt met zijn plantages. In 1756 doet hij verslag over een bijzonder productieve plantage: 'De plantage van den heer Clarke begint sodanig veel producten voort te brengen dat ijder een reden heeft sig daerover te verwonderen, van 5 tot 6, ja somswijlen 7 okshoofden suijker van een akker riedt te krijgen, soo alsdaar gebeurt is, iets dat indeeze colonien ongehoort is en mijns wetens nergens geschiedt'.²²⁷

Niet alleen door zijn agrarische successen was Clarke goed voor Demerary en Essequibo. Zo was het Clarke die Storm in 1754 waarschuwt voor een mogelijke aanval van de Spanjaarden, wanneer hij had vernomen over bewegingen van Spaanse troepen in de buurt van Essequibo. Die aanval heeft overigens nooit plaatsgevonden. Een jaar later heeft Clarke in naam van een groot deel van de burgerij in Demerary aangeboden om een reis van Storm naar de Republiek te bekostigen, zodat hij de directeuren nogmaals zou kunnen doordringen van het grote belang van Demerary.²²⁸

---

²²⁴ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Spoors aan KVZ, 22-01-1751, fol.409.

²²⁵ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 138-139.

²²⁶ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 31-05-1755, fol.617.

²²⁷ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 12-03-1756, fol.667.

²²⁸ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 12-10-1754, fol.568; WIC 1027, Storm aan KVZ, 31-05-1755, fol.617.

Ook in 1760 gaf Storm weer een voorbeeld van hoe Clarke de kolonie van dienst is. Clarke was dat jaar naar Demerary gezeild met een groot schip, waar duizend okshoofden suiker in geladen konden worden. Daar aangekomen vernam hij echter dat een ander groot schip vanuit Zeeland in aantocht was, en dat er niet genoeg suiker gereed was om beide schepen mee te vullen. Daarop heeft Clarke zijn eigen schip naar Philadelphia gestuurd, om daar handel te drijven. Eveneens heeft Clarke toestemming gevraagd om op eigen kosten een kerk in Demerary te mogen bouwen, en heeft hij 400 gulden toegezegd voor de aanleg van een weg tussen Essequibo en Demerary.²²⁹

In 1763 schreef Storm over de hulp die Clarke naar Demerary heeft gestuurd ten tijde van de slavenopstand in Berbice, die dreigde over te slaan naar Demerary. Nadat Clarke per brief van Storm had vernomen dat Demerary in gevaar was heeft hij direct alles op alles gezet en twee dagen later is er een bewapend schip van Barbados naar Demerary vertrokken. Twee dagen daarna vertrokken er nog twee schepen, met in totaal 300 man aan boord. ‘Welk spoedig secours Demerary weder in rust heeft gebracht’. Later schreef hij hierover dat de gezonden hulp van levensbelang was voor de kolonie: ‘Waer op gevolgt is het arrivement van voors. oorlogsscheepje [het eerste schip dat gestuurd werd], met het verdere secours door de Hr. Clarke gesonden, t’welk naest God het behoud van Demerary is geweest.’²³⁰

Niet iedereen was echter overtuigd van het nut van de hulp die Clarke de kolonie geboden heeft. Burgerofficier Van der Heijden was van mening dat de ingreep slechts één doel diende: Gedney Clarke en zijn bezittingen. In zijn woorden: ‘als wanneer eene Gidnie Clercq van de Barbados, een g’armerde barcq in Demerary zond, welke aldaar vier capitaale plantagies had, en niets gedaan heeft als maar wat te kruisen voor zijn eijgen plantagies’. Clarke diende daarop ene rekening in van 40.000 gulden, waardoor de hoofdgelden en tijd lang zijn gestegen, terwijl ‘dit alles dog tot geen de minste nut of voordeel voor deze colonie is geweest’.²³¹

In september 1767 had Storm de indruk dat Clarke zich terug wil trekken uit Demerary, iets waar Storm niet blij mee is. ‘Het schijnt mij toe de heer Clarke Demerary wil verlaeten wijl ik verneem alle syne plantagien op een nae te koop zijn. *De Golden Grove* is reets geld voor geeijscht en geboden, soo als de Heer van der Sluijs mij verhaelt heeft. Dit doet mij waerlijk leed sijnde Sijn Ed. een van de sterkste voorstanders van die Rivier geweest; dit beneemt ook veel de moed der andere Engelsche, welke meest alle het selfde liedje beginnen te zingen.’²³² De Kamer van Zeeland deelt deze zorgen niet. Clarke zou niet een al te groot gemis zijn voor Demerary, aangezien er nog steeds veel vreemdelingen zich daar zouden willen vestigen. Daarnaast denken zij dat ‘Heer Clarke, als een goed financier en verstandig huisvader zal begrepen hebben, dat men niet te veel eijeren onder eene hen plaatsen moet, en zijn intrest in de colonie, bij onverhoopte ruptuure of voorvallen te veel importantie was, en daarom het zelve wil verdeelen en pro parte naar Tobago of elders over brengen.’²³³ Wederom blijkt dat de Kamer de heer Clarke in hoog aanzien heeft.

Een aantal keren heeft er een briefwisseling plaatsgevonden tussen de Clarkes en de Kamer van Zeeland. In het vorige hoofdstuk is al gezien dat Clarke verscheidene verzoeken heeft gericht aan de Kamer, zoals het verzoek om met een eigen schip suiker naar Zeeland te verschepen. Daarnaast heeft hij de Kamer ook een aantal keer geadviseerd over wat in zijn ogen verbeterd kon worden aan de kolonie. Hierbij moet opgemerkt worden dat Clarke zich vooral het lot van Demerary aantrok, met Essequibo had hij niet zo veel.

---

²²⁹ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 199-200.

²³⁰ *Ibid.*, 225, 238.

²³¹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 305, Van der Heijden aan VVT, 23-05-1775, document nr.9/73.

²³² De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 310.

²³³ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 816, KVZ aan Storm, 28-12-1767, fol.400-401.

In 1753 schreef Clarke de Kamer aan om zijn visie op de staat van Demerary te geven. Het land in Essequibo was volgens hem niet per se slecht, maar toch heeft hij besloten zijn slaven naar Demerary te sturen, omdat hij dacht dat de grond daar beter was. Ook vond hij het jammer dat er nog niet veel mensen in de kolonie woonden. Met name Demerary zou er bij gebaat zijn als de Compagnie meer personen zou kunnen bewegen zich daarheen te begeven, bijvoorbeeld door te investeren in plantages voor mensen die dat niet kunnen betalen. Daarnaast uitte hij kritiek op de verplichting dat suiker alleen mag worden uitgevoerd naar Middelburg. Hij dacht dat het beter zou zijn de handel volledig open te gooien, en de inwoners ook toe te staan suiker te verkopen aan buitenlanders. Die zouden de suiker graag kopen, en daar zelfs met speciën voor betalen. Hij wees op Barbados, waar de inwoners wel waren toegestaan om producten te exporteren naar verschillende plaatsen.²³⁴

De brief van Clarke is gedateerd op 10 juli 1753. Op 11 maart 1754 schreef de Kamer van Zeeland een brief terug, waarin zij Clarke bedankte voor zijn suggesties ter verbetering van de kolonie. Ze gaf aan zijn suggesties nader te onderzoeken.²³⁵ Of deze brief een reactie is op de brief van juli 1753 is moeilijk te zeggen, de acht maanden die er tussen de twee brieven zit maakt het wel mogelijk. Een opvallende reactie is het wel, gezien het standpunt van de Kamer over vrije handel.

In december 1756 antwoordde de Kamer op een andere brief van Clarke. Clarke heeft geïnformeerd naar wanneer de volgende lading slaven zou worden geleverd, en waarschijnlijk zijn zorgen over het uitblijven daarvan geuit. Daarnaast heeft hij de bestuurlijke scheiding van Essequibo en Demerary gepropageerd. De Kamer antwoordde dat zij nog niet in staat is een nieuwe lading slaven te versturen. Ook gaf zij aan niets te zien in een scheiding van de twee gebieden. Als compensatie mochten ingezetenen van Demerary zitting nemen in de Raad van Justitie en in het College van Kiezers. Ook bedankte zij Clarke wederom: 'Wij lauderen ten hoogsten uwen ijver & zugt voor het welwezen der nieuwe colonie'.²³⁶

Ook in 1763 hebben de Clarkes de Kamer aangeschreven, ditmaal om te informeren over de zorgwekkende toestand waarin met name Demerary zich verkeerde na het uitbreken van de slavenopstand in Berbice. De Kamer resolveerde om de inhoud van de brieven nader te onderzoeken.²³⁷

De Clarkes hielden er tevens een correspondentie op na met de in de Republiek residerende Graaf Bentinck. Deze relatie zal verder niet aan bod komen, maar uit enkele van de brieven die Clarke en Clarke Jr. naar Bentinck stuurden komt naar voren hoe zij dachten over de Compagnie, en met name over de Kamer van Zeeland.

In 1763, net na de slavenopstand van Berbice schreef Clarke Sr. hoeveel troepen hij naar Demerary heeft gestuurd om die slavenopstand te stoppen. Hij uit felle kritiek op de 'neglect and indolence of those that had the Care and direction of those Colonys'. Volgens hem wist de Compagnie al drie jaar dat de blanke bevolking er in omvang op achteruit ging, en dat er een klein aantal soldaten was. Ook viel hij over het geringe aantal soldaten in Essequibo en Demerary, dat hij op rond de twintig schatte voor beide gebieden tezamen. 'By this piece of parsimony the States will loose the best Settlement in the West Indies'.²³⁸

Later dat jaar schreef hij nogmaals over zijn hulp aan Essequibo en Demerary bij de slavenopstand. Volgens hem had de opstand alle Nederlandse bezittingen op de Zuid-Amerikaanse kust in gevaar gebracht. Als hij niet zo snel hulp had gestuurd was de opstand niet de kop ingedrukt bij Demerary, en was ook Suriname in de problemen gekomen. Verder

---

²³⁴ Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 295-299.

²³⁵ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 815, KVZ aan Clarke Sr, 11-03-1754, 51.

²³⁶ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 815, KVZ aan Clarke Sr, 30-12-1756, 93o-94.

²³⁷ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 689, notulen KVZ, 20-06-1763.

²³⁸ Harris and de Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 421-422.

schreef hij over de verwaarlozing van Demerary: 'But it has been neglected, in a most shameful manner'.²³⁹

Uit een brief die Clarke Jr. in 1765 aan Bentinck schreef blijkt dat hij het eens was met zijn vader. Hij stelt dat de kolonie er beter aan toe zou zijn als Zeeland niet het exclusieve recht over de kolonie had opgeëist. Amsterdam zou meer aandacht hebben besteed aan de kolonie dan Middelburg. In zijn woorden: 'If Zealand had not usurped an exclusive [right? [Harris]] to the trade of that colony it is evident that it wou'd long e'er this have been in a flourishing state; since Amsterdam would have pushed matters with more becoming spirit than Middelbourg has heretofore done'. De afgelopen vier jaar had Zeeland erg weinig gedaan voor de kolonie. 'But indeed we have been so long in vain expectations that we no more rely on procuring assistance from Middelbourg.'²⁴⁰

Nut Britten voor kolonie

In de bronnen zijn meerdere aanwijzingen te vinden die duiden op het nut dat sommige Britten hebben voor Essequibo en Demerary, in de opinie van Storm van 's Gravensande en de Kamer van Zeeland. De meeste van dergelijke positieve geluiden stammen uit de eerste helft van de jaren 1740, toen het openstellen van de kolonie voor vreemdelingen nog uitsluitend als een schot in de roos werd gezien. Ook daarna zijn er nog enkele positieve geluiden te horen.

In april 1741 schreef de voorganger van Storm, Hermanus Gelskerke, aan de Kamer van Zeeland over de vestiging van Britten in Essequibo: 'Verders heeft den heer Thomas Wilson [...] verzogt, om het derde part van het eijland Wiagename om aldaar twee suijker plantagien stigten dat geaccordeert is, en sekerlijk aanleijding zal geeven dat nog andere Engelse familien sig in deese Colonie sullen etabliseeren, dewijl voornoemde heer predikant van diverse fatsoenelijke luijden verzogt is de gronden deser colonie te besigtigen, welcke door zijn voorbeeld ongetwijffelt geanimeert zullen werden, om mede gronden te komen versoeken.' Hij hoopte dat de voorspelde aanwas van de Britse bevolking door zou zetten en de kolonie daardoor in goede staat zal verkeren: 'en ik wensch van harten dat Uwe Ed. Gr agtb colonie door deese bevolking binnen weijnige jaren in een florisanten staat mag werden gebracht.'²⁴¹

Twee jaar later reageerden de Heren X op een brief van Storm met dezelfde inhoud, hen doorgestuurd door de Kamer van Zeeland. De Heren waren erg te spreken over het initiatief van Gelskerke en Storm: 'dat dese vergadering sig wel laat gevallen en laudeert hare attentie, om die van vreemde natien te animeeren, sig in de voorn. Colonie ter neder te setten, en dat aan Engelse sijn geaccordeert gesonden(?), om aldaar plantagien aan te leggen'.²⁴² Storm en Spoors (Gelskerke was reeds overleden) lieten in een reactie weten erg vereerd te zijn door de woorden van de Heren X, en beloofden hun uiterste best te doen voor de kolonie.²⁴³

Ondertussen leek de kolonie inderdaad populair te worden onder de Britten. In oktober 1743 kon Storm de mededeling doen dat er al zeven plantages in Essequibo in Britse handen waren: 'Daar zijn nu reeds seven Engelse plantagien in deze colonie en ik verwagte daagelijks

---

²³⁹ Harris and De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 433.

²⁴⁰ *Ibid.*, 479.

²⁴¹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Gelskerke aan KVZ, 23-01-1741, fol.30.

²⁴² NL-HaNA, WIC, inv. nr. 11, notulen VVT, 03-04-1743, fol.73-74.

²⁴³ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm en Spoors aan VVT, 21-03-1744, fol.104.

nog meer die zig hier neder willen setten.’ Tevens hebben enkele Surinaamse planters bij Storm aangegeven interesse hebben in een plantage in Essequibo.²⁴⁴

Storm was niet alleen te spreken over de kwantiteit aan Britse planters, ook de kwaliteit was in orde: ‘[...]de Engelse die zig hier reeds neer hebben gezet sparen nog moeite, nog vlijt nog onkosten en de meeste beginnen reeds haar voorbeeld te volgen.’ Storm verwacht dat er nog meerde Britse planters zullen volgen ‘wijl de gronden in Barbados en Antigoa volkomen uijtgeput sijn en haere lasten veel grooter als hier.’²⁴⁵

Ook arriveerden drie voorname Barbadiaanse planters met ruim vijftig slaven, zes metselaars en zes ‘timmerluijden’. Die werklui zijn al meteen begonnen met het bouwen van watermolens op de drie plantages. Storm is erg blij met hun komst, temeer met hun intentie om op elk van hun plantages uiteindelijk 300 slaven te hebben. ‘Sulke ongemeene voortsetting sal deese Colonie ongemeen voordeelig weesen.’²⁴⁶

Ook op andere terreinen bleken sommige Britten de kolonie tot dienst te kunnen en willen zijn. Toen in 1754 gevreesd werd voor een aanval van de Spanjaarden, toonde ingezetene Cornelis Leary zich bereid te helpen bij het op orde brengen van de defensie. Hij had toezeggingen bekomen van ‘over de 40 Engelsche matroosen’ om te dienen op een schip dat een van de rivieringangen zou beschermen. Leary stelde overigens zijn eigen bark beschikbaar voor dat doel.²⁴⁷ In juni 1763, tijdens de naweeën van de slavenopstand, heeft Dhr. Sampson uit Demerary ‘syn kleijne Bermudiaensche barq, die wel gewapend is en door sijn zoon gecommandeert’ aangeboden om te helpen bij de verdediging van de kolonie. Storm en Spoors zijn van mening dat het nodig is dit aanbod aan te nemen en zijn bereid hier 400-450 gulden per maand voor te betalen.²⁴⁸ Waarom hij dat niet eerder had aangeboden wordt helaas niet duidelijk.

Als voorbeeld van een geheel andere orde, in mei 1779 werd in Demerary een petitie opgesteld voor de aanleg van een openbare weg tussen Essequibo en Demerary. Onder de ondertekenaars zijn ook Britten te vinden, die eveneens een som geld beschikbaar stelden voor de aanleg.²⁴⁹

Er zijn echter ook momenten waarop men denkt dat Britten juist niet van nut zullen zijn. Toen er in 1756 gesproken werd over het wederom openen van het gebied Pomeron, zette Storm daar zijn vraagtekens bij. Hij dacht dat dit de Compagnie niet ten goede zou komen, omdat alleen Britten er naar toe zouden gaan om daar hout te kappen, en niets anders. Hij noemde een plantage van Dhr. Croydon in Essequibo als voorbeeld. Die plantage ‘waer op omtrent 40 bequame slaaven sijn, welke hij reets heeft gehad, lang voor mijn vertrek van hier na Europa, en heeft nog geen te gewigt producten mijns weetens in enig schip geladen, en niets als hout gemaakt’. Storm vreesde dat alle Britten zich in Pomeron zo zouden gedragen. Tevens denkt hij dat de groei van Demerary gestremd zou raken, terwijl daar op dat moment nog voldoende goed land te krijgen was.²⁵⁰

In 1771 zag Storm zich genoodzaakt zijn bezwaren wederom kenbaar te maken. Hij schreef dat het openstellen van ‘Powaron’ alleen van voordeel zou zijn voor Engelsen die er

---

²⁴⁴ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 02-10-1743, fol.92; De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 88.

²⁴⁵ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 01-04-1744, fol.120; De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 92.

²⁴⁶ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 01-04-1744, fol.125; De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 93.

²⁴⁷ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 12-10-1754, fol.572-573; Harris, *Storm van 's Gravensande*, 314.

²⁴⁸ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 228.

²⁴⁹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 535, petitie aanleg openbare weg, 31-05-1779, fol.575-610.

²⁵⁰ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Storm aan KVZ, 27-06-1757, fol.736; NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, 07-07-1756, fol.699.

en masse naar toe zouden gaan voor het ‘schoone bourewij hout dat daer staet en niet om ordentelijke plantagien te maeken.’ Een verbod op de uitvoer van hout zou alleen resulteren in zeer weinig aanvragen voor land.²⁵¹

Algemene meningen

Meningen over Engelsen in het algemeen zijn zeldzaam in het archiefmateriaal. Daarnaast zijn ze zo divers dat een categorisatie aanbrengen lastig is. Toch zijn ze hier opgenomen omdat er een aantal interessante punten tussen zitten.

Storm schreef voor zijn bezoek aan de Republiek in 1750 een rapport over de staat van Essequibo en Demerary. Daarin laat hij zich prijzend uit over de Engelsen met hun koloniën in Noord-Amerika en op de eilanden omgaan. Hij wees met name op de energie die zij steken in het bevolken van de kolonies. Een goed bevolkte kolonie kan zichzelf ‘maintineren’ en zich veel beter verdedigen tegen aanvallen van buitenaf. Volgens Storm is Carolina daar een goed voorbeeld van. Door het verbouwen van rijst hebben daar veel mensen kapitalen verdiend.²⁵²

Naar aanleiding van het op handen zijnde vertrek van Clarke uit Demerary, schreef Storm aan Zeeland dat hij dit vertrek erg jammer zou vinden. Clarke is namelijk zeer nuttig voor Demerary, zoals Dhr. Croydon zeer nuttig is voor Essequibo. Over het merendeel van de overige Britten is Storm op dat moment niet te spreken: ‘maer waeren wij alle d’andere Engelsche quijt en hadden wij Nederlanders of Duijtschers in de plaets het verlies zoude niet groot zijn maer in tegendeel de Colonies bloey en welstand daer door seer bevordert worden en de smokkelarijen een eijnde nemen.’²⁵³ Ik heb zelf de indruk dat Storm hier zijn frustratie laat spreken. In hoofdstuk vijf is gebleken dat de illegale handel in slaven eind jaren 1760 zulke vormen aan had genomen dat Storm hier niet tegen op kon treden. Daarnaast moest hij geweten hebben dat de legale levering van slaven niet voldeed, en dat de groei van de kolonie juist afhankelijk was van de illegale aanvoer.

Secretaris Spoors had weinig op met Engelsen, zoals is opgemerkt door Johan van Langen. Zo had hij bij een aanvaring met een Britse planter gezegd dat Britten graag boven hun stand leefden en alles maar betaalden met geleend geld: ‘doen grote aankopen, maar met zulke platte beursen dat uw engagementen alleen naar een verwaande onvoorzichtigheid zeven.’²⁵⁴

Toch gaf ook Spoors ere aan wie ere toekwam. In 1752 was hij blijkbaar zo onder de indruk van hoe goed Britten waren in het produceren van suiker, dat hij de Kamer van Zeeland om toestemming vroeg om af te mogen reizen naar Barbados zodat hij het proces met eigen ogen kon aanschouwen.²⁵⁵

Ook na de bestuurlijke reorganisatie van 1772 heb ik een aantal meningen gevonden. Van Schuijlenburg lijkt het meest gecharmeerd van de Engelsen geweest te zijn. In 1775 arriveerde een ‘Engelsch Konings scheepje’ in Demerary, dat zeventien saluutschoten deed. Van Schuijlenburg heeft daarop evenveel saluutschoten laten doen. Dit kan nog worden gezien als gebruikelijke beleefdheid. Echter, toen de kapitein van het schip aan land kwam

---

²⁵¹ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 381.

²⁵² NL-HaNA, WIC, inv. nr. 683, notulen KVZ, 27-07-1750; De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 121-122.

²⁵³ De Villiers, *Storm van 's Gravensande*, 331.

²⁵⁴ Van Langen, “Britse overname”, 65.

²⁵⁵ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 1027, Spoors aan KVZ, 04-08-1752, fol.479.

heeft Van Schuijlenburg nog negen saluutschoten laten af laten vuren. En dat terwijl de voorraad kruid er vaak niet al te best aan toe was.²⁵⁶

In het zelfde jaar beklagde Van Schuijlenburg zich bij Amsterdam over de moeilijkheden bij het verwijderen van verbannen personen uit de kolonie. Engelse kapiteins, afkomstig van de eilanden of Noord-Amerika zouden eerder geneigd zijn hem hierbij van dienst te zijn dan Nederlandse schippers, terwijl het voor Engelse kapiteins vaak nadelig kon uitpakken. Zij waren namelijk door de Engelse wet verplicht zorg te dragen voor het levensonderhoud van dergelijke personen, als die dat niet zelf konden betalen.²⁵⁷

De assistenten en klerken werkzaam op het secretariaat van Demerary waren minder te spreken over de Engelsen. Secretaris Roeteringh wilde graag gedechargeerd worden, vanwege zijn gezondheid. De assistenten en klerken schreven een brief die diende als bevestiging voor zijn goede staat van dienst. Zij beweren dat Roeteringh altijd bereid was om mensen te helpen, ook bij nacht en ontij, 'waar omtrent de Engelsche natie dikwijls seer veel misbruik van hebben gemaakt'.²⁵⁸ Helaas traden zij niet in detail hierover.

Tot slot toonde Trotz zich positief verrast over het optreden van de Engelsen na de inname in 1781: 'de vriendelijke en zachte handelwijze der vijanden. Dat de ed. Regeringsleeden, en politieke bedienden nog als voren fungeerden, en de Raads vergaderingen gehouden wierden zonder in te stellen van ordres te worden geturbeerd'.²⁵⁹

Als laatste worden hier twee meningen behandeld van de Kamer van Zeeland, die ronduit negatief over Engelsen zijn. In 1760 was Storm blijkbaar erg bezig met het onderhouden van een goede relatie tussen de Engelse kroon en Essequibo en Demerary. De Kamer vindt dat op zich goed van Storm, maar waarschuwen hem daar niet te ver in door te slaan. 'U Ed doet zeer wel oplettend te weezen om aan het Engelsch ministerium, alle reeden van klagten te benemen, dog die voorzigtigheid, moet zoo verre niet gaan, dat daar door het regt van particulieren benadeelt, of de vaart der colonie soude gestremt komen worden 't geen dikwijls gebeuren soude. Als men aan die jaloersche natie die onzen handel met geweld, onder de benaminge van regt, tragt te onderdrukken, in alles genoeg zoude willen geeven [...]',²⁶⁰

In 1767 was de Kamer via commandeur Van den Heuvel ter ore gekomen dat sommige Britten uit Demerary wilden vertrekken vanwege het verbod op de invoer van vreemde slaven. De Kamer kon hier evenwel niet van wakker liggen, en schreef het volgende over dergelijke personen: 'weinig goeds konnende voorspellen van zoodanige ingezetenen, die zig tijdens de billijkste en in hunne eijgene colonien vigeerende wetten dadelijk komen te opposeeren'.²⁶¹

Conclusie

De WIC hield er een ambivalente mening op na over Britten binnen en buiten Essequibo en Demerary. Aan de ene kant was men zich bewust van het nut dat Britse ingezetenen hadden voor het bevolken van de kolonie, en wist men dat Britse ingezetenen ook op andere vlakken bereid waren de kolonie te verbeteren. Daarnaast was er waardering voor hoe Britten elders hun kolonies beheerden, en ook enkele Britse individuen stonden in hoog aanzien. Aan de andere kant werden Britten ook gezien als mensen die hun eigenbelang hoog in het vaandel

---

²⁵⁶ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 305, Schuijlenburg aan KVA, 05-02-1775, document nr.6/34.

²⁵⁷ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 182, Schuijlenburg en Raden aan VVT, 16-05-1775, fol. 358-359.

²⁵⁸ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 182, brief over Roeteringh, 16-06-1775, 544-545.

²⁵⁹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 712, notulen KVZ, 21-12-1781.

²⁶⁰ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 815, KVZ aan Storm, 01-09-1760, fol.127.

²⁶¹ NL-HaNA, WIC, inv. nr. 816, KVZ aan commandeur V/d Heuvel, 28-12-1767, fol.341.

hadden en bereid waren de regels te overtreden bij het nastreven van dat belang. Vooral de grootschalige smokkelarij was voor de Compagnie een steen des aanstoets.

Mijns inziens is er een duidelijke verschuiving waar te nemen in de balans tussen positieve en negatieve opvattingen over de Britten. In het begin van de onderzoeksperiode is men vooral positief over de grote toestroom van Britten en de groei van de kolonie die daar mee samenhangt. Ook het advies en de hulp van Gedney Clarke bevielen Storm en de Kamer van Zeeland goed. Vanaf eind jaren 1760 was de illegale handel in slaven zodanig toegenomen, dat dit zijn weerslag had op hoe de Compagnie over Britten dacht. Louter negatief lijkt die mening echter nooit geworden.

Conclusie

In deze scriptie is gezocht naar het antwoord op twee vragen:

1. Hoe verliep de interactie tussen Britten en Nederlanders in Essequibo en Demerary, gedurende de periode 1741-1781?
2. Waren er in dezelfde periode aanwijzingen die duiden op een gebrek aan loyaliteit aan de WIC onder de Britse bevolking van Essequibo en Demerary?

Interactie

Op het gebied van interactie tussen Britten en Nederlanders in Essequibo en Demerary bevestigt deze scriptie het bestaande beeld in de literatuur vrijwel volledig. De groei van met name Demerary kwam op gang door de vestiging van Britten in dat gebied. Deze planters vielen op door hun successen bij het ontwikkelen van plantages en het verbouwen en verwerken van suiker. Ook waren diverse ingezetenen bereid de kolonie te helpen, op terreinen als de defensie van de kolonie en de aanleg van infrastructuur. Daarnaast vielen zij op een negatieve manier op door hun omgang met de regels van de Compagnie. Het verbod op de invoer van vreemde slaven werd stelselmatig overtreden, lasten en uitvoerrestricties werden omzeild. Hun positie in de kolonie was ambivalent: hoewel alle rechten en plichten ook op hen van toepassing waren, werden zij toch geweerd van enkele publieke functies.

Ook wat betreft het contact tussen de kolonie en Britten elders in het Caribische gebied bevestigt deze scriptie het bestaande beeld. Essequibo en Demerary waren voor hun bestaan afhankelijk van de regionale handel. Ondanks restricties van de WIC nam de handel met Britse eilanden als Barbados en met Noord-Amerika grote proporties aan.

Naast het bevestigen van het bestaande beeld heeft mijn onderzoek dat beeld op enkele terreinen kunnen aanvullen. Het eerste terrein waar dat voor geldt, is de positie van Britten binnen Essequibo en Demerary. Britse ingezetenen deden regelmatig verzoeken aan de Compagnie, verzoeken die soms ook werden goedgekeurd. Mijns inziens is dat een aanwijzing dat de positie van Britse ingezetenen niet significant verschilde van de positie van Nederlandse ingezetenen.

Het tweede terrein is de contacten met Britse kapers, en agressie van Britse schepen. Vanaf de tweede helft van de jaren 1770 werden Britse schepen steeds brutaler in en om Demerary. De neutraliteit van het gebied leek ze geenszins te deren. Een verkapte oorlogsverklaring, verbale en fysieke bedreigingen, het kapen van een schip in zicht van de kust en tot slot het aan land zetten van gewapende mannen, niets leek ze te gek. Deze ontwikkeling past goed in het beeld dat bestaat over de gespannen relatie tussen de Britten en de Republiek ten tijde van de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog. De neutrale opstelling van de Republiek in dit conflict beviel haar Britse bondgenoten beslist niet, en dat de Nederlandse handel met de Noord-Amerikanen onverminderd doorging beviel de Britten nog minder. De gespannen relatie resulteerde uiteindelijk in een Britse oorlogsverklaring.

Desondanks zijn de activiteiten van Britse schepen door onderzoekers naar de Britse overname van Essequibo en Demerary grotendeels buiten beschouwing gelaten. Mijns inziens nuanceren die activiteiten het idee dat de beginfase van Britse overname van deze kolonies uitsluitend een vreedzaam karakter had.

Tekenen aan de wand

Waren er signalen waar de Compagnie aan had kunnen merken dat de groep Britse planters in Essequibo en Demerary voor problemen zou zorgen? Gaf het gedrag van Britten in en om deze kolonies aanleiding tot zorgen? Gebaseerd op het archiefmateriaal is het antwoord op

deze vragen dat de Britten in Essequibo en Demerary zich op veel terreinen niet anders gedroegen dan andere ingezetenen. Evenwel waren er enkele structurele problemen die de Compagnie zorgen gebaard zouden moeten hebben.

De omgang van Britse ingezetenen met regels die geen betrekking hadden op de handel en de positie van Britten in de kolonie gaven geen aanleiding tot zorgen. Britse ingezetenen overtraden inderdaad de wet, maar deden dat niet vaker dan ingezetenen van de Nederlandse of andere nationaliteiten. Ook waren hun overtredingen gemiddeld genomen niet ernstiger van karakter. De positie van de Britten verschilde weinig van de positie van Nederlandse ingezetenen. Het enige wat de Britten structureel ontzegd werd was directe inspraak op het bestuur van de kolonie, doordat zij geen zitting mochten nemen in de Raden. Verder golden voor hen alle rechten en plichten die ook op Nederlanders van toepassing waren.

De afhankelijkheid van Essequibo en Demerary van de regionale handel had mijns inziens aanleiding moeten geven tot lichte zorgen. De WIC was niet in staat om de kolonie afdoende te bevoorraden, terwijl de Britse handelaren in de Nieuwe Wereld dat wel konden. Aan de ene kant voedde deze situatie de ontevredenheid over het bestuur van de Compagnie, aan de andere kant kwamen de ingezetenen meer en meer in contact met de Britse invloedssfeer. Deze regionale handel is ook direct verbonden met het andere structurele probleem, de illegale handel in slaven en het omzeilen van regels met betrekking tot handel. Hierbij moet worden opgemerkt dat andere Nederlandse kolonies als Suriname en Curaçao ook te maken hadden met toenemende Britse invloed, in dat opzicht waren Essequibo en Demerary niet uniek. Wegens de grote groep Britse planters in deze kolonies, en het veelvuldige handelscontact met Noord-Amerika, is het echter waarschijnlijk dat de Britse invloed daar nog sterker toenam.

De grootste aanwijzing voor de Compagnie dat de grote groep Britse planters een risico vormde was de massale overtreding van het verbod op de invoer van vreemde slaven. Dit had de Compagnie twee dingen duidelijk moeten maken. Ten eerste dat men zich niet bijzonder veel aantrok van haar gezag in de kolonie. Ten tweede dat de planters zich vooral bekommerden om hun eigenbelang. Omdat de Nederlandse planters gebonden waren aan hun investeerders in de Republiek, was het in ieder geval deels in hun belang dat de kolonies onder Nederlands beheer bleven. Het was immers niet ondenkbaar dat die investeerders geen geld zouden willen steken in een kolonie die niet in Nederlandse handen was. Dit gold niet voor de Britse planters. Zij hadden alleen maar redenen om de voorkeur te geven aan beheer door een andere partij. Als de mogelijkheid zich voor zou doen zouden zij Engels beheer prefereren boven Nederlands beheer.

Risicoanalyse

Uit de bronnen is gebleken dat de Compagnie een gewapend conflict tussen Engeland en de Republiek als een reële mogelijkheid zag, al voordat de opstelling van de Republiek in de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog de kans op een dergelijk conflict danig deed toenemen. Dit was een van de redenen dat zij zich verzette tegen het aanstellen van Britten als burgerofficier, en een van hun redenen om begrip op te brengen voor het vertrek van Gedney Clarke uit Demerary. Daarnaast was zij op de hoogte van de slechte staat waar de defensie van Essequibo en Demerary zich in bevond. Zelfs het voornemen van begin jaren 1770 om de garnizoenen in beide gebieden te vergroten naar honderd man zou hier onvoldoende verandering in brengen.

De algemene ontevredenheid van Britse planters in de kolonie, de slechte staat van defensie en de reële mogelijkheid in een gewapend conflict met Engeland te geraken zouden voldoende reden geweest moeten zijn om maatregelen te treffen. De bestuurlijke hervormingen van 1773 hadden die maatregelen kunnen bevatten, maar deze waren

voornamelijk gericht op het bestrijden van symptomen. In beide rivieren werd bijvoorbeeld een fiscaal aangesteld om beter op te kunnen treden tegen illegale handel. In mijn ogen had de Compagnie beter de noodzaak om illegaal slaven in te voeren kunnen aanpakken door verbeteringen aan te brengen op het gebied van de legale aanvoer. Overigens moet worden opgemerkt dat het gebrek aan adequate maatregelen niet alleen aan onwil van de directeuren te wijten viel. Door de hoge schulden en geringe inkomsten van de WIC ontbrak het hen aan de financiële middelen om die maatregelen tot stand te brengen.

Drastischere maatregelen als het verbieden van de vestiging van nieuwe Britse planters lijken niet te zijn overwogen. In 1767 had de Kamer van Zeeland nog geschreven dat zij het vertrek van Gedney Clarke niet erg vond omdat er nog steeds veel vreemdelingen zich bereid toonden zich te vestigen in Demerary. Waarom is een dergelijk verbod niet overwogen? Mijns inziens om dezelfde reden dat de defensie van de kolonie nooit behoorlijk is aangepakt: geld. Ondanks alle problemen met illegale handel was de grote groep Britse planters erg lucratief voor de WIC. Zo lucratief dat zij wegens financiële motieven het risico op het verlies van de kolonies durfde te nemen.

Afsluitend volgen hier de beknopte antwoorden op de onderzoeksvragen. Wat betreft de eerste vraag dient een onderscheid gemaakt te worden tussen Britse ingezetenen en Britse bezoekers van Essequibo en Demerary. De Britse ingezetenen en hun plantages droegen bij aan de groei van met name Demerary. Zij hielden zich over het algemeen aan de regels, al overtraden zij structureel regels met betrekking tot de handel. Hun positie in de kolonies verschilde nauwelijks van de positie van Nederlandse ingezetenen. Britse bezoekers van Essequibo en Demerary waren voornamelijk handelaren, in de tweede helft van de achttiende eeuw ontstond een bloeiende handel met de Britse kolonies en Noord-Amerika. Na 1776 kreeg voornamelijk Demerary te maken met agressie van Britse kapers.

De beste aanwijzing voor een gebrek aan loyaliteit aan de WIC onder de Britse planters was de massale overtreding van het verbod op de aankoop van slaven bij niet-Nederlandse slavenhandelaren. Gecombineerd met de slechte staat van defensie en de spanningen tussen Engeland en de Republiek ontstond een zorgelijke situatie.

De resultaten van deze scriptie dienen voornamelijk als bevestiging van het bestaande beeld van de aanzet tot de Britse overname, daarnaast nuanceren zij het bestaande beeld op enkele punten. Deze scriptie heeft echter niet geleid tot geheel nieuwe inzichten.

Bibliografie

- Anderson, Gary M. and Adam Gifford Jr., 'Privateering and the Private Production of Naval Power', *Cato Journal* 11, no.1 (1991).
- Aristodemus en Sincerus(pseud.). *Brieven over het bestuur der colonien Essequibo en Demerary, gewisseld tusschen de heeren Aristodemus en Sincerus. 12 Delen.* Amsterdam, 1785.
- Bankroft, Edward. *Beschryving van Guiana, en een bericht van de rivieren en plantagien Berbice, Essequibo en Demerary in brieven.* Amsterdam, 1794.
- Bolingbroke, Henry. *A Voyage to the Demerary, Containing a Statistical Account of the Settlements There, and of Those on the Essequibo, the Berbice, and Other Contiguous Rivers of Guyana.* London, 1807.
- Burr, George Lincoln, and J. Franklin Jameson. *Report and Accompanying Papers of the Commission Appointed by the President of the United States "to Investigate and Report Upon the True Divisional Line Between the Republic of Venezuela and British Guiana" 4 Volumes.* Washington, 1897.
- Dalton, Henry G. *The History of British Guiana: Comprising a General Description of the Colony; a Narrative of Some of the Principal Events from the Earliest Period of Its Discovery to the Present Time; Together with an Account of Its Climate, Geology, Staple Products, and Natural History, Vol.1.* London, 1855.
- Goslinga, Cornelis. *The Dutch in the Caribbean and in the Guianas 1680-1791.* Assen/Maastricht, 1985.
- Harris, C.A., and J.A.J. De Villiers. *Storm Van 's Gravensande, the Rise of British Guiana, Compiled from His Despatches.* London, 1911.
- Hartsinck, Jan Jacob. *Beschryving van Guiana, of de Wilde Kust, in Zuid-America, Etc.* Amsterdam, 1770.
- Den Heijer, Henk. *De geschiedenis van de WIC.* Zutphen, 1994.
- Hoonhout, Bram. "Subprime Plantation Mortgages in Suriname, Essequibo and Demerara, 1750-1800. On Manias, Ponzi Processes and Illegal Trade in the Dutch Negotiatie System." Universiteit Leiden, 2012.
- Kars, Marjoleine. "Policing and Transgressing Borders: Soldiers, Slave Rebels, and the Early Modern Atlantic." *New West Indian Guide* 83, no. 3/4 (2009).
- Van Langen, Johan. "De Britse overname van de Nederlandse koloniën Demerary, Essequibo En Berbice (Guyana) Van economische overvleugeling naar politieke overheersing (1740-1814)." Universiteit van Amsterdam, 2003.
- Meilink-Roelofs, M.A.P. "Archivalia betreffende de voormalige Nederlandse kolonien Essequibo, Demerary En Berbice in het Public Record Office te Londen." *Nieuwe West-Indische Gids* 41, no. 1 (1961).
- Menkman, W.R. *De West-Indische Compagnie.* Amsterdam, 1947.
- Netscher, P.M. *Geschiedenis van de koloniën Essequibo, Demerary En Berbice, Van De vestiging der Nederlanders aldaar tot op onzen tijd.* Den Haag, 1888.
- Van der Oest, Eric Willem. "The Forgotten Colonies of Essequibo and Demerara, 1700-1814." In *Riches from Atlantic Commerce: Dutch Transatlantic Trade and Shipping, 1585-1817*, edited by Johannes Postma and Victor Enthoven. Leiden, 2003.
- Oostindie, Gert. "'British Capital, Industry, and Perseverance' Versus Dutch 'Old School'? The Dutch Atlantic and the Takeover of Berbice, Demerara and Essequibo, 1750-1815." *BMGN - Low Countries Historical Review* 127, no. 4 (December 2012).

- Oostindie, Gert and Alex van Stipriaan. 'Slavery and Slave Cultures in Hydraulic Society, Suriname', in Stephen Palmié (ed.), *Slave Cultures and the Cultures of Slavery* Knoxville, 1995.
- Pinckard, George. *Notes on the West Indies: Vol 1-3*. London, 1806.
- Rodway, James. *History of British Guiana, from the Year 1668 to the Present Time, Vol.1: 1668-1781*. Georgetown, 1891.
- Smith, S.D. "Gedney Clarke of Salem and Barbados: Transatlantic Super-Merchant." *The New England Quarterly* 76, no. 4 (December 2003).
- Van Stipriaan, Alex. *Surinaams Contrast: Roofbouw en overleven in een Caraïbische plantagekolonie 1750-1863*. Leiden, 1993.
- Thompson, Alvin. *Colonialism and Underdevelopment in Guyana 1580-1803*. Bridgetown, 1987.
- Thompson, Alvin. *Maroons of Guyana, Problems of Slave Desertion in Guyana, c.1750-1814*. Georgetown, 1999.
- De Villiers, J.A.J. *Storm Van 's Gravesande: zijn werk en zijn leven uit zijne brieven opgebouwd*. Den Haag, 1920.
- Viotti da Costa, Emilia. *Crowns of Glory, Tears of Blood The Demerara Slave Rebellion of 1823*. New York / Oxford, 1994.
- Van der Voort, J.P. *De Westindische plantages Van 1720 Tot 1795 Financiën en handel*. Eindhoven, 1973.

Primaire bronnen

Nationaal Archief Den Haag

West-Indische Compagnie (WIC) 1.05.01.02

- Inv. nr. 11 -19 Registers van resoluties van de Vergadering van Tienen
1743-1782
- Inv. nr. 71-75 Register van uitgaande brieven naar "America": naar Curaçao, Sint Eustatius, Sint Maarten, Essequibo, Demerary, Suriname en Berbice
1719-1784 (VVT)
- Inv. nr. 181-185 Ingekomen brieven met bijlagen van Essequibo en Demerary
1773-1778 (VVT)
- Inv. nr. 301-309 Ingekomen brieven van Essequibo en Demerary. Met bijlagen.
1770-1779 (Kamer Maze)
- Inv. nr. 400, 410, 420, 425-436 Registers van resoluties.
1745, 1755, 1765, 1770-1781 (KVA)
- Inv. nr. 475-477 Registers van uitgaande brieven aan Essequibo en Demerary, Curaçao, Sint Eustatius en Sint Maarten, Berbice, Suriname, New York en Cayenne
1746-1784 (KVA)
- Inv. nr. 525-528 Ingekomen brieven met bijlagen van Essequibo en Demerary
1771-1778 (KVA)
- Inv. nr. 530-532 Ingekomen brieven met bijlagen van Essequibo
1778-1784 (KVA)
- Inv. nr. 535-536 Ingekomen brieven met bijlagen van Demerary
1778-1784 (KVA)
- Inv. nr. 678-711 Register van resoluties.
1741-1781 (KVZ)
- Inv. nr. 787 Uitgaande brieven naar Essequibo, Demerary en St. Eustatius.
1763-1764 (KVZ)
- Inv. nr. 814-818 Register van uitgaande brieven aan diverse personen en instanties in het buitenland.
1730-1789 (KVZ)
- Inv. nr. 933 Ingekomen brieven met bijlagen van de kust van Guinea.
1775-1777 (KVZ)
- Inv. nr. 1027 Ingekomen brieven met bijlagen, van Arguin, Essequibo en Bourona.
1741-1759 (VVT)
- Inv. nr. 1190 Ingekomen brieven met bijlagen van Sint Eustatius, Sint Maarten en Saba.
1756-1760 (KVZ)

Verspreide Westindische Stukken (VWS) (1.05.06)

- Inv. nr. 67 Request van Clinton Williams te Londen aan de X om het kommando over een oorlogsschip bestemd tot verdediging van Essequibo. Met vertaling. 13 maart 1778.
- Inv. nr. 139 Naamlijst van de ambtenaren, kerkedienaren, eigenaars en directeurs der plantages, de grootte der plantages en het getal slaven in Essequibo en Demerary. 1769.
- Inv. nr. 147 Brieven van kommandeur en raden van Demerary aan de Staten-Generaal. Met bijlagen. 23 oktober 1776 - 18 maart 1779

Gebruikte afkortingen

cap. comm.	-	capitein commandant
KVA	-	Kamer van Amsterdam
KVZ	-	Kamer van Zeeland
RvJ	-	Raad van Justitie
RvP	-	Raad van Politie
VVT	-	Vergadering van Tienen (Heren X)
VWS	-	Verspreide Westindische Stukken
WIC	-	West-Indische Compagnie